

Dr. Takáts Ágoston

SZOCIÁLIS KATEKIZMUS

- nagykorú keresztények számára -

Dr. Takáts Ágoston

SZOCIÁLIS KATEKIZMUS

– nagykorú keresztények számára –

2004.

Tartalom

Bevezetés	3
1. RÉSZ: A TÁRSADALOM.....	5
1. 1. A társadalomról általában.....	5
1. 1. 1. Mi a társadalom?	5
1. 1. 2. A társadalom forrásai.	6
1. 1. 3. Mi a társadalom célja?.....	6
1. 2. A társadalmi struktúrák.	7
1. 2. 1. Mi a struktúra?	7
1. 2. 2. Melyek a társadalmi struktúrák?	8
1. 2. 3. A társadalmi struktúrák belső tartalma.....	12
1. 3. A társadalomtudományok.	17
1. 3. 1. Szociográfia.....	17
1. 3. 2. Szociológia.....	18
1. 3. 3. Társadalombölcselet.....	19
2. RÉSZ: A KERESZTÉNY SZOCIÁLIS FELFOGÁS.....	20
2. 1. A keresztény szociális felfogás és megjelenési formái.	20
2. 1. 1. Mi a keresztény szociális felfogás forrása és célja?	20
2. 1. 2. Mi a keresztény szociális magatartás?	22
2. 1. 3. Mik a keresztény szociális felfogás megjelenési formái?	23
2. 2. A keresztény szociális felfogás belső tartalma.....	30
2. 2. 1. A keresztény szociális felfogás világnézeti tartalma.....	30
2. 2. 2. A keresztény szociális felfogás kulturális tartalma.	33
2. 2. 3. A keresztény felfogás szociális tartalma.	35
2. 2. 4. A keresztény szociális felfogás gazdasági tartalma.	38
2. 2. 5. A keresztény szociális felfogás közéleti – politikai – tartalma.	42
2.3. A keresztény szociális felfogás a társadalmi struktúrákról.	51
2. 3. 1. A kereszténység szociális felfogása a családról.	52
2. 3. 2. Keresztény szociális felfogás a népről.	64
2. 3. 3. A keresztény szociális felfogás a nemzetről.	87
2. 3. 4. Keresztény szociális felfogás az államról.	88
Befejezés.....	99

Bevezetés

A SZOCIÁLIS KATEKIZMUS nem kíván más lenni, mint a szociális ismeretek rövid megfogalmazása a keresztény ember számára. A szociális ismeretek megszerzése minden ember számára ajánlatos, a keresztény ember számára egyenesen kötelező. Ennek okait a következőkben látom:

- a XX. század második felére jelentős szociális érzékenység fejlődött ki térségünk lakói-ban;
- a szociális probléma továbbra is fennáll, sőt a piac-gazdaság körülményei között jelentős mértékben fokozódik, megoldására több irányból történnek kísérletek, több-kevesebb sikerrel;
- hazánkban az utolsó négy és fél évtizedben – 1945 és 1990 között – azt akarták elhitetni velünk, hogy nálunk nincs szociális kérdés;
- mindezek következtében hazánk keresztény emberei nem rendelkeznek keresztény társadalmi ismeretekkel, annál kevésbé, mert a 40-es évek elején készült keresztény szociológia jórészt túlhaladott.

Innen adódik az a tény, hogy keresztény értelmiségünk jó része még ma is az u. n. „tudományos szocializmus” tanításait ismeri, ami egyáltalán nem csodálatos, hiszen 45 évig az volt kötelező minden szinten. („Még a csapból is marxizmus folyik...” – mondta egyik egyetemistánk.)

Közben ma már akadnak sokan, akik a szociológia liberális irányzatával ismerkedtek meg az utóbbi évtizedben, sőt a közgazdaságtan szinte teljesen átvette azt. Keresztény szociológiai elveket azonban vajmi kevesen vallanak magukénak, holott a II. Vatikáni Zsinat tanítása és az azóta megjelent pápai szociális enciklikák, első sorban a „Populorum Progressio”, szinte kötelezővé teszi a keresztény álláspont ismeretét és a kereszténység szociális elveinek megvalósítására való törekvést.

Ezen súlyos indokok hatására kívánjuk kézbe adni ezt a SZOCIÁLIS KATEKIZMUST. Nem áll szándékunkban keresztény szociológiát írni. Elsődleges szempontunk és célunk az, hogy a szociális ismeretek rövid keresztény megfogalmazását adjuk meg, rámutassunk összefüggéseire, szembesítve a keresztény felfogással a liberális és kollektivistá felfogást.

Kereszténységünk társadalmi felfogása ugyanis nem lehet más, mint a szociális ismereteknek és magának a szociális kérdésnek elhelyezése a Teremtés-, a Megváltás- és a Megszentelés-rendjében. Hitünk és meggyőződésünk szerint az embernek, minden emberi képességnek és relációnak – így a szociális képességeknek és kapcsolatoknak – megvan a maga helye a Teremtő-, a Megváltó- és a Megszentelő-Isten gondolatában, az emberrel való szándékában. Ezt kell megfogalmaznunk a ma embere számára. –

Így válik számunkra azonnal nyilvánvalóvá a liberalizmus és a kollektivizmus tarthatatlan volta. Mert mindkét felfogás tagadja a Megváltás- és Megszentelés-rendjét, ugyanakkor a Teremtés-rendjét csak az anyagiak vonatkozásában ismeri el. A liberalizmus ugyanis csupán az egyénre és legszűkebb közösségére vonatkozó társadalmi jogokat és kötelezettségeket fogadja el, tagadva a közösség jogait, amennyiben azok az egyéni jogokat és érdekeket korlátozzák. – A kollektivizmus és a marxista szocializmus pedig csak a kollektív társadalmi jogokat és kötelezettségeket fogadja el, tagadva az egyének jogait, amennyiben azok ellenkeznek a kollektív érdekekkel és nem szolgálják azokat. (Nem beszélve arról, hogy a kommunizmus eddig még csak az államkapitalizmust, valamint az egyének és közösségek erkölcsi –

társadalmi – gazdasági – politikai elnyomását tudta produkálni. – A liberalizmus pedig – a monopol-kapitalizmuson és a piac-gazdaságon kívül, illetve velük karöltve – a gazdagok fokozódó gazdagságát, a szegények további elszegényedését, egyáltalán a társadalmi és gazdasági élet teljes kettéválását eredményezte.)

Tudom, hogy a szociális ismeretekhez tartoznak bizonyos lélektani és pedagógiai problémák, a szociális kérdésnek vannak igen súlyos gazdasági és politikai vonatkozásai, és viszont. De SZOCIÁLIS KATEKIZMUSUNK a teljesség igénye nélkül készült, hiszen – mint már említettem – az vezetett a munka megírásánál, hogy a ma keresztény embere sürgős eligazítást kapjon a szociális ismeretek vonatkozásában és bizvást tájékozódhasson a szociális kérdés szövevényeiben. Ez annál inkább szükséges, mert a negyvenöt év reflexei ezen a téren még különösen működnek, ugyanakkor az utolsó évtized alatt a liberalizmus minden téren, – a szociális felfogás területén is, – erőteljesen követeli magának az első helyet. Nekünk, keresztényeknek azonban ezek között az ellentétesen ható erők között kell megtalálnunk a mi keresztény – krisztusi – elvi és gyakorlati álláspontunkat.

1. RÉSZ. A TÁRSADALOM.

1. 1. A társadalomról általában.

Szociológiai ismereteink megfogalmazása során elsőként magával a társadalommal, a társadalmi élet forrásaival és céljával foglalkozunk

1. 1. 1. Mi a társadalom?

A TÁRSADALOM az emberek tudatos közössége, mely az emberi természetet alkotó belső törvényszerűségek és a külső – természeti, történelmi, gazdasági és egyéb – jelenségek hatására alakul ki.

Fenti meghatározás alapján

- csak az emberi közösséget nevezhetjük társadalomnak, annak ellenére, hogy az állatok jelentős része közösségben – pl. a méhek, hangyák jól-szabályozott közösségben – él;
- csak az emberi tudatos közösséget nevezhetjük társadalomnak, annak ellenére, hogy a természetes-népeknél – az ős-közösségek maradványaként – voltak (esetleg ma is vannak még) – ösztönös és nem-tudatos közösségek;
- az emberi természetet alakító belső törvényszerűségek – így a világnézeti, kulturális és társadalmi, valamint gazdasági és közéleti igények – mozdtítják elő döntően a társadalmi közösségek kialakulását, annak ellenére, hogy vannak az emberi természet belső törvényszerűségeit figyelembe nem vevő, azzal ellentétes törvényszerűségeket elfogadó közösségek (így pl. az abortuszt, az eutanáziát, az öngyilkosságot, a vérbosszút megengedő közösségek);
- az emberi természetet alakító külső jelenségek, első sorban a természeti és történelmi adottságok, melyek az emberi természetet formálják és ennek következtében az emberi közösségek kialakulását jelentős mértékben befolyásolják, annak ellenére, hogy vannak az emberre – az emberi természettel ellenkező – rákényszerített közösségek. Ilyenek a rabszolgaság, jobbágy-ság, gyarmati-sors, diktatúrák, terrorizmus, stb.

A társadalomról – más megközelítésben – a következőket mondhatjuk.

Az emberi tudat magasabb rendű formája, az egyéneknek olyan összetett és szabályozott egységesülése, melyben különböző társult – szocializált – rendszerek, azok egymásra és egymásba épülése jön létre és ezek intézményesült formában működnek. Így a társadalom felépülésének lényeges elemei

- az embercsoportok szerinti rétegződés, ilyen pl. a biológiai-, nyelvi-, kulturális-, világnézeti hovatartozás;
- a belső tartalom szerinti rétegződés, ilyen pl. a műveltségi-, foglalkozási-, származási-, vallási hovatartozás;
- a társadalom anyagi-gazdasági bázisa, vagyis a társadalom tárgyiasult és intézményesült formában való megjelenése, ilyen pl. a tudomány, a technika, az ipar, a mezőgazdaság, a civilizáció, stb.;
- mindezen elemeknek összetett és szabályozott egyesülése és együttműködése.

Megjegyzés. A szociális szó latin eredetű, – socius = társ – jelzője a különböző társadalmi jelenségeknek. Így a szociális probléma jelenti a társadalmi kérdést; a szociális törekvés jelenti a társadalmi törekvéseket; stb.

1. 1. 2. A társadalom forrásai.

A társadalom megfogalmazásával egyszersmind meghatároztuk a társadalom, a társadalmi élet forrásait is. Részletesebben kifejtve ezek a következők.

1. 1. 2. 1. Az emberi természetet alkotó és alakító belső törvényszerűségek azok, amelyeket elsőrendű forrásként kell megjelölnünk. Ezeket a belső törvényszerűségeket a következőkben fogalmazhatjuk meg.

- A tudatos és szabad erkölcsi személyiség, mely azt jelenti, hogy az ember az egybeépült biológiai, tudati és erkölcsi lét birtokosa, ez emeli a többi létező fölé, ez teszi személyiséggé, aki öntudattal, a választás szabadságával és erkölcsi felelősséggel rendelkezik.
- Az ember egyszeri és megismételhetetlen volta, mely azt jelenti, hogy minden tudatos és szabad erkölcsi személyiség speciális testi-lelki-erkölcsi tulajdonságait – jelenlegi tudomásunk szerint – egyedül birtokolja a Világmindenségben a múlt, jelen és jövő időhatárai között.
- Az emberi méltóság, mely a tudatos és szabad erkölcsi személyiség szükségképpen velejárója és azt jelenti, hogy – minden belső és külső eltérés ellenére – valamennyi ember testi-lelki-erkölcsi létében és annak következményeiben egyenlő egymással.
- Az ember társas mivolta, melynek következtében az ember – természettől fogva – keresi a többi emberrel való közösséget. (Ezért fogalmazzák egyes társadalom-tudósok az embert „animal sociale”-nak, vagyis „társas élőlény”-nek.)

Mindezek egymásba épült törvényszerűségek, melyek ember-mivoltunknak alapvető és lényeges alkotóelemei. Éppen ezért minden olyan társadalmi törekvés, amely ezeket figyelmen kívül hagyja, vagy ezek ellen hat, mindenképpen ember-ellenes.

1. 1. 2. 2. Az embert és társadalmat alakító külső hatásokat kell a társadalom másodlagos forrásaiként megjelölnünk. Ilyen hatások általában

- a természeti jelenségek, köztük első sorban a földrajzi adottságok, melyek a társadalmasuló embercsoportokat körülveszik a maguk geológiai, meteorológiai, növény- és állatvilágbeli hatásaikkal. (Így a hegyek, folyók, éghajlati-viszonyok, stb.);
- történelmi jelenségek, melyek a társadalmasuló embercsoportokat segítik, vagy gátolják társadalmuk kialakulásában és a kialakult társadalmuk fenntartásában, fejlesztésében;
- gazdasági és egyéb jelenségek, melyek a társadalmasuló embercsoportokat tovább segítik társadalmuk kialakulásában, fenntartásában és fejlesztésében, (ilyenek a termőföld és a legelők a mezőgazdasághoz és az állattenyésztéshez; az erdők és az ásványi kincsek az iparhoz; a vízi és a szárazföldi utak; az energiaforrások; stb.).

Mindezek a természeti-, történelmi- és egyéb jelenségek társadalom-alakító és társadalom-fejlesztő hatást fejtenek ki, elősegítik, vagy éppen gátolják a társadalom kialakulását. De mindenképpen – a belső törvényszerűségek és a külső alakító tényezők között – olyan összhangot kell kialakítani a fejlődő és kifejlődött társadalomnak, hogy mindenestől az ember egészét és teljes emberségét szolgálják.

1. 1. 3. Mi a társadalom célja?

Az előző pont utolsó mondatával valójában már el is érkeztünk a társadalom céljához, amely nem más, mint a teljes ember szolgálata. Vagyis: nem az ember van a társadalomért, hanem a társadalom van az emberért! – Igaz, hogy az ember és a társadalom kölcsönhatásban van egymással! – Igaz, hogy az ember önmagában – társadalom és annak részei nélkül – nem tud

eleget tenni ember-volta belső törvényszerűségeinek, nem tudja kifejleszteni és kiteljesíteni emberi képességeit! Ez azonban nem jelenti azt, hogy az ember célja a társadalom kiszolgálása lenne. Inkább úgy kell fogalmaznunk: az ember köti a társadalmi jogok és kötelességek, de – végső soron – a társadalom van az emberért.

Mi tehát a társadalom célja?

- Az embert, mint tudatos szabad erkölcsi személyiséget, segítenie kell a kibontakozásban.
- Az embert, mint egyszeri és megismételhetetlen jelenséget, segítenie kell speciális képességeivel való teljes kifejlődésében.
- Az emberi méltóságot segítenie kell a mindenkori érvényesülésben.
- Az ember társas igényeinek kielégítésére megfelelő közösségeket kell létrehoznia.

A társadalom, mely ezeket a célokat nem teljesíti, ember-ellenes és megérett arra, hogy új és emberséges társadalom váltsa fel.

1. 2. A társadalmi struktúrák.

A társadalom nem csupán elvont fogalmi meghatározás, hanem konkrét formában testet öltő valóság. Ezeket a konkrét formákat nevezzük társadalmi struktúráknak.

1. 2. 1. Mi a struktúra?

A struktúra latin szó és szerkezetet, épületet jelent (struere = felépíteni). Értelmező szótárunk szerint szerkezet, építmény, alkat. Jelentése tudomány-ágak szerint árnyalatnyit módosul, de tartalmát illetőleg mindenütt szinte ugyanazt fejezi ki. – Így beszélhetünk matematikai struktúrákról, nyelvi-, társadalmi-, gazdasági-, stb. struktúrákról.

Belső szerkezetét tekintve legjobban a matematikai struktúra világít rá alapvető összetevőire. A matematikában ugyanis azokat a rendszereket nevezzük struktúráknak, melyeknek elemeit matematikai vagy logikai műveletek kapcsolják össze. Minél magasabb rendű ez a matematikai vagy logikai művelet, annál magasabb rendű a matematikai struktúra.

Tekintettel arra, hogy valamennyi tudomány-ágban, ahol struktúrákról szoktunk beszélni, a rendszerek elemeit valamilyen törvényszerűség kapcsolja egymáshoz, ezért a struktúrák létrejöttéhez minden esetben egy rendszer elemei és azokat összekapcsoló törvényszerűség szükséges.

A társadalmi struktúrák jelentik azokat a társadalmi képződményeket, azok megjelenési formáit, amelyekben az ember társadalmi képességei és társadalmi igényei testet öltenek.

- Ezek a szociális struktúrák lehetnek társadalmi alapstruktúrák, mint a család, vagy a családokból vérségi alapon előállott nagy-családi közösségek (majd a nemzetségek és a nép), melyek a magasabb rendű társadalmi közösségeknek alapsejtjét, alépítményét képezik. (Mint az építészetben az alapozás és a szintalatti építmények.)
- A magasabb rendű társadalmi struktúrák – másként szociális felépítményeknek is nevezhetők – azok a társadalmi képződmények, melyek a szociális alapstruktúrákból, mint alapsejtekből épülnek fel és magasabb rendű társadalmi formát és szociális magatartást hordoznak. Mint az építészetben az alapozáson felépülő egyszerűbb vagy bonyolultabb épületek.)

Ezeknek az alap- és magasabb rendű társadalmi struktúráknak megvan a maguk belső tartalma és külső megjelenési formája, szociális magatartása és magatartásváltozásai.

– A belső tartalmat tekintve hasonló a struktúrák felépítése, minthogy mindegyiknek megvan a világnézeti, kulturális, szociális, gazdasági és közéleti (politikai) tartalma kisebb vagy nagyobb mértékben, a struktúrának megfelelően és ahogy azt a struktúra befogadni képes.

– A külső megjelenési forma, illetve a szociális magatartás és magatartásváltozás struktúránként más és más. Egységes vagy kevésbé egységes, attól függően, hogy alap- vagy magasabb rendű struktúráról van szó. – Az ideális természetesen az lenne, ha valamennyi struktúra szociális magatartásában és magatartásváltozásában egységes lenne, de törvényszerűségnek tűnik az, hogy a struktúra elemei számának növekedésével fordított arányban áll azok rendezettsége és egysége.

1. 2. 2. Melyek a társadalmi struktúrák?

A társadalmi struktúrák, mint az előzőekben már megfogalmaztuk, jelentik azokat a társadalmi képződményeket, melyekben a társadalmi jelenségek testet öltenek. A következőkben ezeket a társadalmi struktúrákat vizsgáljuk meg közelebbről.

1. 2. 2. 1. Alapvető társadalmi struktúrák.

A CSALÁD a legalapvetőbb társadalmi képződmény, minden más szociális struktúra alapsejtje és szociális alépítménye, mely a házastársakat, gyermekeiket, a legközelebbi vérrokonait hozzátartozóikkal együtt kapcsolja össze.

A család alapja a HÁZASSÁG, mely k-t ember – férfi és nő – szereteten alapuló egysége és egyben szabad önkorlátozása a család céljának megvalósítása érdekében. – Így a család a családtagok számára egyrészt

- az egyéni és a társas ösztönök, képességek megvalósításának első és legfontosabb kerete;
- az egyéni és társadalmi igényeknek, azok megvalósításának természetes területe;
- az egyéni és társadalmi önmegvalósításhoz a munka megszervezésének, az erőfeszítés és az áldozat meghozatalának alaprendszere.

Ugyanakkor a család – az előzőeknek megfelelő súllyal és egyenlő mértékben – jelenti a család tagjai számára

- a családi együttlét örömet és boldogságát;
- a gyermeknevelés fáradtságos, de örömteli munkáját, mondhatni – művészetét;
- a család érdekében kifejtett közös munkát, erőfeszítést, igen sokszor áldozat vállalást.

Tekintettel arra, hogy mindezek az emberi alaptermészet jogai és követelményei, a család soha nem veszítheti el aktualitását, mert – mint ilyen – az ember egyéni és társadalmi képességeinek, igényeinek, valamint mindezek munkával történő valóra váltásának összessége. Ezért joggal állapíthatjuk meg, hogy a család az ember legalapvetőbb szociális alépítménye, melyre természetszerűleg épülnek rá a további társadalmi struktúrák.

A NÉP a nemzetség és nép az a magasabb rendű társadalmi képződmény, – de még mindig alapstruktúra, – mely a családokon és a családok vérségi kötelékét képező nagy-családokon épül fel, azoknak kézi természetes környezetét. Tehát a nép közös eredet és/vagy közös nyelv, valamint közös hagyományok által összekapcsolt természetes társadalmi struktúra, mely

- a családok, családi közösségek természetes és magasabb rendű társas ösztönei, képességei megvalósításának keretét képezi;

- a családok, családi közösségek társadalmi igényeinek, azok valóra válásának és valóra váltásának területét alkotják;
- a családok, családi közösségek önmegvalósításához a munka megszervezésének rendszerét biztosítják;
- mindehhez kapcsolódik az a lényeges vonatkozás, hogy a családok, családi közösségek belső tartalmának kibontakozását és külső magatartásformáinak kialakítását jelentősen elősegíti.

Tekintettel arra, hogy a szociális alépítmények nem mások, mint az alapvető és természetes társadalmi képességek, igények és ezeknek munkával történő kibontakoztatásának összessége, ezért joggal állapíthatjuk meg, hogy a nemzetség és a nép olyan társadalmi struktúra, mely a családokra, családi közösségekre épül, majd maga is a magasabb rendű struktúrák alapjává válik.

A családot, a családok közösségét és a nemzetséget, népet természetes közösségnek nevezzük, minthogy ezekben a társadalmi struktúrákban az ember belső törvényszerűségei és a külső természeti – és részben történeti – jelenségek együttesen hatnak. Így természetes módon, tételes jogalkotás és jogszabályozás nélkül hozzák létre a társadalmi struktúrát. Ezekben a közösségekben természettől fogva ismertek a kapcsolatok, ismert a kapcsolatok kötelező ereje, valamint a kapcsolatokból az egyén és a kisebb közösségek részére származó k ö z j ó.

- Ezek a természettől adott kapcsolatok és azok kötelező ereje válik alapjává a természetes szociális struktúrákban működő társadalmi erkölcsiségnek.

1. 2. 2. 2. Magasabb rendű társadalmi struktúrák.

A további magasabb rendű szociális struktúrák, bár csírájukban benne vannak a természetes szociális közösségekben és azokon épülnek fel, már – a természetjogon és a természetes etikán túlmenően – tételes jogi szabályozást igényelnek az egyének és a bennfoglalt közösségek jogait és kötelezettségeit illetően, valamint az egymás közti kapcsolatok vonatkozásában. – A következőkben ezeket a magasabb rendű társadalmi struktúrákat vesszük szemügyre és fogalmazzuk meg.

A NEMZET.

A nemzet olyan történelmileg kialakult tartós közösség, magasabb rendű szociális struktúra, mely önálló területtel, önálló kulturális-, társadalmi-, gazdasági-, politikai-részrendszerekkel rendelkezik. Valójában a nemzeti öntudatra ébredt nép szociális közössége, mely ugyanakkor biztosítja

- a területén élő népek közös foglalatát;
- ezeknek a népeknek a természetes és önálló igényei megvalósításához a közös keretet;
- népi önmegvalósításukhoz a munka szervezetét;
- mindezek valóra váltásához a megfelelő intézményeket.

Ha a nemzet területén élő népeket vizsgáljuk, azok lehetnek

- többségi nép, mely saját nyelvével, kultúrájával, jogi keretével – vagyis alkotmányával – szabályozó és irányító hatásával a nemzet többségét, társadalmi és politikai gerincét alkotja;
- kisebbségi nép, mely a nemzet keretén belül önálló – kisebbségi – szabadságjogokkal rendelkezik, ezeket a jogokat és a többségi néppel való teljes egyenlőséget a nemzet alkotmánya garantálja.

A kisebbségi népet másként nemzetiségnek is nevezzük, mivel más – leggyakrabban a szomszédos – nemzet többségi népével rokonságban és/vagy nyelvi-, kulturális-, hagyománybeli közösségben áll. A kisebbségi nép, vagy nemzetiség, szabadságjogait nemzetközi jogszabályozás biztosítja. Éppen ezért a nemzet alkotmányának és jogalkotásának erre mindenképpen tekintettel kell lennie és a területén élő népek számára az emberi szabadságjogokat szükségképpen kell biztosítani.

Európa nagy népeinél általában megtalálható ez a nemzeten belüli népi jelleg (így Nagy-Britanniában az angolok, walesiek, skótok; Németországban a bajorok, svábok, szászok, poroszok, stb.), de belső feszültségektől jórészt mentesen. Ugyanakkor, pl. Spanyolországban a baszkok, Észak-Írországon pedig a katolikus írek függetlenségi törekvése gyakran véres terror-akciókhoz és azok megtorlásához vezetnek. A II. Világháborút követő évek – legutóbb a szovjet megszállástól szabadult országokban – lánggra lobbantották a nacionalizmust, sőt a nacionalizmus szélsőséges és kártékony formáját, a sovinizmust, mely a saját nép túlbecsülését és más népek gyűlöletét eredményezi. – Az afrikai országok jórészt ehhez járul az ősi törzsi ellentétek felszínre törése, mely nem egy esetben véres népiirtásban nyilvánul meg. – Ezekben a népi és nemzeti feszültségekben a családi és iskolai nevelés, valamint az emberi szabadságjogok alapján álló törvényhozás teremthet enyhülést, az a törvényalkotás, mely nemcsak minden egyén és család, hanem minden nép számára is maradéktalanul biztosítja a szabadságjogokat a nemzet és a nemzeti állam keretén belül.

Itt kell megjegyezni, hogy a kultúrában, társadalmi szervezettségben, gazdasági és politikai fejlettségben elért magasabb szint nem jogosít fel egyetlen népet vagy nemzetet sem arra, hogy a területén levő alacsonyabb fejlettségű népeket elnyomja, vagy elpusztítsa. (Mint ez történt Amerikában az indiánokkal, elnyomás tekintetében pedig a feketékkel.)

Az ÁLLAM.

Az állam olyan magasabb rendű szociális struktúra, mely az egyesült népek, illetve nemzetek számára jelenti

- a politikai joghatóságot;
- a természetjogon és az emberi szabadságjogokon alapuló alkotmányos formát, benne az alkotmányos jogokat és kötelességeket minden állampolgár számára;
- állampolgárai – vagyis az egyének, családok, családi-közösségek, kisebbségi és többségi népei – számára szabadságjogaik számára az alkotmányos garanciát;
- az államiság keretén belül a belső és külső világnézeti-, kulturális-, gazdasági- és politikai rendszert;
- valamint a joghatósága alatt álló – valamint a területén jogosan tartózkodó – valamennyi egyénnek és közösségnek fizikai és szellemi védelmét.

Így – saját vonatkozásunkban – a magyar államhatalom joghatóságán belül biztosítja

- az emberi szabadságjogokat és a testi-, lelki-, anyagi-, erkölcsi-védelmet minden állampolgára, családjaik és népei számára;
- minden magyar állampolgár, családjaik és népei számára a belső kapcsolati és szövetségi rendszert;
- minden magyar állampolgár, családjaik és népei számára a külső kapcsolati és szövetségi rendszert más államok polgáraival, családjaival és népeivel;
- a magyar állam területén jogosan tartózkodó más állampolgárok és családjaik számára a szabadságjogokat és a testi-, lelki-, anyagi-, erkölcsi-védelmet;

- a társadalmi rész-struktúrák védelmét, jogszerű működésének és fejlesztésének előmozdítását;
- a demokratikus alkotmányos jogrend állandó fejlesztését az állam alkotmányának megfelelően;
- a szövetségi rendszer kiépítését és fejlesztését Európa és a Világ népeivel, különös tekintettel a szomszédos népekre;
- a szomszédos népek magyar nemzetiségével, az egész világon szétszórásban levő magyar kisebbséggel szoros kapcsolat megszervezését és tartását;
- a rokon népekkel a diplomáciai és egyéb kapcsolatok kölcsönös elmélyítését, a kulturális (tudományos), társadalmi, gazdasági kapcsolatok állandó bővítését;
- a nemzetközi szervezetekben – UNO, UNESCO, FAO, Menekültügyi Szervezet, Vöröskereszt, EGK, Európai Tanács, stb. – állandó és fokozódó részvétel; stb.

Az állam és az államhatalom a XX. század végére fokozatosan az emberi élet mindig több és lényegesebb szálát fogta össze. Ez azonban nem jelenti azt, hogy az egyén, a család, a nép ki legyen szolgáltatva az államhatalomnak. Az állam nem hathat a szociális struktúrák ellenében és a társadalom sincs az államnak alávetve. Sőt! A társadalomnak kell ellenőrzést gyakorolnia az államhatalom felett, első sorban parlamentje révén, de a társadalmi szervezeteken és mozgalmakon keresztül is. Kötelessége a társadalomnak, hogy az államhatalom esetleges visszasságaira, esetleges hatalmi és elnyomó törekvéseire felhívja a figyelmet. A visszaéléseket és túlkapásokat a társadalomnak kell megszüntetnie. Mert – hasonlóan az ember és a társadalom viszonyához – nem az ember van az államért, de a társadalom sincs az államért.

A demokratikus államhatalomnak is különböző formái vannak. Az államforma megválasztása – az egyének egyetértésén keresztül – a társadalom feladata. És ha valamely államformával nincs megelégedve a társadalom az államhatalom objektív hibái, visszaélései miatt, akkor a társadalomnak joga van az államhatalom képviselőit kicserélni, sőt joga van magát az államformát is – az egyének egyetértése révén – felcserélni új demokratikus államformával. Az állam mindenhatóságának az emberi és társadalmi szabadságjogok nevében mindenkor ellene kell mondanunk.

Az állammal kapcsolatban még egy dologra fel kell hívnom a figyelmet. Az állam politikai alapon és politikai doktrínája szerint gyakorolja az államhatalmat. Azonban nem engedhető meg, hogy ezt a politikai doktrínáját vagy annak egyes részeit rákényszerítse az állampolgárookra. Ez ellenkezik az emberi szabadságjogokkal és nem fér össze semmi féle demokratikus alkotmánnyal.

AZ EGYHÁZAK ÉS A VALLÁSI KÖZÖSSÉGEK.

Ezek a közösségek nem szoros értelemben vett társadalmi struktúrák, minthogy a vallási közösségeknek alapját a hitben, a világnézetben és a vallási gyakorlatban való közösség jelenti. Ebből a szempontból az egyházak és vallási közösségek társadalom felettiek, ugyanakkor a társadalomba beépültek is, mivel

- az egyházak és vallási közösségek tagjai – mint egyedek, mint családi, népi, nemzeti közösségek tagjai – egyben tagjai a társadalmi struktúráknak is;
- az egyházak és vallási közösségek tagjait kötik az alkotmányos kötelezettségek és részesei az alkotmányos jogoknak;
- az egyházak és vallási közösségek tagjai, mint állampolgárok, alá vannak vetve az állami joghatóságnak;

- az egyházak és vallási közösségek egyben „jogi személyek”, így az állammal szemben jogokat támaszthatnak, az állam viszont kötelességeket kérhet rajtuk számon;
- az egyházak és a vallási közösségek teljesítenek bizonyos – igen fontos – társadalmi funkciókat is, (pl. az iskola és a nevelésügy, az egészségügy és a karitás, valamint világnézeti-, kulturális- és szociális intézmények, egyesületek területén), melyek nélkülözhetetlenek a társadalom számára, ezért az államhatalomnak kötelessége ezekben a tevékenységekben támogatni őket.

Ugyanakkor az egyházak és vallási közösségek államfölöttiek, mert

- alapvető és szoros kapcsolatok fűzik a világ-egyházhoz, külföldi vallási testvér-közösségekhez, testvér-egyházakhoz;
- az egyházak és a vallási közösségek ökumenikus mozgalmi komoly lehetőséget és reményt jelentenek arra nézve, hogy az egységre irányuló bel- és külföldi kapcsolatok révén a társadalomnál magasabb rendű struktúra, a hit és a kegyelem közössége jöjjön létre minden nemzet és az egész emberiség javára.

Ilyen módon az egyházak és a vallási közösségek, elválasztva az államhatalomtól, de nem választva el az egyénektől és a szociális struktúráktól, olyan közösséget jelentenek, melyekben a hit, a világnézet és az erkölcs képezi a közösségnek és a közösségi-jónak az alapját, s a hitnek és az erkölcsnek állandó emelkedése, magatartásformában való megjelenése adja meg társadalmi célját. Ez teszi a társadalom és a társadalmi struktúrák számára nélkülözhetlenné az egyházakat és a vallási közösségeket.

(MEGJEGYZÉS. A jelenlegi apró – 5-10 főt tartalmazó – közösségek, melyek az egyházak jogait követelik a maguk számára, csak visszaélést jelentenek a vallási közösségek nevével és mindenképpen terhet jelentenek mind az államnak, mind a szociális közösségeknek.)

1. 2. 3. A társadalmi struktúrák belső tartalma.

Valamennyi társadalmi struktúra – legyen az alapvető vagy magasabb rendű – belső tartalom vonatkozásában azonos felépítéssel rendelkezik. Mindnek van ugyanis világnézeti, kulturális és szociális, valamint gazdasági és politikai tartalma, minthogy valamennyi – család és nép, nemzet és állam – szociális közösség voltán túl egyszersmind világnézeti, kulturális, szociális, gazdasági és közéleti – politikai – közösség is. (Politikai közösség alatt nem a napi politikához, vagy a politikai pártokhoz fűződő kapcsolatot értjük, hanem a közéleti funkciót. Ilyen értelemben még a vallási közösségeknél is beszélhetünk politikai – közéleti – közösségről, mert tagadhatatlan a közéleti funkciójuk. Nem ugyan a vallási közösség – mint olyan – vonatkozásában, hanem a vallási közösség szellemétől áthatott egyének viszonylatában.) – A következőkben fogalmazzuk meg és értelmezzük a társadalmi struktúrák belső tartalmát.

1. 2. 3. 1. Világnézeti közösség.

Amikor világnézetről beszélünk, akkor elsődlegesen nem azt nézzük, hogy valaki hisz-e Istenben, vagy nem hisz; ha hisz, milyen vallást fogad el; ha elfogad valamilyen vallást, mennyiben gyakorolja vallását; stb. Ez is hozzá tartozhat a világnézethez, bár láttam már nem egy u. n. „vallásos” embert, akinek nem volt világnézete, és találkoztam olyanokkal is, akiknek határozott világnézetük volt, de a vallás kérdésében közömbösek voltak. (Természetesen az már más lapra tartozik, hogy – első esetben – milyen volt az a „vallásosság”; második esetben pedig milyen volt tartalmilag a „világnézet”).

A világnézet az az élet- és világszemlélet, melyben az egyén – majd a család-, családok közössége, a nép, a nemzet – áttekintéssel bír és állást foglal a következők vonatkozásában

- a természeti-jelenségek, általában a természet szemléletének kérdésében;
- az ember természeti-jelenség volta, helye és célja a természetben;
- a történelmi-jelenségek, általában a történelem szemléletének kérdésében;
- az ember történelmi-jelenség volta, helye és célja a történelemben;
- az erkölcsi-jelenségek, általában az erkölcsi szemlélet kérdésében;
- az ember erkölcsi-jelenség volta, helye és célja az erkölcsi értékrendben;
- az emberi lét, az emberi sors, az emberi felelősség és az emberi küldetés kérdésében;
- az emberi magatartás, magatartásformák és magatartásváltozások kérdésében;
- a humanizmus kérdéseiben;
- a transzcendencia kérdéseiben.

Valójában ezek azok a kérdések, kérdés-csoportok, amelyekre adott válaszok határozzák meg az ember világnézetét és a világnézetnek megfelelő emberi magatartást. – (Természetesen ezeknek a kérdés-csoportoknak a megválaszolásába bele fog aztán tartozni a természet és történelem teremtettség vagy teremtetlenség volta, ezzel az Isten-hit vagy ateizmus kérdése. A humanizmus kérdés-csoportjába az is bele fog tartozni, hogy a humanizmus túllépi-e az ember-középpontúság „önmagába zárt körét”, vagy megreked az ateista-humanizmusnál. A transzcendencia kérdés-csoportjánál felmerül a megváltottság vagy megváltatlanság problémája. A magatartásformák kialakításánál pedig a vallásosság vagy vallástalanság kérdése. Stb.) – Ezek a kérdések, kérdés-csoportok, magatartásbeli állásfoglalások hozzátartoznak valamennyi szociális struktúra belső tartalmához, hozzátartozik – keresztény felfogásunk szerint – az egész társadalomhoz. Valódi társadalmi struktúrák nem létezhetnek a világnézeti kérdések megválaszolása és világnézeti közösség kialakulása nélkül.

1. 2. 3. 2. A kulturális közösség.

Amikor kultúráról beszélünk, akkor első sorban nem a tudományt, még kevésbé a civilizációt tartjuk szem előtt. A tudomány ugyan hozzá tartozik a kultúra lényegéhez, mint annak egyik legjelentősebb formája, eredménye és intézményesülése, a civilizáció viszont csak következménye – talán úgy is mondhatnánk, hogy mellékterméke – a kultúrának, mint a kultúra és a technika kereszteződése, illetve kölcsönhatása. Sok kultúremlert ismertem, aki nem foglalkozott tudománnyal és még több olyan „civilizált” embert, akinek alig volt kulturáltsága. Természetesen a kulturált magatartáshoz hozzátartozik a tudományhoz és a civilizációhoz való helyes viszonyulás is.

A kultúra az emberi csoportok, emberi közösségek által létrehozott – első sorban szellemi – értékek összessége, melyet egy vagy több szociális struktúra magáénak vall, azt értékként őrzi, gyakorolja, fejleszti és továbbadja. – A kultúra lényeges tartalmát a következő tényezők adják:

- emberi csoportok kialakulása biológiai (család, törzs), etnikai (nép, nemzet), vagy egyéb (kultikus-szakrális, vallási) csoportképzési törvényszerűségek szerint;
- az emberi csoportokban megvalósuló közös szemléletmód, magatartásformák és szokásjog;
- az egyéni és közösségi tudat által létrehozott, a közös szemléletmód és munka segítségével megjelenő szellemi és tárgyi értékek, azok intézményesülése;
- mindezeknek a tényezőknek komplex és rendezett együtthatása.

Tekintettel a kultúra ilyen formában történő megfogalmazására, szükséges meghatározunk a tudományt és a civilizációt is. Értelmező szótárunk szerint

- tudomány: a gondolkodás, a természet és a társadalom belső tartalmáról és összefüggéseiről szerzett igazolható ismeretanyag rendszere;
- civilizáció: az anyagi kultúra fejlettebb fokának megvalósult formája.

A civilizáció vonatkozásában ehhez hozzá kell fűznöm a következő lényeges elemeket:

- a civilizáció a tudat hatása az anyagi világra (pl. könyvnyomtatás, út- és vasútépítés, épületek és gépek létrehozása, stb.);
- a civilizáció egységes rendszer: anyagi és szellemi javak, anyagi és szellemi energiák egysége és megvalósulása, melyet csak közösség tud létrehozni és fenntartani;
- a civilizáció tartalmazza a természettudományokon alapuló technikai kultúrát és annak hatékonyalkalmazását;
- a civilizáció a közösség által helyesen megfogalmazott és jogos közösségi igények kielégítésére szolgál, melyben alapvető: a helyesen megfogalmazott és jogos igény;
- a civilizációs törekvéseknek a kultúra és a társadalmi struktúrák fejlődését kell szolgálniuk.

A kultúra tehát az ember tudatos működését, az emberi tudat működése során és az emberi munka következtében előálló szellemi és anyagi javak létrejöttét, azok tárgyi formában való megjelenését, (objektívációját = tárgyiasulását), mindezek intézményesülését jelenti és tartalmazza. – Ezen belül beszélhetünk népi és általános emberi kultúráról, attól függően, hogy egy népcsoport speciális kultúrájáról, kultúrértékeiről, vagy az egész emberiség általános kulturális javairól van szó. Ugyancsak beszélhetünk klasszikus vagy modern kultúráról annak vetületében, hogy történelmi korszakokon átszármazott kultúra kincseiről, vagy pedig a jelenkor kifejlődőben levő kultúra értékeiről gondolkodunk. – Minden esetre a kultúra kérdés-csoportjában állásfoglalásra kényszerülünk a tudomány és a civilizáció kérdéseiben.

Ezek a kulturális kérdések, kérdéscsoportok és kultúr-magatartásbeli állásfoglalások hozzátartoznak valamennyi szociális struktúra belső tartalmához és az egész társadalomhoz. Valódi –társadalmi struktúrák nem létezhetnek a kulturális kérdések megválaszolása és kulturális közösségek kialakulása nélkül. A kulturális közösséghez való tartozás lényeges vonása valamennyi társadalmi struktúrának, magának az egész társadalomnak.

1. 2. 3. 3. Szociális közösség.

A társadalmi struktúrák belső tartalmához elsődlegesen és lényegileg hozzátartozik a szociális tartalom és a szociális közösség. Magánál a társadalom megfogalmazásánál és a társadalmi struktúrák létrejötténél alapvető törvényszerűségként jelöltük meg az ember társas mivoltát, s ennek csoportalkotó következményeit. – Úgy tűnik, hogy szinte nem is kellene foglalkozni a társadalmi struktúrák szociális-közösség jellegével. Figyelembe kell azonban venni a következőket:

- a XX. század második felében – különösen a századvégen – nagyon megerősödtek az „individualizáló” tendenciák, vagyis az arra irányuló törekvések, hogy az egyének, a családok, az egyének és családok kisebb közösségei külön váljanak és önmagukba zárkozzanak;
- ezt a tendenciát csak erősítette Nyugaton a kommunizmus fenyegető veszélye, a kommunizmusból felszabaduló országokban pedig a 45 év keserű és kegyetlen tapasztalata;
- a többségtől való elzárkózás tendenciája párosult a gyakorlati anyagelvűséggel, minek következtében az elnyomás, az irigység, mások lenézése és megvetése vált uralkodó szellemiséggé;
- a többségtől való elkülönülés és az anyagiasság következményeként jelentkezett az antiszociális gondolkodásmód, az egoizmus, mint az egyéni és csoportérdek előretörése, a karitatív szellem – mondhatni teljes – háttérbeszorulása, a szociális gondolkodás és az emberszeretet lenézése.

Mindezek a társadalmi struktúrákat az elembertelenedés határára sodorták. Éppen ezért kell fokozott hangsúlyt kapnia a szociális közösségnek, mely minden társadalmi struktúra belső tartalmának lényeges alkotó eleme. – Mit jelent tehát a szociális közösség?

- Jelenti a társadalmi struktúra tagjainak egyértelmű és egységes felfogását a közösségről, a közösség értékeiről, megbecsüléséről, a közösségi jogokról és kötelességekről, a kötelességek vállalásáról;
- jelenti a társadalmi struktúra tagjainak egyértelmű és egységes állásfoglalását a közösségi-jóról, a közösségi-jó szolgálatáról;
- jelenti a társadalmi struktúra tagjainak egyértelmű és egységes magatartását és viselkedésmódját a közösség és a közösségi-jó érdekében;
- jelenti a közösségi munkamegosztásban való részvételt, a közösségért és a közösségi-jóért vállalt munkát és erőfeszítést;
- jelenti a közösségen belül a szociális gondolkodást és gondoskodást, mely első sorban az élet, a gyengék, az öregek, a gyermekek, a testi-szellemi fogyatékosok és minden rászoruló védelmében, testi-lelki megsegítésében nyilvánul meg;
- jelenti az önzés, az egyéni és csoportérdek elleni küzdelmet, a szolidaritás és tolerancia szellemének hatékony szolgálatát.

Tekintettel arra, hogy a szociális közösség jelenleg minden társadalmi struktúrában megújításra szorul, ezért a társadalmi struktúrákat át kell itatni humanizmussal, a valódi értékrend ismeretével és tudatával, szociális gondolkodási és cselekvési móddal, hogy minden ember számára biztosított legyen az emberhez méltó élet, nyitott legyen az emberi élet minden területe és megvalósuljon a teljes emberi szolidaritás.

A szociális kérdéscsoportok és a szociális magatartásbeli állásfoglalások hozzá tartoznak valamennyi társadalmi struktúra belső tartalmához, az egész társadalomhoz. Valódi társadalmi struktúrák nem létezhetnek a szociális problémák megválaszolása és szociális közösség kialakulása nélkül. A szociális közösség teljes értékű kibontakozása lényeges vonása minden társadalmi struktúrának, az egész társadalomnak.

1. 2. 3. 4. Gazdasági közösség.

Az ember bármennyire is tudatos és bármennyire is szabad személyiség, mégis kötve van az anyagi valósághoz. De nemcsak testének fenntartásához és fejlesztéséhez van szüksége anyagi javakra, hanem szellemi és társadalmi életében is jelentős az anyagi igénye, mellyel az anyagiakat és a gazdasági életet állítja elő. Tekintettel arra, hogy az összes kulturális és társadalmi intézmények fenntartása egyaránt igényli a szellemi és fizikai munkát, egyaránt feltételez szellemi és gazdasági tevékenységet, éppen ezért az embernek önmaga és a társadalmi struktúrák fenntartása-fejlesztése miatt szüksége van a gazdasági életre, azon belül a gazdasági közösségre a társadalmi élet minden lépcsőfokán.

Gazdasági élet: az emberi életnek az a területe, mely az anyagi javak termelésére, elosztására és felhasználására vonatkozik, vagy azzal összefügg. – A gazdasági életnek van tehát

- termelési része, mely az anyagi javak előállítására vonatkozó alap és feldolgozó ipari és mezőgazdasági technológiákat, azok rendszerét és szervezetét tartalmazza;
- elosztási része, mely a termelt-előállított anyagi javak begyűjtésének, szállításának, értékesítésének – egy szóval: a kereskedelemnek – technológiáit, azok rendszerét és szervezeteit tartalmazza;
- felhasználási része, mely a termelt-előállított anyagi javaknak egyéni és közösségi felhasználását szabályozza.

(Nem akarok külön beszélni a termelés, elosztás és felhasználás finanszírozásáról, annak pénzügyi-hitelügyi vetületéről, az iparnak, mezőgazdaságnak, kereskedelemnek, pénzügynek és hitelügynek nemzetközi kapcsolatairól, melyek mind a gazdasági élet tartozékai.)

Ha a gazdasági élet forrását keressük, újra csak a szociális élethez jutunk el. Igaz, hogy az értelmes élőlény – „animal rationale” – vagyis: az ember, a tudati-szellemi élet és a munka révén létrehozta a kultúra-emberét, a „homo culturale”-t, aki a természettörvények kutatása és megismerése útján a technika-emberévé, a „homo technicus”-szá vált; igaz, hogy a kultúra-embere és a technika-embere a primitív önfenntartó gazdálkodásból – a gazdaság-emberévé, a „homo oeconomicus”-szá fejlődve – képes volt felismerni a gazdasági élet szükségességét és annak körvonalait. De csak a közösségi-ember, a „homo sociale” vált alkalmassá és képessé a gazdasági élet létrehozására és fenntartására. A gazdasági életnek így szükségképpen feltétele a gazdasági-közösség.

A XX. század, melyet joggal lehet a technika századának nevezni, sajátos módon öncélúvá tette a gazdasági életet. Ez a gazdasági öncélúság pedig a materializmusba – egyrészt elméleti, de mindenképp gyakorlati materializmusba – taszította korunk emberét és közösségeit. Ma az emberek legnagyobb százaléka számára az anyagi javak, azok minél bőségebb birtoklása jelenti az egyetlen élet-célt, s az öncélúvá vált gazdasági élet létrehozta a fogyasztói- és jóléti-társadalmakat. Az ember és közösségei lemondanak a szellemi értékekről az anyagi javak birtoklásáért, s a társadalmi struktúrák lassan – teljes egészében – gazdasági struktúrákká alakulnak át. Pedig a gazdasági élet nem tartalmaz mást, mint

- a tudati struktúra együttműködését az élet-nélküli és élő struktúrákkal, s ennek az együttműködésnek munkában való megjelenését;
- az emberi működés és munka következtében előálló anyagi javakat, azok elosztását és felhasználását;
- mindezek intézményesülését;
- valamint az ezekkel kapcsolatos problémákat jelenti és tartalmazza.

Ezek a gazdasági kérdések és kérdéscsoportok, a velük kapcsolatos magatartás és magatartás-beli állásfoglalások hozzátartoznak valamennyi struktúra belső tartalmához. Valódi társadalmi struktúrák nem létezhetnek a gazdasági kérdések megválaszolása és gazdasági közösségek kialakulása nélkül.

1. 2. 3. 5. Közéleti – politikai – közösség.

Amikor a társadalmi struktúrákkal kapcsolatban politikai közösségről beszélünk, akkor valószínűleg ezekben a közéletben elfoglalt helyéről: közéleti jogairól, kötelességeiről és közéleti magatartásáról kell szót ejteni.

Közélet szó alatt – a szó szoros értelmében – a közösség ügyeiben való részvételt értjük. (A politika görög szó, jelenti a város-állam ügyeivel való törődést.) – Így a közélet tartalmazza

- a közösség ügyei iránti érdeklődést;
- a közösség ügyeiben való passzív részvételt, mely azt jelenti, hogy az ember és a társadalmi struktúra vállalja a közösség terheinek viselését;
- a közösség ügyeiben való aktív részvételt, mely azt jelenti, hogy az ember és a társadalmi struktúra – kisebb vagy nagyobb mértékben – vállalja a közösséget alakító és irányító szerepet.

A közéleti (politikai) közösség – mint általában minden közösség, de ez főként és leginkább – feszültségekkel és súrlódásokkal terhes. Éppen ezért a közösségi életnek három további feltétele szükséges az emberek és társadalmi struktúrák részéről:

- az alternatív gondolkodásmód elismerése;
- a tolerancia, vagyis egymás és mindennemű közösség iránti türelem, mint Szent Pál írja: „Viseljétek el egymást türelemmel!...”
- a kompromisszum-készség, vagyis egymás elviselésén túl az egymásért meghozott áldozat, mert a kompromisszum minden területen nemcsak a kölcsönös előnyöket jelenti, hanem – legalább olyan mértékben – a kölcsönös engedményt és áldozatvállalást is.

A közéleti problémák és a közéleti magatartás hozzátartoznak valamennyi szociális struktúra belső tartalmához, az egész társadalomhoz. Valódi társadalmi struktúrák nem létezhetnek a közéleti kérdések – társadalmi szintjüknek megfelelő – megválaszolása és közéleti közösség kialakulása nélkül. A közéleti közösséghez való tartozás lényeges vonása valamennyi társadalmi struktúrának, de az egész társadalomnak is.

A szociális struktúrák belső tartalma – a világnézeti, a kulturális, a szociális, a gazdasági, a közéleti (politikai) közösség – még inkább hangsúlyozza és aláhúzza a szociális struktúrák közösségi-jellegét. Egyben markáns vonásokkal rajzolja meg a szociális struktúrák közösségi arculatát. Ezek a vonások

- részben átfedik egymást, amennyiben ezeknek – a belső tartalmat jelentő – közösségeknek nemcsak határfelületük van, ahol érintkeznek egymással, hanem bizonyos mértékig átnyúlnak egymásba (pl. a világnézet és a kultúra, a kultúra és a szociálé, a szociálé és a gazdaság)
- részben kiegészítik egymást, amennyiben együttesen és összességükben teszik teljessé a szociális embert, a szociális struktúrákat, az egész társadalmat
- ezek az egymást átfedő és kiegészítő vonások alakítják ki végső soron az egyén, a szociális struktúrák és az egész társadalom egységes etikai magatartását, etikai arculatát.

Így válik a szociális struktúrák belső tartalma az erkölcsi magatartás forrásává.

1. 3. A társadalomtudományok.

Az egyes tudományágakat általában három fokozatban szoktuk szemlélni. Ezek

- gráfia-fokozat, mely a tudományághoz tartozó jelenségek leírásával foglalkozik (így a leíró természettudományok, leíró történelem, stb.);
- lógia-fokozat, mely a tudományág összefüggéseinek okait, magukat az összefüggéseket keresi (így: az ok- és összefüggést kereső természettudományok, az oknyomozó történelem, stb.);
- szófia-fokozat, mely a tudományág jelenségeinek végső okait és végső összefüggéseit keresi (így: a természetbölcsélet, a történetbölcsélet, stb.).

A társadalomtudományoknak is ismerjük ezt a három fokozatba történő tagolását. Ezek a

- szociográfia, amely leírja a társadalmi jelenségeket;
- szociológia, amely elemzi a társadalmi jelenségeket;
- társadalom bölcsélet, mely a társadalmi jelenségek lehető legmélyebb okait és összefüggéseit keresi.

1. 3. 1. Szociográfia.

A társadalomtudománynak az az ága, amely bizonyos társadalmi egységek – szociális struktúrák – életviszonyának leírásával foglalkozik. Tehát a leíró-társadalomtudomány a konkrét társadalmi jelenségek

- mibenlétét és megjelenési formáját;
- a hozzájuk kapcsolódó emberi közösségeket és életviszonyokat;
- a velük kapcsolatos magatartásformákat és magatartásváltozásokat hitelesen írja le és ábrázolja.

Hazánkban az 1930-as évek második felének és a 40-es évek első felének egy évtizedében jelentek meg komoly szociográfiai művek, főleg a „népi-írók” tollából. (Talán leghíresebb ilyen szociográfia Illyés: Puszták népe.) – A szovjet-megszállás 45 éve alatt alig néhány szociográfiai mű jelent meg, de azok nagyrészt nem hitelesek, mert idealizálták pl. a tsz-be kényszerített falusi életet, vagy egyedi esetenként és a múlt csökevényeként a „lumpen-proletariátus” életét, mint Fejes: Rozsdatemető c. regénye.

A szociográfia csak akkor hiteles, ha szigorúan ragaszkodik a konkrét tényekhez és nem magyaráz, nem értelmez semmit, nem elemzi a megfigyelt és leírt jelenségeket, csupán rögzíti azokat. – (Nagyon szükséges lenne, ha a mai életnek, a ma létező embercsoportoknak, főleg az élet peremére szorultaknak szociográfiáját megírnák. Akkor fel lehetne mérni hazánk tényleges szociális helyzetét, és reális alapja lenne a szociális megoldáshoz vezető útkeresésnek.)

1. 3. 2. Szociológia.

A társadalomtudománynak az az ága, amely

- a társadalom szerkezetével és fejlődésével;
 - a társadalmi jelenségek forrásaival és következményeivel;
 - az emberek szociális magatartásával és magatartásváltozásaival;
 - az emberi együttélés szabályaival és formáival
- foglalkozik, azokat elemzi és közvetlen összefüggéseire rámutat.

A szociológia minden társadalmi rendszerben alapvető tudománynak számít, természetesen mindegyik másként fogalmazza meg a társadalmi törvényszerűségeket, a társadalom szerkezetét, a társadalmi jelenségek forrását és következményeit. – A szociológia vizsgálatánál mindenképpen figyelembe kell venni, hogy

- az ember szociális tulajdonságai visszavezethetők az emberi természetre, tehát az emberre érvényes természettudományos és pszichikai törvényszerűségekre;
- az ember szociális magatartásának összhangban kell lennie az emberre érvényes természetjogi és természetes erkölcsi elvárásokkal;
- az embernek és társadalmi struktúráinak szociális fejlődése csak a természettudományos, pszichikai és erkölcsi természettörvényekkel, valamint a természetjoggal összhangban mehet végbe.

A szociológiai természettörvények megfogalmazásában jelenleg éppen elég furcsa a helyzet: nem vezethetők vissza a természettudományos és pszichikai természettörvényekre, sem pedig a természetjogra. Ennek okát keresve az állapítható meg, hogy a társadalom kialakulásában, s így a szociológiai természettörvények megfogalmazásában, jelentős szerepet játszott egyrészt a mindenkorai vallási felfogás és annak dogmarendszere, másrészt a mindenkorai gazdasági viszonyok, valamint a politikai felfogás. Ha figyelembe vesszük azt, hogy a mindenkorai vallási felfogás és dogmarendszer nem volt összhangban a természettudományos természet-törvényekkel, a gazdasági viszonyok pedig jórészt ellentmondásban voltak a pszichikai természettörvényekkel, a politika pedig nem igen vette figyelembe a természetjogot, akkor érthető a szociológiai természettörvények megfogalmazásában ez az alapvető eltérés. Ez az eltérés aztán a modern kor szociológiáinál még nyilvánvalóbbá válik, minthogy ezek a

meglevő társadalmi és gazdasági törvényeken akarnak változtatni, nem pedig a természettörvényekhez közelíteni. – Ezek az eltérések egyes ideológiák – nácizmus, fasizmus, kommunizmus, neo-kolonializmus, terrorizmus – hatására tovább fokozódnak és súlyos társadalmi válságokat eredményeznek. (Furcsa módon a szociológiai természettörvények az elsők, melyeknél tartósan szembe lehet helyezkedni – igaz, nem büntetlenül – az emberre érvényes természettörvényekkel. Ma azonban, felgyorsulván a mozgásállapot változások, egy-két emberöltőn belül válság-kirobbanáshoz és a társadalom felbomlásához vezethet.)

1. 3. 3. Társadalombölcselet.

A társadalombölcselet a társadalomtudománynak az az ága, mely a társadalmi jelenségek okaival, alapvető összefüggéseivel és következményeivel foglalkozik, egyszersmind a társadalomtudományoknak más tudományokkal és tudományágakkal való kapcsolatait kutatja. A társadalombölcselet tehát foglalkozik a társadalmi struktúrák és az egész társadalom

- származtatásával és alaptörvényszerűségeivel;
- feltétel-, cél- és eszközrendszerével;
- a társadalmi fejlődés rugóival, törvényszerűségével és irányával;
- a szociáliserkölcsiség problémáival;
- a társadalomtudományoknak más tudományokkal és tudományágakkal való lényeges összefüggéseivel.

A szociográfia, a szociológia és a társadalombölcselet ugyanannak a tudománynak egymásra épült ága és együttesen a társadalomtudományt alkotják. – Ez a tudomány és ágai nem lehetnek öncélúak, egyetlen közös célt szolgálnak: az ember szociális adottságainak és igényeinek, a társadalmi struktúráknak és az egész társadalomnak minél jobb és teljesebb megismerését, a törvényszerűségek szövevényeinek minél teljesebb feltárását. Ezáltal az erkölcsiséget és az erkölcsi-jót – és a köz-jót – mindig jobban megközelíthetjük, a társadalom erkölcsi buktatóit elkerülve a társadalmi és erkölcsi fejlődést szolgáljuk.

2. RÉSZ: A KERESZTÉNY SZOCIÁLIS FELFOGÁS.

Amikor kereszténységről beszélünk nem kultúr-magatartást, nem társadalmi vagy gazdasági rendszert, még kevésbé politikai felfogást kívánunk megfogalmazni. A keresztény – „christianus = krisztusi” – ember Krisztus tanítását és magatartását akarja követni, azt a Krisztust, aki – hitünk szerint – az emberré lett Második Isteni Személy. A kereszténység tehát világ-nézetben és világszemléletben azt vallja magáénak, amit Krisztus tanítása tartalmaz:

- Istenről és az isteni elgondolásról a Világmindenséggel kapcsolatban;
- a természetes és természetfeletti világrendről;
- az emberről és az embert körülvevő valóságról;
- a megváltásról és a megszentelődésről;
- a szenvedés és a halál értelméről;
- a szeretet és a fejlődés Krisztusi-parancsáról.

Ezek valójában a kereszténység tanításának alapvető kérdései. Az ezekre a kérdésekre adott krisztusi válasz teljes rendszert alkot. Ebben maradéktalanul benne van a Szentháromság-tan (a Trinitologia), a Krisztus-tan (a Christologia), a Megváltás-tan (a Soterologia), és a kegyelemtan éppúgy, mint a keresztény embertannak, a keresztény humanizmusnak és a keresztény szociológiának alapelvei. Természetes, hogy Krisztus nem adott számunkra társadalombölcseletet, mint ahogy nem adott ökológiát sem és egész földi működése során tartózkodott a politikai állásfoglalástól, de „tudta, mi lakik az emberben” és példát mutatott nekünk, embereknek egyéni és közösségi magatartásával. És ebben a krisztusi magatartásban választ kapunk valamennyi emberi problémánkra.

2. 1. A keresztény szociális felfogás és megjelenési formái.

Amikor a keresztény szociális meggyőződésről akarunk beszélni, annak forrását és célját akarjuk kutatni, akkor a következőket kell részletesen megvizsgálnunk:

- Isten elgondolását az emberről és az emberi természetről;
- a természetes és természetfölötti világrend viszonyát;
- Krisztus szeretet- és fejlődés-parancsát.

2. 1. 1. Mi a keresztény szociális felfogás forrása és célja?

Ha a keresztény szociális meggyőződés forrását és célját kutatjuk, kissé részletesebben ki kell fejtenünk előző kérdésfeltevéseinket.

Először: Isten az embert – külön teremtő aktussal, vagy a dolgok rendjébe teremtett fejlődés útján – saját képére és hasonlatosságára teremtette. És lelket lehelt belé. Vagyis tudatos értelemmel, szabad törekvéssel és erkölcsi léttartalommal rendelkezik az ember, ez emeli minden más teremtmény fölé a földön és ez adja meg az ember számára a magasabb rendeltetést: magához az Istenhez történő rendeltetést, melyet az ember céljának nevezünk. – Ezzel az aktussal Isten nemcsak a megtapasztalható világ fölé emelte az embert, hanem az egyedi lélek teremtése révén – hogy úgy mondjam – „nevén nevezett” minden egyes embert és így minden egyes ember számára különleges helyet biztosított az isteni világrendben. – A tudatos értelem, a szabad törekvés és az erkölcsi léttartalom révén vált az ember tudatos és szabad erkölcsi személyiséggé; az egyedi jegyekben minden más embertől különböző lélek megteremtése folytán lett az ember egyszerivé és megismételhetetlenné; az a tény pedig, hogy

az Isten minden embert külön-külön „nevén nevezett”, vált az emberi egyenlőség és emberi méltóság forrásává.

Másodszor: Krisztus tanítása és a keresztény felfogás szerint a természetes és természetfölötti világrend nem független egymástól, hanem szoros kapcsolatban áll egymással. A keresztény tanítás szerint ugyanis a kegyelem ugyanis nem rombolja le a természetet, éppen ellenkezőleg: hiányait kipótolja, segíti teljes kibontakozásában és képes természetfölötti szintre emelni azt. – Mit jelent ez számunkra?

– A természettudományos, a pszichikai és erkölcsi természettörvények összhangban vannak a természetfölötti világrenddel. Mondhatjuk úgy is: ezek nem mások, mint az isteni törvényeknek a természetben, az emberi lélekben és az erkölcsi léttartalomban megvalósuló vetületei: ahogyan azt a természet és benne az ember – mint természeti jelenség – képes befogadni.

– A sérült emberi természet miatt – (mondhatnánk úgy is: „a természetben és a természeti jelenségekben jelen levő entrópia-tartalom miatt”) – az emberi természetben jelentkező hiányok állandóan kiegészítésre szorulnak, ezt a kiegészítést végzi a kegyelem. (Amint a lyukas hordó is állandó utántöltésre szorul.) – Ez a kiegészítés a természet vonalán még nem hoz létre valami „magasabb-szintű” dolgot: a természettörvény megmarad természettörvénynek, az emberi lélek megmarad emberi léleknek, a természetes erkölcsi magatartás megmarad természetes erkölcsi magatartásnak, csak a hiányai pótlódnak és sérülései kiegyesülnek a kegyelem révén.

– Ez a kiegyesült – kipótlódott – emberi természet a kegyelem segítségével jobban ki tud bontakozni, mindig közelebb kerül természetes kiteljesedése felé. Az ember mindig embe-
rebbé, a magyar mindig magyarabbá, a tudós nagyobb tudóssá, a szülő jobb szülővé – stb. – egyáltalán műveltségében, erkölcsi és társadalmi magatartásában mindig stabilabbá válik kegyelem hatására az ember.

– Végül az így teljesebbé vált tudatos és szabad erkölcsi személyiség, minden természetes képességével és egész természetes magatartásával együtt természetfölötti szintre emelkedik a kegyelemmel való szoros kapcsolat révén. Mint Szent Pál mondja: „Akár esztek, akár isztok...”

Harmadszor: Krisztus szeretet- és fejlődés-parancsa már a magasabb rendű – természetfölötti – világrendbe vezet bennünket és – az egyéni megszentelődésen túl – a krisztusi közösség kialakítását célozza.

– „Új parancsot adok nektek: úgy szeressétek egymást, amint én szeretlek titeket!” – Mi más ez, ha nem a keresztény szociális tanítás forrása? Krisztus nemcsak egyénileg akar üdvözíteni bennünket, hanem emberi közösségünkkel együtt. A megváltás szavai is az emberi közösség üdvösségéről szólnak: „Ez a vér mindenkiért kiontatik...” – Nem beszélve arról, hogy Krisztus legtöbb és legfőbb utalásai közösségről szólnak, melyek közül a legkiemelkedőbb: „Ha ketten-hárman együtt vagytok az én nevemben, én veletek vagyok...”

– „Legyetek tökéletesek, amint a ti mennyei Atyátok tökéletes!” – Így szól Krisztus fejlődési parancsa. S ha Krisztus mondanivalója mögé nézünk, ez a parancs is szociális tartalmúvá válik. Mert a tökéletes mennyei Atya a „Szentháromság közösségében” él, „állandó közösségben a Fiúval”, együtt „mennek szállást venni” mindazoknál, akik Krisztus tanítását befogadják. És valamennyiünket „vendégségbe hív a mennyei Atya”, sokszor még „az utakról és a sövények mellől is”. Mert, mint már az Ószövetségben mondja: „Gyönyörűség az emberek fiaival együtt lennem...”

Mi hát a keresztény szociális felfogás forrása és célja?

– Isten elgondolása az emberről, az emberi tudatos és szabad erkölcsi személyiségről, az ember egyszeri és megismételhetetlen voltáról, az emberi egyenlőségről és méltóságról.

- Krisztus nyilvánvaló tanítása a természet és kegyelem viszonyáról, mely szerint minden emberi természetes törvényszerűség és megnyilvánulás – tehát az emberi társas igény és közösségalkotó képesség is – kegyelmi alátámasztást, sőt a természetfölötti világrendbe történő beépülést nyer.
- Krisztus közösségalkotó parancsai: a szeretet- és fejlődés-parancsa, mely minden emberi közösséget krisztusi közösséggé képes változtatni.

2. 1. 2. Mi a keresztény szociális magatartás?

Kísérjük meg először az erkölcsi magatartás és magatartásváltozás megfogalmazását, mert ezen az úton juthatunk el legkönnyebben a szociális magatartáshoz.

- Erkölcsi magatartás: az embernek gondolatban, szóban és cselekedetben megnyilvánuló viselkedésmódja, mely az embernek önmagához, környezetéhez, embertársaihoz való viszonyulását kifejezi, tekintetbe véve mindig az erkölcsi-jóra irányuló követelményt.
- Erkölcsi magatartásváltozás: az embernek azon mozgásállapot-változása a tudati és törekvési életben történő emelkedés irányában, melynek révén az erkölcsi magatartás fejlettebb formáihoz képes eljutni. (Természetesen van lefelé irányuló erkölcsi magatartásváltozás is, ez azonban az erkölcs-rosszal és az immoralitással kapcsolatos.)

A szociális magatartás fogalmához – fentiek alapján – úgy juthatunk el, hogy az erkölcsi magatartást a közösségre, a társadalmi struktúrákra és a közjóra vonatkoztatjuk.

- A szociális magatartásváltozásról is ugyanezt kell mondanunk: tehát az erkölcsi magatartásváltozást a közösségre, a társadalmi struktúrákra és a közjóra kell vonatkoztatnunk.

A keresztény szociális magatartást – elvben és gyakorlatban – a keresztény tanítás forrása és célja határozza meg.

Elvileg a keresztény szociális magatartás nem más, mint Krisztus szociális tanításának magatartásformában való tükrözése, illetve megnyilvánulása. Vagyis:

- a közösségi tudat, mely – az egyéni tudatban gyökerezik ugyan, de azt meghaladva – alkalmassá teszi az embert a közösség megismerésére, a közösségi ismeretek hordozására, (az ókori „Ismerd meg magad!” helyett a krisztusi „Ki a te embertestvéred?” magatartásformában történő megjelenése);
- a közösségi törekvés, mely – az egyéni törekvésben gyökerezik ugyan, de azt meghaladva – alkalmassá teszi az embert a közösségi törekvések megismerésére és a közösség törekvéseinek hordozására (az ókori „Amit nem akarsz magadnak, te se tedd másnak!” helyett a krisztusi „Szeresd felebarátodat, mint önmagadat!” magatartásformában történő megjelenése);
- a közjó, amely – az egyénre kötelező erkölcsi-jóban gyökerezik ugyan, de azt meghaladva – alkalmassá teszi az embert a közösség helyesen megfogalmazott javáért végzett munkára és áldozathozatalra (az ókori „Szemet szemért, fogat fogért!” helyett a krisztusi „Senkinek nincs nagyobb szeretete annál, mint aki életét adja embertestvéréért!” magatartásformában történő megjelenése).

Gyakorlatilag a keresztény szociális magatartás nem más, mint Krisztus szeretetparancsának konkrét formában történő megvalósítása, amit valójában minden embertől számon kér az Üdvözítő ezzel a záradékkal: „Amit egynek tettetek a legkisebbek közül, nekem tettétek...”

Vagyis:

- az irgalmasság cselekedetei egyénileg, mint a karitás egyéni formája;

- az irgalmasság cselekedetei közösségileg, mint a karitás közösségi szervezett formája;
- a szociális gondoskodásnak intézményesített formája a testi jólét viszonylatában;
- a szociális gondoskodásnak intézményesített formája a testi és szellemi jólét viszonylatában;
- a szociális gondoskodásnak intézményesített formája a teljes közösségi-jó viszonylatában, a testi, szellemi és erkölcsi jólét érdekében.

A keresztény szociális magatartásnak alapja az Isten által megalkotott létrend és erkölcsi értékrend, melyet konkrét formában Krisztus tanítása, példája és szeretetparancsa mutat be számunkra.

(Úgy vélem, hogy szükséges értelmeznünk a létrend és értékrend fogalmakat.

LÉTREND: A létezőknek az a besorolási módja, ahol a létező rendszerek – struktúrák – besorolási alapját a létben való teljesebb részesedés, tehát a léttartalom gazdagsága, annak aktivitása és más rendszerekkel való kapcsolata képezi. Így a létező annál magasabb helyet foglal el a létrendben, minél gazdagabb a léttartalma, ez a léttartalom minél dinamikusabb formában és minél több kapcsolattal valósul meg.

ÉRTÉKREND: A létezőknek az a besorolási módja, ahol a létező rendszerek – struktúrák – besorolási alapját az erkölcsi-jónak – a közjónak – tudatban, törekvésben és magatartásban való birtoklása jelenti. Így egy létező annál magasabb helyet foglal el az értékrendben, minél magasabb erkölcsi tartalommal rendelkezik és azt magatartásában kifejezésre is juttatja.)

2. 1. 3. Mik a keresztény szociális felfogás megjelenési formái?

Érdekes lenne történeti áttekintést adni arról, hogyan valósult meg a keresztény szociális felfogás a keresztény népek életében az ősegyháztól napjainkig. Hogyan igyekeztek Krisztus tanítását és szeretetparancsát megjeleníteni magatartásukban az evangéliumi tanácsok követői a pusztai remetéktől a mai élet „összskomfortos” szerzetesi életközösségeikig. Azonban nagyon hosszú lenne ez a történeti áttekintés. – Azt viszont világosan mutatná, hogy Krisztus követői koronként szorosan meg akarták valósítani Krisztus tanításának szociális követelményeit, koronként azonban messze elkanyarodtak Isten elgondolásától és Krisztus példájától. De nem lehet letagadni azt sem, hogy ha az emberek – egyháziak és világiak; fogadalommal kötöttek és nem-kötöttek – el is kanyarodtak a krisztusi elvektől, szembe is fordultak az Isten akarata szerinti szociális törvényszerűségekkel, az Egyház – mint tanító hivatal – mindig megmaradt az egyenes úton. – Tagadhatatlan, hogy a XIX. és a XX. században nagyobb hangsúlyt kapott és fontosabb jelentőségre jutott a társadalmi probléma, mint az előző századokban, de ez az emberiség társadalmi, gazdasági és politikai fejlődésének az eredménye. – Mindezek figyelembevételével vizsgáljuk meg a következők során a keresztény szociális felfogásnak ma aktuális megjelenési formáit.

2. 1. 3. 1. Konzervatív keresztény szociális felfogás.

A konzervatív szó eredeti értelmében – (conservo = megőrizni, megvédeni) – azt jelenti, hogy megőriz, megvéd valamilyen értéket. Jó ideje azonban már – főleg – elmarasztaló értelemben használjuk, és azt a felfogást, azt a magatartást nevezzük konzervatívnak, amely – a hagyományon és a megszokáson túl – a múlt intézményeihez mereven ragaszkodik. – Az egyházi felfogást általában – okkal vagy ok nélkül (!) – konzervatívnak szokták nevezni, mivel – tiszteli a múlt hagyományait és bizonyos fokig ragaszkodik hozzájuk;

- nem reagál azonnal és feltétlenül a mindenkori koreszmékre, hanem bizonyos ideig kivár, megvizsgálja az okokat és következményeket, csak azután lép – szükség szerint – a koreszmék irányába, (sokszor talán későn, esetleg végleg elkésve);
- nem egy esetben valóban megmerevedik az elavult formák között és ezáltal a krisztusi tartalom is jelentős veszteséget szenvedhet.

A keresztény szociális felfogás konzervatív voltával kapcsolatban nem egyszer furcsa helyzet áll elő. Ezzel kapcsolatban Prohászka Ottokár püspökünk példájára kívánok hivatkozni: nézetei közül többet – köztük szociális felfogásának több elemét – a XX. század elején modernista nézetnek minősítette és elmarasztalta a Hittani Kongregáció s ezeket a könyveit „indexre” – tilalmi listára – tették. Akik ebben közreműködtek, vitathatatlanul konzervatívok voltak. Ugyanakkor, akik ma Prohászka szociális nézeteit vallanak, ugyancsak konzervatívoknak minősülnének az azóta megjelent pápai szociális enciklikák tükrében. – Mi akkor a valóság? – Ki a konzervatív?

- Ma azt a szociális felfogást kell keresztény szempontból konzervatívnak minősítenünk, amely
- kétségbe vonja az emberi szabadságjogok bármelyikét is;
 - az egyéni érdeket és az egyéni törekvéseket a közösségi-jó és annak érdekében történő törekvések elé helyezi;
 - kétségbe vonja a társadalmi struktúrák létjogosultságát és azok elsőbbségét az egyénnel szemben;
 - az anyagi javakat a szellemi javak elé, vagy a szellemi javakat a kegyelmi javak elé helyezi;
 - az anyagi, a szellemi és a kegyelmi javaknak egyenlőséget tulajdonít a lét- és értékrendben;
 - az egyháziak társadalmi, gazdasági és politikai vezető szerepét hangsúlyozza vagy követeli.

Valójában ezek a felsorolt eltérések magával a krisztusi tanítással és a keresztény felfogással sem férnek össze. Hazánkban azonban a múltban keserű tapasztalatok gyűltek össze pl. az emberi jogokkal kapcsolatban, így az osztály- és faji-megkülönböztetés területén, vagy pl. az egyháziak múltbeli szerepével kapcsolatban társadalmi, gazdasági és politikai viszonylatban: egyházi nagybirtok, katolikus párt, papi képviselőség és miniszterség, katolikus napi-sajtó, stb. tekintetében. – Meg kell tehát állapítani félreérthetetlen módon:

a konzervatív szellem és felfogás egyáltalán nem egyeztethető össze a keresztény tanítás szociális tartalmával.

2. 1. 3. 2. Forradalmi keresztény szociális felfogás.

Az előzőekben vázolt konzervatív szociális felfogásnak ellentéte a forradalmi szociális felfogás.

FORRADALOM: olyan felkelés (szabadságharc), mely az elavult társadalmi, gazdasági, politikai rendet – többnyire fegyveresen – dönti meg, és gyökeres átalakulást, új fejlettebb rendet hoz létre.

A forradalmi keresztény felfogást legjobban a következő képen lehetne megfogalmazni:

az a keresztény társadalmi felfogás, amely alapjait a forradalomnak azokból a vonásaiból meríti, hogy

- a társadalmi, gazdasági, politikai rendszer elavult, s ennek következtében a nemzet többsége
- a szegény nép – jogaitól megfosztottan nyomorban él;
- a társadalmi, gazdasági, politikai rendszer – elavultsága következtében – megérett a gyökeres átalakulásra;

- ez az átalakulás nem mehet végbe erőszakmentesen, tehát fegyverrel kell kieroszakolni;
- az átalakulásnak fejlettebb rendszert kell létrehoznia, melyben érvényesülnie kell a keresztény szociális felfogásnak.

A forradalmi keresztény szociális felfogás az u. n. „forradalmi teológiában” – más néven: „felszabadítási teológiában” – gyökerezik és első sorban Dél-Amerikában, szociális szempontból a legelmaradottabb országokban, bír nagy jelentőséggel. A forradalmi keresztény szociális felfogás szerint:

- országaik a kapitalista Egyesült Államoknak, azok tőkéseinek és hazai kiszolgálóinak áldozatai, és népeik – a kizsákmányolás következtében – nyomorra vannak ítélve;
- ebben az állapotban szinte semmi eredménye nincs a hithirdető és a vallási élet fellendülését szolgáló lelkipásztori munkának, mert „előbb a kenyér, csak azután a MIATYÁNK!”;
- éppen ezért a kereszténység képviselőinek és az egyháznak először a szociális kérdés megoldását kell előmozdítania, hogy a tömegek emberi élethez és emberi jogokhoz juthassanak;
- ha a szociális kérdést másként nem lehet megoldani – már pedig erre szinte semmi, vagy alig van remény – akkor az erőszak eszközhöz kell nyúlni, ebben is követve Jézus példáját, aki – ha kellett – ostort ragadott;
- ha biztosított a tömegek számára az emberi élet és a szabadságjogok, akkor lehet csak beszélni evangelizálásról, de addig – sajnos – nem.

A forradalmat előidéző állapotok és maga a forradalom nem ismeretlenek a szociális felfogásban sem:

„Biztosan vannak olyan helyzetek, amelyek igazságtalan volta az égbe kiált. Ha teljes népek élnek mindenükből kiforgatva olyan alárendelt helyzetben, amelyben tilos vagy lehetetlen minden egyéni kezdeményezés és felelős cselekvés, amelyben lehetetlen a kulturális haladás, a társadalmi és politikai életben való részvétel, erős a kísértés arra, hogy erőszakkal vessenek véget az emberi méltóságon esett sérelemnek. Márpedig mindenki tudja, hogy a forradalmi felkelés – leszámítva ama nyilvánvaló és huzamos önkényuralom esetét, amely súlyos sérelmet ejt az alapvető személyi jogokon és veszélybe sodorja az ország javát is – újabb igazságtalanságok szülőanyja, más irányba billenti ki az egyensúlyt és újabb rombolást idéz elő. A valóságos bajt nem lehet még nagyobb orvoslalni.” (Populorum Progressio. 30-31.)

A forradalmi keresztény szociális felfogás mondanivalóját valójában ehhez a pápai enciklikából vett idézethez kell mérni. Továbbá a kereszténységnek – Krisztus példáját követő – erőszakmentességet hirdető tanításához. Ezek szerint:

- az egyháziaknak lehetőség szerint mindent meg kell tenniük a fegyveres konfliktus megakadályozása érdekében: az uralmon levőket erkölcsileg kötelezniük kell a szociális problémák megoldására; a szegény tömegeket támogatniuk kell a jogos követelményeikért folyó küzdelmükben, és – amíg lehet – csillapítaniuk kell türelmetlenségüket;
- az egyháziak nem állhatnak a hatalmon levők oldalára, a kizsákmányolók pártjára, nekik minden esetben a szegények mellett kell állniuk Krisztus példája szerint;
- az egyház soha nem hirdetheti az „erőszak evangéliumát!”;
- az egyháziak soha nem foghatnak fegyver, vagyis nem vehetnek részt aktívan a fegyveres harcban, ha arra kerülne a sor;
- az egyháziak szerepe egy fegyveres konfliktusban a betegek és haldoklók ellátása, a felesleges vérontás és a bosszú megakadályozása lehet csupán;
- az egyháziaknak soha nem szabad a szociális küzdelmek élére állniuk, azt tegyék meg a társadalmi, gazdasági és politikai szempontból képzett keresztény világiak;

– a keresztények soha – sem a szociális küzdelem alatt, sem utána – ne járuljanak hozzá, hogy a marxizmus vagy az ateista-liberalizmus elvei alapján rendezzék a szociális kérdéseket, ezért állandóan nagy gondot kell fordítaniuk a keresztény világiak társadalmi, gazdasági és politikai képzésére, illetve a társadalmi, gazdasági és politikai szakembereknek keresztény hitben és erkölcsökben történő nevelésére, bennük keresztény meggyőződés és magatartás kialakítására.

A forradalmi szociális felfogás – bár bizonyos korlátok között megengedett az egyházban a keresztények számára, ugyanúgy, mint a felszabadítási-teológia – veszélyekkel terhes. Első sorban fennáll annak a lehetősége, hogy különböző marxista irányzatok megnyergelik, így aztán elvesz annak keresztény tartalma. Természetesen ez a nagyobb veszély. De az sem elhanyagolható, hogy a forradalmi szociális felfogás nyomán u. n. „keresztény kurzus” támadhat, mely kötelezővé teszi és szigorúan számon kéri a keresztény meggyőződés elveit és azoknak az élet minden területén való alkalmazását. – (Ez maga is elítélendő, mert sérti az emberi szabadságjogokat. De ehhez azt is hozzá kell számítani, hogy igen nagy valószínűséggel erős szélsőbaloldali visszahatás követheti, amint ezt láthattuk a Franco-utáni Spanyolországban és a Salazar-utáni Portugáliában.

2. 1. 3. 3. Szociális felfogás a teljes-értékű humanizmusban.

Téved az, aki azt hiszi, hogy az előző két szociális felfogásnak lehetséges a számtani közép-arányosát, vagy bármely közép értékét venni és az lenne a valódi keresztény szociális felfogás. Nem vitás, hogy a teljes-értékű keresztény humanizmus, vagy más megközelítésben: a teljes-szemléletű lét- és értékrend tartalmaz valódi értékeket a múlt keresztény szociális felfogásából és ugyancsak tartalmaz valódi értékeket a forradalmi szociális felfogásból is. A lényeg azonban nem ez, hanem az, hogy ez a szociális szemléletmód egységes alapokból egységesen építi fel a keresztény szociális szemléletet. Az egységes alap pedig a Jaques Maritain által megfogalmazott „L’ humanisme integrale”, vagyis a teljes-értékű humanizmus. – A másik megközelítési mód szerint: a teljes-szemléletű lét- és értékrend.

A teljes-értékű humanizmus: az embernek és valamennyi szocializált létstruktúrájának a természetfölöttivel kiegészült lét- és értékrendbe történő behelyezése. Ez az embert, mint tudatos és szabad erkölcsi személyiséget, továbbá valamennyi szocializált struktúráját, mint tudatos és szabad erkölcsi közösséget együtt szemléli összes természetes és természetfölötti képességével a teljes-értékű valóság jelenségeként. Valójában ezt kell neveznünk a teljes erkölcsi értelemben vett humanizmusnak. Ebben a teljes-értékű környezetben biztosított az ember és szociális struktúrái számára a létezés értelme, a léttartalom kibontakozásának és továbbfejlesztésének feltétel-, cél- és eszközrendszere.

A teljes-szemléletű lét- és értékrend: a természetes lét- és értékrend kiegészülve a természetfölötti – vagyis: kegyelmi – lét- és értékrenddel. Eszerint a létező annál magasabb helyet foglal el ebben a teljes-szemléletű lét- és értékrendben, minél gazdagabb a léttartalma, ez a léttartalom minél aktualizáltabb és dinamikusabb formában nyilvánul meg, és minél inkább a természetfölötti rendre és annak Legfőbb Lényére irányul. – A teljes-szemléletű lét- és értékrend csúcsán maga ISTEN áll.

Meghatározva alap-kiindulásunkat, megfogalmazhatjuk a teljes-szemléletű keresztény szociális felfogás lényegét. Tehát:

– minden törekvésben a természetes célokon túl a természetfölöttire és Istenre irányul; ugyanakkor mélyen humanista, mert tudatában van annak, hogy az Isten számára mennyire

fontos az ember, hiszen a Második Isteni Személy vállalta az emberi létet, az emberi sorsot és emberi életét áldozta az emberiség üdvösségéért;

- minthogy az ember ennyire „fontos” az Isten számára, kell, hogy az ember az ember számára is fontos legyen, legalább annyira, amennyire fontos önmaga számára;

- ez elsőként abban nyilvánul meg, hogy az ember biztosítja ember-testvérei számára a tudatos és szabad erkölcsi személyiség kibontakozásának lehetőségét, az emberi méltóságot és mindezek eszközeit: az emberi szabadságjogokat;

- az emberi szabadságjogok biztosítása révén kibontakozhatnak az emberben és szociális struktúráiban a világnézet és a kultúra, a társadalmi-, gazdasági- és politikai képességek, mindezek szabad fejlődési lehetősége, természetesen mindig a közösségi-jó és az erkölcsiség keretei között;

- mindezeknek azonban előfeltétele az, hogy minden embernek – anyagiak, szellemiek és erkölcsiek tekintetében – emberi életkörülményei legyenek, beleértve az élet peremére kiszorult embertársainkat is;

- az emberi életkörülmények biztosításához elengedhetetlenül szükséges az anyák, magzatok, gyermekek, betegek, idősek, a testi- és szellemi fogyatékosok, egyáltalán a gyengék és rászoruló egyéni-társadalmi megbecsülése, támogatása és védelme;

- csak az emberi életkörülmények és emberi szabadságjogok biztosítása teszi lehetővé, hogy a teljes-értékű humanizmus megvalósulhasson, hogy az ember és társadalmi struktúrái a teljes-szemléletű lét- és értékrendben mindig magasabbra emelkedve létüket és kibontakozó képességeiket Istenre tudják irányítani.

A keresztény szociális felfogásnak ez a megjelenési formája jelenti ma a szociális szemlélet csúcsát. Egyetlen szociális felfogás sem jut el – de nem is juthat el – ennek a szemléletnek a magasságáig, mert a teljes-értékű, integrális humanizmusnál, és a teljes-szemléletű lét- és értékrendben való gondolkodásnál szebbet és jobbat még nem gondoltak ki. Pontosan azért, mert ez a szociális szemléletmód teljes egészében Krisztus tanításában gyökerezik. – De valaki azt mondhatná: „Éppen ezért csak annyira valósítható meg, mint Krisztus tanítása. Vagyis: sehogy!” – Való igaz, hogy Krisztus tanítását jószerivel csak a szentek tudták valóra váltani, ők is csak részben, a tanítás egyes tételeit. A keresztény szociális tanításnak ezt a módját sem lehet teljes egészében és – főleg – máról-holnapra valóra váltani. (Gondoljunk csak az európai keresztény-szocialista pártok botrányaira!) – De Jézus nem véletlenül adta parancsban a fejlődést számunkra: „Legyetek tökéletesek, amint a ti mennyei Atyátok tökéletes!” Tudta, hogy ez a parancs teljesíthetetlen, de azt akarta, hogy minden erőnkkel törekedjünk a megvalósítása felé. Állandóan és napról-napra jobban! Ezt kell tennünk kereszténységünk szociális szemléletének területén is!

Ennyiben tartottuk szükségesnek és elégségesnek a keresztény szociális felfogás legfőbb megjelenési formáit vázolni. Természetesen lehetnek – és vannak – ezektől eltérő más megjelenési formák is. De azokat – valami módon – kapcsolatba lehet hozni ezzel a három fő megjelenési formával és a döntő kérdésekben valamelyikkel azonosítani lehet a probléma megoldást.

MEGJEGYZÉS: A szenvedés- és halál-problémáról.

A keresztény szociális szemlélettel kapcsolatban megfontolásaink nem lehetnek teljesek, ha nem beszélünk a keresztény álláspontról a szenvedés- és halál-problémával kapcsolatban. Ez ugyan elsődlegesen a keresztény hit belső kérdés-csoportjának lényeges tartozéka, de tagadhatatlanok erős szociális vonatkozásai. – A szenvedő egyének, családok, népek... – a járványok, természeti katasztrófák, háborúk áldozatai: sebesültek, nyomorékok, halottak... – a

tudomány, a kultúra, a civilizáció áldozatai... – mindezek társadalmi, gazdasági vonatkozásai... – nem beszélve a rengeteg gyermek-szerencsétlenségről... – Ha ezeket tekintjük, bizony meg kell állapítanunk a szenvedés- és halál-probléma súlyos szociális következményeit, melyekre szociológiai vagy bölcséleti magyarázatot adni nem tudunk. De még keresztény vallásunk sem igazít el megnyugtatóan: miért sújtja Isten a gyermekeket?... miért bünteti a vétleneket és a jókat?... Valójában ezek a problémák voltak azok, melyek a világhírű francia írókat, Camus-t és Sartre-t – és velük együtt sokan másokat – megingattak hitükben és végül az ateizmusnál kötöttek ki...

Pedig a Teremtés-, a Megváltás- és a Megszentelés-rendjében megvan a szenvedés- és a halál-problémának a helye és magyarázata. Bár oka és indítéka kevésbé ismert. – A Biblia a bűnről beszél, mint a szenvedés és a halál okáról. – Krisztus nem indokolja meg az embert érő szenvedésnek és halálnak a problémáját, igaz: sajnálja a szenvedőket, rengeteg beteget gyógyít meg; megesik a szíve a naimi özvegy fájdalmán és feltámasztja halott fiát; ugyanez történik Jairus kislányával; könnyezik Lázár sírjánál, akit aztán életre is kelt a halálból. – A szenvedésről, annak értelméről – számunkra furcsa módon – csupán a vakon született meggyógyításánál ejt néhány szót, mikor az apostolok megkérdik: kinek a bűne miatt történt a vakság? – Jézus válasza egyértelmű: „Sem ez nem vétkezett, sem a szülei, hanem az Isten tetteinek kell rajta megnyilvánulónak válnia.”(Jn. 9. 3.) – Jézus tehát gyógyított, hogy szenvedést szüntessen meg; három halottat támasztott életre, hogy szomorúságot és gyászt örömmé változtasson. De nem minden betegen és szenvedőn segített, nem minden halottat támasztott életre, viszont önmaga elviselte a szenvedést és a halált, hogy a világ bűneit megbocsássa, és hogy megdicsőítse a mennyei Atyát.

Ha a Teremtés-rendjét tekintjük, igen nagy valószínűséggel eljuthatunk egy természettörvényhez: az entrópia-elvhez, vagyis a termodinamika II. főtételehez: az energia és entrópia dualitásához. – Ez a természettörvény a következőket mondja ki:

- minden energiaátalakulás és energia felhasználás következtében növekszik a rendszer – a struktúra, és pedig bármely struktúra – belső entrópia-tartalma, – (a tétel ugyan hozzáteszi: zárt rendszerben, de zártrendszer a valóságban nincs, mert minden rendszer valamilyen relációban van más rendszer, más rendszerekkel);
- az entrópia-tartalom növekedésével növekszik a rendszer állapotvalószínűsége – vagyis rendezetlensége, – melynek következtében a rendszer belső összetételének – részrendszereinek, elemeinek – összhangja, összefüggései, együttműködései meglazulnak, végső soron lehetetlenné válnak;
- az entrópia-tartalom növekedésével csökken a rendszer továbbfejlődési lehetősége és valószínűsége, maga a rendszer létében és léttartalmában mindig alacsonyabb energiaszintre süllyed, ezáltal a rendszer felbomlásának valószínűsége fokozatosan növekszik;
- az entrópia-tartalom növekedése, tekintetbe véve az ember testi és szellemi felépítését, belső összefüggéseit és kapcsolatait – mint a szervek együttműködését, a memória-kapacitást, az akarat által irányított szabályozást és vezérlést, az idegrendszeren keresztül történő belső kommunikációt, stb. – szabályos együttműködésében mindinkább rendezetlenné teszi. Végül is – sok esetben a teljes szellemi leépülést követően – a test felbomlását: a halált idézi elő.

Tekintettel arra, hogy a pusztalét és a biológiai-lét világában az entrópia-tétel közel a „bizonyosság” valószínűségével bír, – hiszen Einstein meggyőződése szerint: „Az entrópia-tétel olyan elv, mely a tudomány bármilyen fejlettségi fokán – igen nagy valószínűséggel – érvénnyel fog bírni.” – Így a Teremtés-rendjében feltételes bizonyossággal megállapíthatjuk, az entrópia-tétel érvényét, mely bizonyos betegségeknek és a halálnak a forrása. – És ha ez

így van, akkor a Teremtő ezt a törvényszerűséget is az IGE, tehát a Második Isteni Személy révén teremtette. „Minden általa lett, nélküle nem lett semmi, ami lett.” (János 1. 3.)

Ha a Megváltás-rendjét tekintjük: a Kinyilatkoztatás, valamint – és első sorban – Krisztus, az emberi létet és sorsot vállaló Második Isteni Személy tanítása és főleg példája alapján a szenvedést a Megváltás szükséges eszközeként kell elfogadnunk. Bár Krisztus világosan megmondja, hogy „a megroppant nádat nem töri el és a pislákoló méceszt nem oltja ki”, mégis – saját megváltó szenvedésén és halálán túl – megjövendöli az Őt követők üldöztetését és szenvedését. – De nemcsak „boldognak” jelenti ki az Ő miatta szenvedőket, hanem minden egyes ember személyes megítélésében a szenvedőkhöz való viszonyulásukat jelentős mértékben figyelembe veszi: „Éheztem és nem adtatok ennem... ruhátlan voltam és nem öltöztettetek... beteg voltam és nem látogattatok...” Tehát Krisztus a keresztényektől nemcsak a megváltó szenvedés elviselését várja el, hanem a mások szenvedésében való részvételt, annak enyhítését is. Krisztus megváltói-programjába lényegesen beletartozik tehát a szenvedés elviselése, a szenvedés enyhítése és a halál-problémával való nyugodt szembenézés: a halál elfogadása. Mindez hozzájárulásunk a Megváltáshoz. – Mint Szent Pál mondja: „Testemben kiegészítem Krisztus megváltó szenvedését...”

A Megszentelés-rendjében kapjuk meg – mi keresztények és minden jóakarátú ember – a szenvedés- és halál-probléma teljes feloldását. A szolgálat és szeretet szellemében elfogadott szenvedés és halál nemcsak megnyitja az Öröklét és Örökboldogság kapuját, hanem már a földi életben is előmozdítja saját magunk, környezetünk és mások számára a megszentelődést. – Hogy profán hasonlattal éljek: valamennyien tudunk az elektromos távvezeték-hálózatról. Ebbe a távvezeték-hálózatba táplálják be az erőművek az általuk fejlesztett elektromos energiát. És ebből a távvezeték-hálózatból veszik le a szükséges elektromos-áramot a gyárak, intézmények, vállalatok, egyéni és közösségi épületek, létesítmények szükségletük szerint. – Hát valami ilyenféle transzcendens kegyelmi-hálózatot hozott létre a Háromszemélyű Egy Isten az IGE, az emberré lett Második Isteni Személy révén. Ebbe a kegyelmi-hálózatba táplál be minden keresztény és minden jóakarátú ember természetes és természetfölötti jócselekedetei által, a szenvedésben való részvétel, a szenvedés és a halál elfogadása útján. És ebből a kegyelmi hálózatból ott és akkor használ fel az ÚRISTEN kegyelmi-energiákat, ahol és amennyiben szükségesnek tartja az emberi gondolatok, szavak és cselekedetek támogatására és erősítésére – a szolgálat és szeretet szellemében – az erkölcsi-jó, az erények és áldozatok megvalósítására, ahol, és amikor éppen a legnagyobb szükség van rá. –

Ne felejtsük azonban soha azt el, hogy a Természet és a Történelem mögött Isten áll, mint azok Ura és Parancsolója. Hogy nem történik minden Isten szándékai szerint, annak az emberi szabadság az oka. (Egyáltalán: sejtjük-e, hogy Isten milyen „kockázatot” vállalhatott, amikor a tiszta szellemi lényeknek és az embernek szabadságot adott?...)

Ugyanakkor – mintegy – „kegyelmi-hálót” feszített ki az Emberiség fölé, melybe imáinkkal, cselekedeteinkkel, áldozatainkkal, szenvedéseinkkel, – sőt halálunkkal is, – mi emberek is képesek vagyunk betáplálni természetfölötti-energiákat, hogy erőt és védelmet nyújtsunk ott, ahol, és amikor arra szükség van. – Ennek a kegyelmi-védőhálónak „elgondolója és létrehozója” a Teremtés-rendjében az ATYA, „megszervezője és üzembeállítója” a Megváltás-rendjében a FIÚ, „üzembentartója és fejlesztője” a Megszentelés-rendjében a LÉLEK.

Ennek a kegyelmi-védőhálónak természetes emberi síkra történő leképezése a „szociális-védőháló”, amelyet minden társadalomnak, – s minthogy a társadalomnak jogi megtestesítője az Állam, – minden államnak létre kellene hoznia és fenntartania. Ennek a szociális-hálónak védenie kellene minden anyát, magzatot és gyermeke, minden szegényt és az élet peremére kiszorultat, minden testi és szellemi fogyatékos, egyáltalán: minden rászorulót. Fenntartá-

sához hozzá kellene járulnia minden keresztény módon gondolkodó társadalmi közösségnek, mindenkinek, aki csak részt kíván venni a Teremtés-, Megváltás- és Megszentelés-művében.

2. 2. A keresztény szociális felfogás belső tartalma.

Mielőtt a keresztény szociális felfogás belső tartalmáról részleteiben szólnánk, előbb három dolgot kell megfontolnunk.

Először: Keresztény hitünk szerint a keresztény szociális felfogás teljes belső tartalma a Krisztusi Titokzatos Test tanában gyökerezik. A kereszténység ugyanis Krisztus Titokzatos Teste, – a „Corpus Christi Mysticum” – mert

- valamennyien ennek a Testnek vagyunk tagjai;
- minden, ami jó, igaz és szép, ezt a Testet növeli és erősíti;
- minden, ami hiány, szellemi-erkölcsi betegség és rossz, ezt a Testet csökkenti és gyöngíti;
- ebben a testben egy és oszthatatlan a kereszténység és a keresztény tanítás.

Másodszor: A keresztény szociális felfogás teljes belső tartalma egységes és kölcsönösen áthatják annak elemei egymást, – úgy is mondhatnánk: állandó kölcsönhatásban vannak egymással, – mert

- ugyanabból a „szőlőtőből” sarjadnak keresztény közösségeink;
- egyénileg ugyanannak a „szőlőtőnek” vagyunk valamennyien a szőlővesszői;
- ugyanannak a „szőlőtőnek gyümölcse” a keresztény tanítás minden része, tehát a keresztény szociális felfogás is.

Harmadszor: A keresztény szociális felfogás teljes belső tartalmát annak a szeretetnek kell áthatnia és egységessé tennie, amelyről Szent Pál tanítja:

- „Szóljak bár az angyalok nyelvén... legyen bár hegyeket mozgató hitem... osszam bár el mindenemet a szegények között... ha szeretetem nincs, mit sem használ nekem.”
- „... a szeretet türelmes, jóságos, nem féltékeny és gőgös, nem keresi a magáét, nem gerjed haragra és a rosszat fel nem rója...”
- „... a szeretet nem örül a gonoszságnak, de együtt örül az igazsággal, mindent eltűr, mindent remél és mindent elvisel...” – És hozzátehetjük: életét adja barátaiért, szereti ellenségeit és mindent megbocsát...

Mindezek nélkül sem megfogalmazni, sem megérteni nem tudjuk – és hiába is fogalmaznánk meg, azt senki meg nem értené – a keresztény szociális felfogás belső tartalmát.

2. 2. 1. A keresztény szociális felfogás világnézeti tartalma.

A keresztény világnézettel kapcsolatban, – hogy először a legáltalánosabb kijelentésekre szorítkozzunk, – a következőket állapíthatjuk meg:

- a Természet és Történelem tengelyében a teremtő Isten, a mindentudó és mindenható legfőbb Lény áll, mint a természeti- és történelmi jelenségeknek, magának az egész Természetnek és Történelemnek Létrehozója és Ura;
- az erkölcsi és természetfölötti világrend tengelyében a megváltó Isten, a végtelenül szent és irgalmas legfőbb Lény áll, aki az egész természeti és történelmi világrendet – s benne az embert – az erkölcsi-jóhoz és a kegyelemhez rendeli;

- az ember – emberi létével és emberi sorsával – valamint a teljes értékű humanizmus a megszentelő és üdvözítő Isten, a kegyelem és szeretet legfőbb Lényének hatalma és hatása alá tartozik.
- A Három Isteni Személy, mint a legfőbb EGY és a legszentebb HÁROMSÁG, a teljes szemléletű lét- és értékrend csúcsán foglal helyet.

A keresztény világnézet szerint tehát a Teremtés-, a Megváltás- és a Megszentelés-rendje egyetlen nagy, az egész természetes és természetfölötti világrendet átfogó valóság, és ebben kell megtalálnunk a keresztény felfogás világnézeti tartalmát.

Ezen első és általános kijelentések után kíséreljük meg részleteiben megragadni a keresztény szociális felfogás világnézeti tartalmának elemeit.

Először: Állást kell foglalnunk a természeti jelenségek – általában az egész Természet – szemléletének kérdésében.

– A természeti jelenségek és a Természet – s benne az ember, mint természeti jelenség, – nem önmagától, nem véletlenül jött létre, hanem Isten teremtő aktussal a Semmiből hozta létre, mint végtelen Jóságának és Szeretetének bizonyítékát. Ugyanakkor ez a teremtett világ – a benne levő teremtett ember és a teremtett szellemi létezők révén – nemcsak anyagból, hanem az anyagtól lényegét tekintve teljesen különböző szellemi létből is áll. Ez a teremtett világ azonban nem független teremtő Istenétől. – Éppen ezért ellene kell mondanunk az elvi materializmusnak, amely csak az anyagi létet fogadja el; de ugyanúgy ellene kell mondanunk az elvi spiritualizmusnak is, amely csak a szellemi létet fogadja el; de a panteizmusnak is, amely szerint a világ része az istenségnek.

– A teremtett világ azonban nem önmagáért van, hanem Isten önmagához rendelte azt, így okát és célját Istenben kapja meg, annak ellenére, hogy természettudományos bizonyítékaink nincsenek sem Isten létének, sem a világ teleológiájának – célra irányultságának – abszolút igazolására, csupán – valószínűségek segítségével – hipotetikus bizonyossághoz juthatunk el.

– Mégis ellene kell mondanunk a gyakorlati materializmusnak is, amely szerint az ember célja önmaga és az anyagiak minél bőségebb biztosítása.

– Az ember helye a természetes világrendben az, hogy a természet ura legyen. De nem önkényura, hanem gondos gazdája, aki a természettörvényeket kutatja, a természet kincseit ésszerűen felhasználja és a természet egyensúlyát védelmezi. – Ezért ellene kell mondanunk annak a felfogásnak, amely szerint az ember abszolút ura lenne a természetnek és nem kellene védelmeznie a természet egyensúlyát.

(Itt meg kell jegyezni, hogy a természetben objektív törvényszerűségek érvényesülnek és a természet ellen elkövetett objektív bűnökért objektív a büntetés.

Másodszor: Állást kell foglalnunk a történelmi jelenségek, általában az egész történelem szemléletének kérdésében.

– A történelmi jelenségek és általában az egész emberi történelem nem véletlenszerű, nem a „sors” és a „vak-véletlen” játéka, a történelmi eseményeket nem társadalmi és gazdasági „szükségyszerűségek” irányítják, hanem a gondviselő Isten áll mögötte, aki nemcsak a természetnek, hanem a történelemnek is elindítója, továbbfolytatását azonban már az emberre bízta. Éppen ezért ellene kell mondanunk a történelmi-materializmusnak, mely minden történelmi jelenség és esemény mögött az anyagi valóságot, a társadalmi és gazdasági szükségyszerűségeket szemléli és az egész történelmet – az emberi akarattól jórészt független – szigorú társadalmi és főleg gazdasági törvények érvényesülésének tartja.

- A történelem nem önmagáért van, eredetét és célját Istenben kapja meg. – Ezért ellene kell mondanunk annak a felfogásnak, mely szerint az ember a történelem játékszere és mindenképpen ki van szolgáltatva a történelmi szükségszerűségeknek.
- Az ember helye a történelemben nem öncélú, nem ura ugyan a történelemnek, de nem is kiszolgáltatott rabja. Szerepe van, mint a történelem aktív alakítójának és bizonyos mértékű irányítójának, és szabad törekvéssel mindig szembefordulhat a történelmi tendenciákkal, bármilyen erőek is legyenek azok. – Ugyanakkor a történelemben is objektív törvényszerűségek uralkodnak, mely szerint: az objektív bűnnek objektív büntetés, a kollektív bűnnek kollektív büntetés a következménye.

Harmadszor: Állást kell foglalnunk az erkölcsi jelenségek, általában az erkölcsiség szemléletének kérdésében.

- Az erkölcsi jelenségek és az erkölcsi világrend – benne az emberrel, mint erkölcsi jelenséggel – nem önmagától és véletlenül, nem a történelmi és társadalmi szükségszerűségek következtében jött létre, hanem Isten – a végtelen Jóság, Igazság és Tisztaság – koronázta meg ezzel a természet- és történelem rendjét. Még akkor is, ha az emberiség csak fokozatosan – közben állandó visszaesésekkel és újrakezdésekkel – tudja csak felfogni az erkölcsiség törvényeit és valóra váltani az erkölcsiség követelményeit. – Ezért ellene kell mondanunk annak a meggyőződésnek, mely szerint az erkölcsiség a társadalmi és gazdasági szükségszerűségeknek szülte, s az erkölcs kibontakozása a társadalmi és gazdasági élet törvényszerűségeinek kibontakozásával válhat csak valóra.
- Az erkölcsiség nem önmagáért van, eredetét és célját Istenben kapja meg, abszolút mértéke az isteni Jóság, Igazság és Tisztaság. – Ezért ellene kell mondanunk annak a meggyőződésnek, mely szerint az erkölcs teljesen relatív lenne, a társadalmi és gazdasági szükségszerűségek játékszere, törvényei pedig az embert csak annyiban kötelezik, amennyiben magára nézve kötelezőnek tartja.
- Az ember helye az erkölcsi-rendben nem esetleges, de ugyanakkor az ember nem is kiszolgáltatottja az erkölcsi-rendnek. Létezik ugyanis erkölcsi értékrend, mely az Istentől alkotott létrendből származik. Ebben az erkölcsi értékrendben az erkölcsi-jó és a közjó szabja meg az emberi magatartás – tehát a gondolat szó és cselekedet – erkölcsi értékét és az emberi felelősség mértékét. Az erkölcsi-rend sérthetetlen – még akkor is, ha azt állandóan meg is sérti az emberiség – az ellene vétők nemcsak erkölcsi értékükben, hanem létükben és léttartalmukban is devalválódnak. (Sajnálatos módon, a XX. században – főleg a második felében – éppen ennek az erkölcsi devalválódásnak lehettünk szomorú szemtanúi.)

Negyedszer: Állást kell foglalnunk az emberi lét, az emberi sors, az emberi felelősség és az emberi küldetés kérdésében, ezekből következően az emberi magatartás és magatartás-változások tekintetében is.

- Az emberi lét, az emberi sors, az emberi felelősség és az emberi küldetés a teremtető Isten által az ember számára adott léthatározmányok. Ezeket hordozni és az általuk támasztott követelményeknek megfelelni csak tudatos és szabad erkölcsi személyiségünk birtokában vagyunk képesek. A tudatos és szabad erkölcsi személyiség birtoklásában minden ember egyenlő és ez a forrása az emberi méltóságnak. – Ezért ellene kell mondanunk mindazon meggyőződésnek, mely kétségbe vonja a tudatos és szabad erkölcsi személyiséget, s az ebből következő emberi egyenlőséget és méltóságot tagadja.
- A tudatos és szabad erkölcsi személyiség határozza meg az ember erkölcsi magatartását és magatartás-változását, mely soha nem lehet öncélú, hanem mindig az erkölcsi-jóra és közjóra kell irányulnia. – Ezért ellene kell mondanunk mindazon meggyőződésnek, mely szerint az emberi magatartás és magatartás-változás mértéke csupán az egyéni (individuális), vagy

csupán a közösségi (kollektív) érdek lehet, s amely az anyagi érdekek számára biztosítja az elsőséget, illetve az anyagi érdekek kizárólagosságát hangsúlyozza.

– Az emberi lét, az emberi sors, az emberi felelősség és az emberi küldetés jelentőségét bizonyítja az, hogy a megváltó és üdvözítő Isten mindezt magára vállalta, a történeti Jézus Krisztus személyében emberré lett, s az emberi magatartás és magatartásváltozás viszonylatában – örök emberi példát adott számunkra.

Ötödször: Állást kell foglalnunk a humanizmus és a transzcendencia – a természetfölöttiség – kérdésében.

– A humanizmus az ember-középpontúság szemlélete, amely keresztény meggyőződésünk szerint azt jelenti, hogy a teremtő Isten az önmagához rendelt Természetnek és Történelemnek középpontjába az embert helyezte. Ezt a humanizmust Isten azzal pecsételte meg végérvényesen, hogy a Második Isteni Személy: az Örök IGE, vállalta a természet- és történelem-rendjébe helyezett emberi léte, emberi sorsot, emberi felelősséget és emberi küldetést. – Éppen ezért ellene kell mondanunk mindazon meggyőződésnek, mely kizárólag az egyén-középpontúságot (individuális-humanizmust), vagy kizárólag a közösség-középpontúságot (kollektív-humanizmust) hangsúlyozza és fogadja el.

– A keresztény meggyőződés szerinti humanizmus a Teremtés-rendjében a kegyelemmel kiegészült teljes-értékű humanizmussá, a Megváltás- és Üdvösség-rendjében a szenvedéssel és engeszteléssel kiegészült – integrális – humanizmussá válik, melyet Krisztus megváltó halála, dicsőséges feltámadása és a Lélek megszentelő szeretete koronáz meg.

– Tekintettel azonban arra, hogy a kegyelem Isten ingyenes ajándéka, ezért – a II. Vatikáni Zsinat tanítását követve – minden jóakaratú, békét és megbocsátást, szolgálatot és szeretetet hirdető, ezek megvalósítását előmozdító emberekkel és közösségekkel készségesen együtt kell működnünk. Anélkül, hogy őket a kegyelemből és üdvösségből kizártnak tekintenénk.

Hatodszor: Állásfoglalásunkat ki kell egészíteni az emberi szabadságjogoknak világnézeti- és vallási-szabadságjogaival:

– a világnézeti meggyőződés kialakításához, annak megvallásához és hirdetéséhez való joggal;

– a vallásnak egyénileg és közösségileg történő gyakorlás jogával;

– a gyermekek és a felnőttek világnézeti nevelése, hitoktatása, valamint a vallási nevelésben és hitoktatásban való részvétel jogával;

– a világnézeti és vallási iskolák, nevelőintézetek létrehozása, fenntartása és működtetése jogával;

– világnézeti és vallási egyesületek létrehozása, fenntartása és működtetése jogával;

– világnézeti és vallási intézmények létrehozása, fenntartása és működtetése jogával;

– a világnézeti és vallási szabadságjogok érdekében világnézeti, kulturális, társadalmi és politikai eszközökkel történő küzdelem jogával.

Ennyiben láttuk szükségesnek és elégségesnek keresztény szociális meggyőződésünk világnézeti tartalmának rövid kifejtését és tárgyalását. Elfogadva természetesen – az itt nem tárgyaltak, vagy éppen csak érintettek vonatkozásában – a Kinyilatkoztatásban foglalt igazságokat a kereszténység tanítása és meggyőződése szerint.

2. 2. 2. A keresztény szociális felfogás kulturális tartalma.

A keresztény kulturális meggyőződéssel kapcsolatban – hogy először a legáltalánosabb kijelentésekre szorítkozzunk – megállapíthatjuk:

- a kultúra gyökere minden esetben a vallásokra nyúlik vissza, így alapvető a kultúra világnézeti tartalma;
- vannak általános kultúrártékek, melyeket mindenkinek – egyénileg és közösségileg egyaránt – értékelnie, vállalnia és továbbadnia emberi kötelesség;
- vannak speciális – sajátos embercsoportokhoz kötött – kultúrártékek, melyek az emberiség kulturális kincseinek különleges és különlegesen értékes részét képezik, s melyről a sajátos embercsoportnak – törzsnek, népnek, nemzetnek – lemondani valójában egyenlő az önazonosságuk feladásával.

Ezért – keresztény meggyőződésünk szerint – a kultúra elemei valójában a Teremtés-rendjének adottságai, ezeket maradéktalanul megőrizni és továbbfejleszteni szükséges. Ebben a feladatban kell meglátnunk a keresztény szociális meggyőződés kulturális tartalmát. – Ezen első és legáltalánosabb kijelentések után kíséreljük meg részleteiben megragadni a keresztény szociális felfogás kulturális tartalmának elemeit.

Először: Állást kell foglalnunk a kultúrát képző embercsoportok kialakulási törvényszerűségei, és egyáltalán a kulturális csoportok keletkezése kérdésében.

– A kultúrát képző embercsoportok nem véletlenszerűen alakulnak ki, hanem bizonyos biológiai, etnikai és egyéb – vallási, kultikus-szagrális – törvényszerűségek alapján. A biológiai alapot mindenképpen a családok, nagycsaládok képezik, ahol a fizikai és pszichikai átöröklés jelentős szerepet kap a kultúra kialakításában. Ezt követik az etnikai csoportképződések, melynek az alapját a nyelv, a nyelvi hagyományok képezik. Ugyanakkor ez a nyelv és nyelvi hagyomány alapjává válik a kultúra kialakításának; illetve a biológiai-közösségben kialakult kulturális alapok és kulturális elemek tudatosításának és továbbfejlesztésének is alapjává válik. A vallási, kultikus-szagrális, stb. csoportképződés pedig ezeket a továbbfejlesztett kulturális elemeket magasabb szintre emeli.

Összefoglalva: A Teremtés-rendjében megvalósuló biológiai, etnikai és vallási csoportok valódi kultúráképző közösségeket képeznek, és alkalmasakká válnak a kultúra hordozására és továbbfejlesztésére.

Másodszor: Állást kell foglalnunk a sajátos kultúrártékek létrejöttének kérdésében.

– A kultúrát képző embercsoportokban megvalósuló közös szemléletmód, magatartásformák és szokásjog alkalmas arra, hogy sajátos – más kultúrát képző embercsoportoktól eltérő – kultúrártékeket és teljesen eltérő kultúrákat hozzanak létre, vagy pedig sajátos formában fejlesszék tovább az esetlegesen más közösségektől átvett kultúrákat, kultúrártékeket.

– A sajátos kultúrártékek és az egymástól eltérő sajátos kultúrák nem véletlenszerűen állnak elő, hanem pszichikai sajátosságok, ezekből következő magatartásformák és szokásjog hozzák létre, szelektálják, fejlesztik és öröközik tovább.

Összefoglalva: Továbbra is a Teremtés-rendjében működő biológiai és pszichikai átöröklés és egyéb törvényszerűségek irányítják a kultúrák szétválását és szelektív továbbfejlődését.

Harmadszor: Állást kell foglalnunk a kultúrának tárgyakban történő megjelenése (objektíválódás = tárgyiasulás) és intézményesülése kérdésében.

– A kultúrát képző embercsoportokban elsődlegesen az egyének és közösségek tudati működése, pszichikai fejlődése hozza létre a kultúrártékeket. Ezek a kultúrártékek anyagi és szellemi tárgyakban valósulnak meg (objektíválódnak): legyenek akár a kultúra használati eszközei, akár irodalmi és művészi teljesítmények, akár tudományos eredmények.

– Az emberi tudásnak és a technikának fejlődésével mindig több – értékben gyakran vitatható – terméke a kultúrának jelenik meg. Ennek létrejöttében mindinkább a kultúra intézményei – oktatási intézmények, tudományos intézmények, sajtó, könyvkiadás, elektronikus média, stb.

– és kultúrközösségei jelentik a főszerepet, de tagadhatatlan és elvitathatatlan az egyének tevékeny és jelentős közreműködése.

– Itt a kultúra intézményesülésénél kell felhívni az intézmények „diktatúrájában” rejlő veszélyekre, mert ez meggátolja a kultúra szabad, sajátos, alternatív és szelektív fejlődését.

Összefoglalva: A kultúra helyes objektíválódása és szükséges – de nem diktatórikus – intézményesülése ugyancsak a Teremtés-rendjén belül fejti ki működését és fokozza a keresztény meggyőződés szerinti fejlődést a kultúra területén.

Negyedszer: Állásfoglalásunkat ki kell egészíteni az emberi szabadságjogoknak kulturális szabadságjogaival:

– a kultúrához, a kultúra megszerzéséhez való általános emberi jog;

– ennek elérése érdekében jog az iskolázáshoz, művelődéshez, a kulturális és szakmai továbbképzéshez;

– jog a kultúra értékeihez és eredményeihez történő hozzájárulásra;

– a kultúra keretén belül jog a vallási kultúrák értékeihez;

– a kultúra keretén belül jog a sajátos kultúrák értékeihez és a népi kultúrához;

– kultúrintézmények alapítására, fenntartására és működtetésére való jog;

– a kultúra keretén belül jog a keresztény erkölcsiség mindenkor érvényesüléséhez és érvényesítéséhez;

– a kultúráért, a kultúra értékeiért való küzdelem joga a kultúra, a társadalom és a politika eszközeivel.

Összefoglalva: a Teremtés-rendjének törvényszerűségeiben gyökereznek az ember szabadságjogai, így a kultúrával kapcsolatos valamennyi emberi jog. – Éppen ezért ellene kell mondanunk minden olyan meggyőződésnek, mely az embernek a kultúrával kapcsolatos jogait tagadja vagy korlátozza, a kultúrában saját világnézetének vagy erkölcsiségének, etikai és vallási közösségének igényit, hagyományait, szokásjogait figyelmen kívül hagyja, vagy azokat eltiltja.

Ennyiben láttuk szükségesnek és elégségesnek a keresztény szociális meggyőződés kulturális tartalmának rövid kifejtését és tárgyalását. Elfogadva természetesen – az itt nem tárgyaltak, vagy éppen csak érintettek vonatkozásában – a Kinyilatkoztatásban foglalt igazságokat keresztény hitünk tanúsága szerint.

2. 2. 3. A keresztény felfogás szociális tartalma.

A keresztény felfogás szociális tartalmával kapcsolatban – hogy először a legáltalánosabb kijelentésekre szorítkozzunk – megállapíthatjuk:

– az emberi társadalom forrása a Szentháromságos Isten, aki a saját „társas-életének” mintájára alkotta az emberbe a társas ösztönöket, képességeket és igényeket, tehát a Teremtés-rendjének alapvető megnyilatkozása a társas-élet;

– az emberi társadalom keresztény formája a Krisztusi Titokzatos Test – vagyis: a „Corpus Christi Mysticum” – tehát a Megváltás-rendjének alapvető megnyilatkozása a kegyelmi életbe ágyazott társas-élet;

– az emberi társadalom keresztény formájának összekötő kapcsolata a szeretet és szolgálat lelke, tehát a Megszentelés- és Üdvözülés-rendjének alapvető magatartásformája a közösségi-szeretet.

Tehát a keresztény felfogás szociális tartalmában újra a Teremtés-, a Megváltás- és a Megszentelés-rendjének egyetlen, az egész emberiséget – sőt a természetfölötti világrendet is – átfogó nagy valóságát kell megtalálnunk, melyben az Igazság és az Irgalom, a Szentség és a Könyörület, s mindennekfelett a Jóság és a Szeretet törvényei érvényesülnek.

Ezen első és alapvető, ugyanakkor legáltalánosabb és legfontosabb kijelentések után kíséreljük meg részleteiben megragadni a keresztény felfogás szociális tartalmának elemeit.

Először: Állást kell foglalnunk a társadalmi jelenségek, általában a társadalom szemléletének kérdésében.

– A társadalmi jelenségek és az egész társadalom – benne az emberrel, mint társadalmi jelenséggel – nem önmagától való, nem is a történelmi szükségszerűség hozta létre, hanem a Teremtés-rendjében a természet és a történelem fejlődési-elvének érvényesülése révén valósult meg. Célját sem önmagában bírja, hanem a közösségi törvényszerűségek kibontakozása és teljesülése révén a Megváltás- és Megszentelés-rendjében kapja meg értelmét és célját keresztény meggyőződésünk szerint.

– A társadalom közösségeinek – az előzők alapján – egyértelmű és egységes nézetet kell vallaniuk magáról a közösségről, a közösségi értékekről, a közösség megbecsüléséről, a közösségi jogokról és kötelességekről, a kötelességek vállalásáról. Ennek az egyértelmű és egységes nézetnek egyértelmű és egységes magatartásban kell megnyilvánulnia az egész közösség érdekében. Az egyértelmű és egységes nézetnek, valamint az ezzel teljesen összhangban levő magatartásnak a krisztusi tanításban és krisztusi példában kell gyökereznie. –

Mindezek alapján ellene kell mondanunk annak a meggyőződésnek, amely szerint

- a társadalom és annak struktúrái véletlenszerűek, vagy a történelmi szükségszerűségnek, esetleg anyagi javak termelési és elosztási szükségletéből jöttek létre;
- a társadalom célját önmagában, vagy a távoli ködöd jövő valamiféle „magasabb rendű képződményének” létrejöttében látja, és ez determinálja az egyéni és közösségi magatartást;
- az erkölcsi-jónak és a közjónak forrása és célja csupán az egyéni vagy csoport-érdek; vagy ennek éppen az ellenkezője: a minden egyéni érdeket kizáró – kollektív – közösségi érdek.

Másodszor: Állást kell foglalnunk a közösségi munkamegosztásról, s ennek kapcsán a munka, a hivatás és a munka-erkölcs problematikájának kérdésében.

– A közösségi munkamegosztás – keresztény meggyőződésünk szerint – a közösségért végzett munkát, erőfeszítést, és annak mindig az erkölcsi-jóra és közjóra történő irányulását jelenti. Jelenti ezen belül a kötelezettségek sorrendjének egyértelmű és egységes megállapítását az egyén, a család, a nép és nemzet, az állam és az egész társadalom érdekében végzendő munka vonatkozásában.

– A munka az embernek – első sorban az egyéni és a közösségi igények kielégítésére irányuló – tudatos és célszerű tevékenysége. Másként foglalkozásnak is nevezhető, amely megélhetést nyújtó rendszeres tevékenységet jelent. Ehhez – keresztény meggyőződésünk szerint – hozzá kell tennünk: a munka a Teremtés-rendjével történő tudatos és szabad együttműködés. – A munkán belül hangsúlyt kap a kötelesség: erkölcsi és/vagy jogi alapon előírt teendő, tehát az a munka, amelynek elvégzésére valaki erkölcsi vagy jogi alapon kötelezett, arra kötelezettséget vállal. – Ugyancsak hangsúlyt kap a munkán belül a hivatás: valamely foglalkozás iránti hajlam és elhivatottság, ennek alapján vállalt foglalkozás, amely életcél jelent az illető személy számára. – Ha a Teremtés-rendjében történő tudatos és szabad közreműködést nevezzük munkának, akkor a keresztény ember számára minden munka, foglalkozás, kötelezettség egyben hivatást is jelent.

– A munka-erkölcs a munkának – foglalkozásnak, kötelességnek, hivatásnak – és a munkamegosztásának az erkölcsi-jóhoz és a közjóhoz való viszonyulását jelenti. A keresztény meggyőződés szerint tehát az erkölcsiségnek az a megnyilvánulása, mely a Teremtés-rendjében való tudatos és szabad közreműködést – vagyis a munkát – a Teremtő, Fenntartó és Gondviselő Isten szándékához igazítja. Krisztus példája szerint, aki azt mondta: „Az Atya mindig munkálkodik, nekem is munkálkodnom kell...”

Mindezek alapján ellene kell mondanunk annak a meggyőződésnek, mely

- a munkát öncélúnak tartja, vagy a munkát „isteníti”;
- a munkát szükségképpen rossznak ítéli, és nem ismeri el a munkának kötelesség- és hivatás-jellegét;
- a munkát az egyéni- és csoport-érdek, vagy a kollektív-közösségi érdek szükségképpen eszközeként tekinti;
- a munkamegosztást, mint az egyéni szabadság súlyos korlátozását, visszautasítja;
- csak a fizikai munkát ismeri el, a szellemi munkát lebecsüli; vagy fordítva;
- a munkát minősíti az erkölcs egyetlen, vagy legfőbb kritériumának.

Harmadszor: Állást kell foglalnunk a közösségen belüli szociális gondolkodásról és gondoskodásról.

- A szociális gondolkodás jelenti az önzés, az egyéni- és csoport-érdek elleni küzdelmet, első sorban az élet példájával és neveléssel. Amint a történelmi Krisztus példát adott emberi élete során a szociális gondolkodásra, tanításában pedig gyakran – a földi élet vonatkozásában – szociális gondolkodásra nevelt, úgy kell nekünk is életünk példájával, valamint vallási-, kulturális- és társadalmi nevelésünkkel a szociális gondolkodást terjesztenünk.
- A szociális gondoskodás jelenti a KARITÁSZ-t, mint szeretet-szolgálatot: az élet, a gyengék, a betegek, a gyerekek, az öregek, a testi- vagy szellemi fogyatékosok és minden rászoruló – különösen az élet periferiájára kikerültek – védelmében, testi-lelki megsegítésében. Mint ahogyan Krisztus tanította az irgalmasság testi- és lelki-cselekedeteiben.
- A szociális gondoskodás jelenti továbbá – a társadalmi igazságosság nevében – a „szociális-védőháló” kifeszítését a rászorulóknak fölé, valamint a szociális igazságosság hirdetését, terjesztését és annak megvalósítására való törekvést, első sorban saját és környezetünk életében. A szociális igazságosság érvényesülése az előfeltétele annak, hogy mindenki számára biztosított legyen az emberhez méltó élet, a lelki kibontakozás.

Mindezek alapján ellene kell mondanunk a társadalmi önzésnek, a szociális gondolkodás és gondoskodás elutasításának, vagy hiányának, a szociális igazságosság tagadásának, és az emberhez méltó élet feltételei megvonásának a gyengéktől és a rászorulóktól.

Negyedszer: Állást kell foglalnunk a tolerancia és szolidaritás kérdésében, amely társadalmi vonatkozásban jelenleg – szinte a legnagyobb – hiánycikk.

- A tolerancia jelenti a más meggyőződést valló emberek iránti türelmet, továbbá azt a tűrőképességet, amely az irányunkban megnyilvánuló alaptalan ellenszenv és ellenséges magatartás elviselését jelenti. – „Boldogok a szelídek... és a békességet szerzők...” mondja Krisztus. – A keresztény türelem – tolerancia – ebben a krisztusi tanításban gyökerezik, és ennek szociális megnyilvánulása.
- A szolidaritás a másokkal való közösség-vállalást, a mások ügyének támogatását jelenti. Társadalmi viszonylatban pedig a gondolati és törekvési egyetértést a szociális problémák tekintetében, a szociális igazságosság és a szeretet megvalósításában. A szolidaritás keresztény szempontból azt jelenti, hogy a társadalmi osztályok együttes munkával vesznek részt a Megváltás-művében.

Mindezek alapján ellene kell mondanunk annak a felfogásnak, amely a hajthatatlanságot és a meg nem alkuvást – az intranzigenciát – hirdeti, első sorban a szociális problémák tekintetében, bármely oldalról – akár individuális, akár kollektív, vagy akár keresztény oldalról – történő megközelítési módról legyen is szó. – Ugyancsak ellene kell mondanunk annak a felfogásnak, amely elutasítja a közösség-vállalást, a gondolati és törekvési egyetértésre való törekvést a szociális problémák megközelítése és megfogalmazása tekintetében, vagy a megoldásra történő törekvés vonatkozásában.

Ötödször: Állásfoglalásunkat ki kell egészíteni az emberi szabadságjogoknak a társadalomra vonatkozó szabadságjogaival:

- jog a társadalmi meggyőződés kialakításához, annak megvallásához és terjesztéséhez;
- jog szociális egyesületek létrehozásához, fenntartásához és működtetéséhez;
- jog szociális neveléshez és nevelési intézmények fenntartásához;
- jog szociális programok kidolgozására és azok propagálására;
- jog karitatív és szociális intézmények alapítására, fenntartására és működtetésére;
- jog a szociális igazságért és szociális jogokért való küzdelemre a világnézet, a kultúra, a társadalom és a politika eszközeivel.

(MEGJEGYZÉS. Jézus Krisztus szociális tanításával, – melyet pl. a boldogságok meghirdetésében, ugyanakkor a „négyyszeres jaj-kiáltásban” ad, – nem abszolutizálja sem a szegénységet, sem a gazdagságot. De azért a „jaj” mégis jaj marad! S a keresztény szociális tanításban ennek a „Jaj a szívtelen gazdagoknak!” mindenképpen érvényesülnie kell. Nem mint fenyegetésnek, hanem mint figyelmeztetésnek és sürgetésnek: vigyázzunk, mert a vesztünkbe rohanunk! – Isten elindította a természet- és a történelem-rendjét, mely mindannyiunkat körülölel, de a kárhozatot nem Ő készítette számunkra, azt mi magunk készítjük a magunk számára! – Krisztus erkölcsi és szociális tanítása, mint tilalomfa áll a szakadék szélén, figyelmeztet, és nem Ő az oka, ha a szakadékba zuhanunk! – Bár megértenénk ezt és megértené az egész emberiség!)

Ennyiben láttuk szükségesnek és elégségesnek a keresztény meggyőződés szociális tartalmának rövid kifejtését és tárgyalását. Elfogadva természetesen – az itt nem tárgyalt, vagy csak érintettek vonatkozásában – a Kinyilatkoztatásban és a tanító-hivatal megnyilatkozásaiban – pl. a szociális tárgyú enciklikákban – foglalt igazságokat a kereszténység tanítása szerint.

2. 2. 4. A keresztény szociális felfogás gazdasági tartalma.

A keresztény szociális felfogás gazdasági tartalmával kapcsolatban – hogy először a legáltalánosabb kijelentésekre szorítkozzunk – a következőket állapíthatjuk meg:

- a kereszténység nem köti le magát semmi féle gazdálkodási rendszer mellett; mert amint nem feladata a kereszténységnek, hogy természettudományos vagy egyéb nem-vallási tudományokban valamilyen hipotézis mellett foglaljon állást, ugyanúgy egyetlen közgazdasági vagy gazdálkodási rendszert sem támogat;
- ugyanakkor a kereszténység birtokában van a Teremtés-, Megváltás- és Megszentelés-rendjének a törvényszerűségeivel, melyeket Isten
- = egyrészt a természet-, történelem- és társadalom-törvényeibe belevészt;
- = másrészt Kinyilatkoztatásaiban közölt az emberiséggel.

Itt elsődlegesen a Krisztusi tanítást és példát kell figyelembe vennünk. – Mindezek birtokában a kereszténységnek – a szociális tanítás elvei segítségével és a keresztény erkölcstan alapján – módjában áll felülbírálni a gazdasági élet alapelveit és az ott mutatkozó, vagy rejtett hibákra rámutatni. És ezt kötelessége is megtenni.

Tehát a keresztény szociális tanítás gazdasági tartalma nem lehet más, mint a természettörvények és a természetjog, valamint a Kinyilatkoztatás elveit alkalmazni a gazdasági szerkezet és a gazdasági élet – termelés, elosztás, felhasználás – alapelveire és az eltérésekre minden esetben rámutatni. – Természetes, hogy a gazdasági közösségek is társadalmi struktúrát képeznek, így a keresztény felfogás szerinti szociális tartalom rájuk is vonatkozik.

Ezen első és legfontosabb kijelentések után kíséreljük meg részleteiben megragadni a keresztény szociális felfogás gazdasági vonatkozású tartalmának elemeit.

Először: Állást kell foglalnunk a gazdasági élet eredete és az emberhez való viszonya kérdésében.

– A gazdasági élet nem önmagától való. Az emberiségnek történelmi fejlődése során igen hosszú és keserves utat kellett megtennie, amíg valamirevaló gazdasági életet tudott létrehozni. Ennek az útnak a kezdete a teremtető Isten parancsa: „Menjetek, hódítsátok meg a földet!” – Ez a parancs – akár elhangzott, akár nem, – az emberi természetbe vésődött a Teremtés-rendjében, és ebből forrászik az emberiség minden olyan törekvése, mely mindig a többnek és a jobbnak az elérését tűzi ki célul, az anyagiakban is. Keresztény meggyőződésünk szerint ez a többre és a jobbra való törekvés helyes, természetesen csak akkor, ha nemcsak az anyagi javakra vonatkozik, hanem elsődlegesen az erkölcsi és szellemi értékekre.

– A gazdasági élet nem öncélú, az anyagi javak nem hordozzák önmagukban az emberi élet egyetlen területének a célját sem, tehát a gazdasági élet területét sem. Az anyagi javak az ember számára – keresztény meggyőződésünk szerint – mindig csak „cél-vagyont” jelenthetnek, anyagi bázist valami fontosabb, magasabb rendű érték eléréséhez. A Teremtés-rendjében az egész természetben a „magasabb rendű szolgálat” elve érvényesül. Az atomok a molekulák, majd makromolekulák kialakulását szolgálják, a szervetlen a szerveset, a szerves vegyületek az életet, a növényi élet a szenzitív életet, s az egész anyagi világ az embert. A gazdasági élet számára a helyet és értelmet ennek a „magasabb rendű szolgálat” elvének segítségével kell megtalálnunk.

– A gazdasági élet nem lehet önmaga meghatározója és kritériuma. A termelés, elosztás és felhasználás, mint a gazdasági élet legfőbb területei, nem határozhatják meg önmagukat, mert meghatározó elv csak rendszeren kívüli lehet. Éppen ezért még a közgazdaság sem lehet a gazdasági élet meghatározója, csupán szervezője, irányítója és ellenőrzője. A szervezés, irányítás és ellenőrzés szempontjait a közgazdaság is kívülről: a gazdasági életet és a közgazdaságot meghatározó embertől – az emberre érvényes törvényszerűségek révén – kapja. Az ember viszont – gazdasági tevékenységében is – a Teremtő, Fenntartó és Gondviselő Isten munkatársa.

Ezek alapján ellene kell mondanunk mindannak a meggyőződésnek, amely szerint

– a gazdasági élet önmagától való, vagy azt a történelmi-társadalmi szükségszerűség hozta létre;

– a gazdasági élet öncélú, tehát csupán önmagáért van, s a gazdasági szükségszerűségek irányítják az ember valamennyi tevékenységét;

– a gazdasági élet önmaga meghatározója, törvényszerűségeit önmagában hordozza, illetve az emberi életre vonatkozó más törvényszerűségeknek nincs hatása a gazdasági életre és a közgazdaságra.

Másodszor: Állást kell foglalnunk abban a kérdésben, hogy keresztény meggyőződésünk szerint valójában mi a gazdasági élet célja.

– A gazdasági-élet képezi az egyéni és közösségi élet anyagi bázisát. Az „arcod verejtékével eszed kenyered” első sorban az ember biológiai létének fenntartását célozza. S tekintettel arra, hogy az emberi élet az egyesült biológiai-, pszichikai- és erkölcsi strukturáltságot jelenti, éppen ezért a biológiai lét – mint minden más emberi létformának alapja – képezi az elsőséget az időbeliség vonatkozásában. (Ebből a szempontból igaza van a forradalmi teológiának, amikor azt hangsúlyozza: „Előbb a mindennapi kenyér, azután a Miatyánk!”) – Így kell értelmeznünk azt a megállapítást, hogy egyéni és közösségi élet nem létezhet gazdasági élet nélkül. Ehhez járul az, hogy a társadalomnak, a társadalmi értékeknek és társadalmi intézményeknek erős az anyagi vonzatuk-létrehozásuk, fenntartásuk és működtetésük tekintetében.

– Ugyanakkor a gazdasági élet a kultúrának, a kultúrértékeknek és kultúrintézményeknek is az anyagi bázisát képezi. Figyelembe kell ugyanis venni, hogy ezek ugyancsak jelentős anyagi vonzattal rendelkeznek. Gondoljunk csak az oktatási-, művelődési- és tudományos intézményekre, az irodalomra, a sajtóra, a könyvkiadásra, a zeneművészetre és egyéb előadó- és képzőművészetekre. Ezek sorába tartoznak a társadalom-, közgazdaság- és gazdaságtudományok intézményei is. Mindezek anyagi bázisát a gazdasági-élet képezi, de ez semmiképpen nem jelentheti azt, hogy a gazdasági élet irányíthatná a kultúrát, a tudományokat és a művészeteket.

– Itt kell megemlíteni a civilizációt, mely a kultúra és a gazdasági élet kölcsönhatásának eredménye. A civilizációs törekvéseknek mindig a társadalom jól-meghatározott és helyesen megfogalmazott igényeinek megvalósítására kell irányulnia. Az igények meghatározásában és megfogalmazásában tehát – keresztény meggyőződésünk szerint – döntő szerep jut az erkölcsiségnek és a társadalmi igazságnak. Ezért a civilizáció és az abban együttműködő gazdasági-élet nem lehet független az erkölcsi és a szociális törvényektől.

– Ugyancsak meg kell állapítanunk, hogy a világnézet és a vallás sem tudja függetleníteni magát az anyagiaktól. Szükség van anyagi bázisra a világnézeti és vallási intézmények, egyesületek létrehozásához, fenntartásához és működtetéséhez. De anyagi igényt támaszt a liturgia, a liturgiához tartozó épületek, tárgyak és a liturgikus cselekmények kiszolgáltatásához szükséges eszközök. – Egyértelműen megállapíthatjuk, hogy mindezek anyagi bázisát is a gazdasági-élet képezi. Az anyagi szükségletek megoldása azonban soha nem mehet a világnézet és a vallás rovására!

Meg kell tehát állapítanunk, hogy – keresztény meggyőződésünk szerint – a gazdasági-élet eszköz-jellege kétségbevonhatatlan. Ezért ellene kell mondanunk mindazon meggyőződésnek, amely

- nem ismeri el a gazdasági-élet eszköz-jellegét;
- a gazdasági-élet prioritását hangsúlyozza minden más emberi – világnézeti, kulturális, társadalmi – élet-viszonylattal szemben;
- illetve a gazdasági-életnek egyenrangúságot kíván biztosítani.

Harmadszor: Állást kell foglalnunk a gazdasági-élettel kapcsolatos követelmények kérdésében.

– A gazdasági-élettel kapcsolatban felmerülő első követelmény-csoport: az erkölcsi követelmények. Keresztény meggyőződésünk szerint minden emberi tevékenységre, tehát a gazdasági-életre is, érvényesek az erkölcsi törvények.

= Idetartozik a Teremtés-rendjében az emberrel és az emberi tevékenységgel szemben támasztott erkölcsi természettörvények és a természetjog.

= Ezt követően: minden emberi tevékenységre, tehát a gazdasági-életre is, érvényesek a Megváltás-rendjében az emberrel szemben támasztott krisztusi törvények, melyek közül a legfontosabbak az irgalmasság, a megbocsátás és az áldozathozatal törvénye.

= Az erkölcsi törvények harmadik csoportja a Megszentelés-rendjében működő szolgálat és szeretet törvénye.

– A gazdasági-élettel kapcsolatban felmerülő második követelmény-csoport: a szellemi követelmények. – A pszichikai törvényszerűségek közül döntő szerepet az kap, hogy mindig a szellemieknek kell elsődlegesnek lenniük az anyagiakkal szemben. Ahogy az emberben az anyagi testnek és a szellemi léleknek egyesülése hozza létre az embert: a tudatos és szabad erkölcsi személyiséget, és a prioritás mindig a lelket illeti a testtel szemben, ugyanígy az emberi életben a biológiai-, anyagi-, gazdasági-életnek a szellemi-, kulturális-, társadalmi-élettel való egyesülése hozza létre a teljes emberi életet. Az elsőség azonban mindig a magasabb rendű szellemi-életet illeti.

– A gazdasági-élettel kapcsolatban felmerülő harmadik követelmény-csoport: a társadalmi követelmények. – Minthogy közvetlenül a társadalom és a társadalmi igények hozták létre a gazdasági-életet és ma is az újonnan felmerülő társadalmi igények szabják meg a gazdasági fejlődés irányát, ezért a társadalmi igények is döntően esnek latba a gazdasági élet vonatkozásában. Ezek a követelmények első sorban a társadalmi szabadságjogok és a szociális igazságosság érvényesülését írják elő. Ezek megvalósulása – vagy legalább is a megvalósulás irányában történő őszinte törekvés – nélkül nem lehet emberi a gazdasági-élet. Esetleg az egyéni-, vagy csoport-érdeket kielégíti, de az emberi közösségnek – és végső soron az egyes embereknek is – kárára van.

Ennek alapján ellene kell mondanunk mindazon meggyőződésnek, mely

– az erkölcsi törvényeket ki akarja küszöbölni a gazdasági-életből, illetve az erkölcs normájául a gazdasági eredményeket kívánja tenni;

– az anyagi javakat, így a gazdasági-életet, a szellemi élet és annak megnyilvánulásai elé helyezi, illetve a szellemi élet megnyilvánulásait a gazdasági-élet függvényében szemléli;

– a társadalmi életet és annak megnyilvánulásait a gazdasági szükségszerűségek következményének tekinti, illetve a társadalmi szabadságjogokat és a szociális igazságot a gazdasági életből kiküszöbölhetőnek tartja.

Negyedszer: Állásfoglalásunkat ki kell egészíteni az emberi szabadságjogoknak a gazdasági-életre vonatkozó szabadságjogaival:

– jog az ember számára méltó élethez, a biztos mindennapi kenyérhez, a megfelelő lakáshoz és az időszaknak megfelelő ruházódáshoz az egyén és családja számára;

– jog a munkához, a munkának megfelelő bérezéshez, mely biztosítja az ember számára méltó megélhetést az egyén és családja számára;

– jog a megfelelő szakképzéshez és szakképesítéshez, hogy minél jobban tudjon gondoskodni az egyén önmagáról és családjáról;

– jog a gazdasági kezdeményezésre és gazdasági vállalkozásra, és mindehhez – megfelelő biztosíték mellett – gazdasági-eszközök, vagy pénz-eszközök nyújtására;

– jog földtulajdon, mezőgazdasági- és ipari-üzem birtoklására, ezekben azonban biztosítania kell munkásai számára az emberi élethez szükséges bérezést, élet- és munkakörülményeket;

– mindezeket a gazdasági szabadságjogokat csak mások szabadságjogainak sérelme nélkül birtokolhatja az egyén;

– a gazdasági jogokkal együtt köteleességek is hárulnak a jogok birtokosaira: köteleesség a társadalommal és a társadalmi struktúrák viszonylatában, köteleesség a kultúrával és a világnézettel szemben, minthogy a gazdasági-életnek kell biztosítania az anyagi bázist ezek számára;

- az állam és más társadalmi struktúrák csak a közösség érdekében korlátozhatják az egyén gazdasági szabadságjogait, de akkor sem tartósan és súlyos mértékben;
- a gazdasági szabadságokat tartósan és komoly mértékben csak az erkölcsi és társadalmi törvények korlátozhatják az erkölcsi-jó és a közjó érdekében.

Ennyiben láttuk szükségesnek és elégségesnek a keresztény szociális felfogás gazdasági tartalmának rövid kifejtését és tárgyalását. Elfogadva természetesen – az itt nem tárgyaltak, vagy éppen csak érintettek vonatkozásában – a Kinyilatkoztatásban és az egyházi tanító hivatal által kinyilvánítottakban foglalt igazságokat keresztény hitünk tanítása szerint.

2. 2. 5. A keresztény szociális felfogás közéleti – politikai – tartalma.

A keresztény szociális felfogás közéleti – politikai – tartalmával kapcsolatban, – hogy először a legáltalánosabb és legfontosabb kijelentésekre szorítkozzunk – megállapíthatjuk a következőket:

- a kereszténység nem köti le magát egyetlen – az erkölcsi-jót és közjót tartalmazó – politikai rendszer mellett sem, követve Krisztust, aki távol tartotta magát korának és népének politikai áramlataitól;
- ugyanakkor a kereszténység birtokában van a Teremtés-, Megváltás- és Megszentelés-rendje törvényeinek, melyeket Isten egyrészt a természet-, a történelem- és a társadalom törvényeibe bevészt, másrészt Kinyilatkoztatásában – első sorban Krisztus tanításában – közölt az emberiséggel;
- ezek birtokában a kereszténység – a krisztusi tanításban gyökerező szociális elvek segítségével – képes felülbírálni a politikai élet alapelveit és az azokban megmutatkozó – vagy rejtett – hiányokat, hibákat, bűnöket feltárni, azok pótlásának, javításának, jóvátételének módjaira rámutatni.

A kereszténység, mint Egyház, mint Krisztus Titokzatos Teste, nem vehet részt a politikában, tekintettel arra, hogy minden embert – pártállásra való tekintet nélkül – kötelessége az üdvösségre vezetni. A politikai életben való részvétel a politikailag képzett világi keresztények feladata: nekik kell érvényesíteniük a keresztény elveket a politika területén a gyakran emberellenes – antihumánus – és kereszténytelen elvekkel szemben. – Ezért a keresztény szociális felfogás politikai tartalma nem lehet más, mint a természettörvények és természetjog, továbbá a Kinyilatkoztatás elveinek alkalmazása a politikai élet alapelveire, és az eltérésekre minden esetben rámutatni. – az viszont természetes, hogy a politikai közösségek is szociális struktúrák, éppen ezért a keresztény felfogás szerinti szociális tartalom rájuk is vonatkozik.

Ezen első és legfontosabb megállapítások után kíséreljük meg részleteiben megragadni a keresztény szociális felfogás politikai vonatkozású tartalmának elemeit.

Először: Állást kell foglalnunk a politika mibenléte, eredete és az emberhez való viszonya kérdésében.

– Mindenekelőtt pontosítanunk kell a politika és közélet fogalmát. – Értelmező szótárunk szerint

politika: a társadalom, az állam vezetésére, a hatalom megszerzésére és megtartására irányuló törekvés;

közélet: a politikai, kormányzati, igazgatási, stb. szervek, testületek közérdekű tevékenységének összessége, rendszere.

Keresztény meggyőződésünk szerint a politika és a közélet megfordítható és egymást helyettesíthető fogalom, mely jelenti a közösség – tehát a társadalom és a társadalmi struktúrák – érdekében, az erkölcsi-jó és a közjó által meghatározott és annak szellemében kifejtett tevékenység rendszerét.

– Eredetét tekintve a politika nem önmagától való, célját és meghatározó elveit sem hordja önmagában. Származását tekintve a társadalmi igény – erre már mondhatjuk, hogy társadalmi szükségszerűség – szülte. Létét és célját ugyancsak a társadalmi igény határozza meg, meghatározó alapelveit a társadalmi törvényszerűségek adják. – Tevékenységének korlátozó tényezőit önmagában hordja, strukturális problémái igen gyakran válságokba torkolnak.

Egyáltalán: súrlódásokkal és feszültségekkel terhes, minthogy a különböző politikai felfogások alapelveiben gyakoriak az ellentmondások.

– Ha a politikai életnek az emberhez való viszonyát tekintjük, azt állapíthatjuk meg, hogy a politika az emberhez, az emberi közösséghez rendelt. Ez valójában azt jelenti, hogy a politika van az emberért, nem pedig az ember van a politikáért. Tehát a politikának minden esetben az embert, az emberi közösséget kell szolgálnia, nem pedig párt-érdekeket, még kevésbé egyéni-, vagy csoport-hatalmi törekvéseket.

Mindezek alapján – keresztény meggyőződésünk nevében – ellene kell mondanunk minden olyan felfogásnak, mely szerint

– a politika csupán a hatalom megragadásának és megtartásának elveit és eszközeit tartalmazza;

– a politika önmagától vagy önmagáért létezik, illetve önmaga meghatározója;

– a politikát sem elvileg, sem gyakorlatilag nem korlátozza az erkölcsi-jó és a közjó;

– a politikának nincsenek belső és nincsenek külső korlátozó tényezői;

– a politikának csupán a párt-érdeket – vagy az egyéni- és csoport-érdeket – kell szolgálnia.

Legfőképpen pedig ellene kell mondanunk a diktatúráknak, a terrorizmusnak és a titkos-társaságok (pl. maffiák) politikai uralmának.

Másodszor: Állást kell foglalnunk keresztény meggyőződésünk alapján a politikával kapcsolatos követelmények tekintetében.

– A politikával kapcsolatos első követelménycsoport: az erkölcsi követelmények. Keresztény meggyőződésünk szerint minden emberi tevékenységre kötelezően érvényesek az erkölcsi törvények, ez különösen áll a súrlódásokkal, feszültségekkel, ellentmondásokkal teli politikai tevékenységre. – Ezek a Teremtés-rendjében a természetjog és az erkölcsi természet törvények; a Megváltás-rendjében a krisztusi törvények, különös tekintettel a megértés-, megbocsátás- és áldozathozatal erkölcsi törvényeire; a Megszentelés-rendjében pedig a szolgálat és szeretet erkölcsi törvénye. Ezek az erkölcsi törvények az egész emberi életet átfogják és minden emberi tevékenységet, tehát a politikát is – a kereszténységtől átitatott politikusokon keresztül – Istenhez rendelik.

– A politikával kapcsolatban felmerülő második követelménycsoport: a szellemi követelmények. Itt elsősorban az anyagi érdeknek a politikai életből való kikapcsolását kell megemlítenünk, mint amely ellenkezik a keresztény erkölcsiséggel. De ugyanezt kell elmondanunk az érzelmi-indulati elemekről is, azokat is feltétlenül ki kellene zárni minden politikai tevékenységből és megnyilatkozásból. Valójában – keresztény meggyőződésünk szerint – korrupciótól és szenvedélyektől mentesnek kellene lennie minden politikusnak – első sorban a keresztény politikusnak – és magának a politikai életnek. Világos elveknek, tudatos törekvésnek kellene tükröződni minden szavukban és cselekedetükben, vagyis minden emberi megnyilatkozásuknak a tudatos és szabad erkölcsi személyiséget kellene tükröznie, egyéni-, csoport- és párt-érdektől teljesen függetlenül.

– A politikával kapcsolatban felmerülő harmadik követelménycsoport: a társadalmi követelmények. Valójában a politikai élet – hasonlóan a gazdasági-élethez – a társadalmi élet egyik „alcsoportjának” nevezhető, így az erkölcsi és szellemi követelmények után a társadalmi követelmények a legjelentősebbek. Ezek a követelmények a társadalmi életre vonatkozó szabadságjogok és a szociális igazság érvényesülésének biztosítására vonatkoznak a politikai életben. Ez a követelmény egyúttal gátat vet az egyéni- és csoport-érdeknek, valamint az antiszociális tendenciák érvényesítésének. Keresztény meggyőződésünk szerint a Teremtés-, Megváltás- és Megszentelés-rendjének törvényei egyaránt előírják a politikai élet egész területén a társadalmi követelmények maradéktalan teljesítését.

Fentiek alapján ellene kell mondanunk minden olyan meggyőződésnek, amely

- a politikai életet kivonja az erkölcsi törvények hatálya alól;
- a politikai életet kivonja a társadalmi élet törvényei és a szociális igazság hatálya alól;
- a politikai életben nem tartja tiszteletben az emberi személyiséget és minden ember méltóságát,
- a politikát az egyéni-, a csoport-, a párt-érdek eszközének tekinti.

Harmadszor: Állást kell foglalnunk a politikai magatartás alapvető megnyilatkozásai tekintetében.

– A keresztény szociális meggyőződés szerinti politikai magatartás legalapvetőbb megnyilatkozása: a tolerancia. A tolerancia mibenlétét az előzők során már megfogalmaztuk, most kifejezetten a politikai tolerancia fogalmát szeretnénk meghatározni. – Ha a politikai életben érvényesül az indulatmentesség, mások személyiségének és gondolati szabadságának tiszteletben tartása, akkor a politikában – szerintünk – nélkülözhetetlen keresztény-türelem már kézzelfogható közelségbe kerül. – Természetesen ennek bizonyos feltételei vannak:

= a keresztény politikusoknak először saját magukban kell kifejleszteni a keresztény-türelmet;
= olyan politikai légkört kell teremteni, amelyben kölcsönösen tiszteletben tartják az emberi méltóságot és a gondolati szabadságot;

= a politikai erkölcsöknek minél jobban meg kell közelíteniük legalább az emberi természetes erkölcsi normákat.

– A toleranciának azonban van egy lényeges előfeltétele: az alternatív-gondolkodásmód elismerése. Ennek alapja az a felismerés, hogy emberi – gyakorta korlátozott – gondolkodásmódunkban nem vagyunk képesek a problémák minden összetevőjét felismerni, nem tudunk bizonyosságokban, hanem csupán valószínűségekből gondolkodni. Éppen ezért az emberek egy része a kérdések egyik, mások pedig a kérdések másik oldalát látják, ebből következőleg alternatív-következtetésre jutnak. Ha az ember tudatában van ennek, akkor el kell ismernie az alternatív-gondolkodásmód létjogosultságát, és tiszteletben kell azt tartania.

– A toleranciának és az alternatív-gondolkodásmód elismerésének egyenes következménye: a kompromisszum-készség. A normális politikai élet ugyanis – éppen az alternatív-gondolkodásmód következtében – nem állandó egyetértés és összhang. Ha politikusainkban megvan a kellő türelem, akkor – a közjó érdekében – hajlandóak a kompromisszumra, mely a kölcsönös engedményeken alapuló megegyezést jelenti. – Itt azonban nagyon kell vigyázni! – A kompromisszumnak nem lehet tárgya emberi szabadságjog, sem pedig erkölcsi törvény, vagy szociális igazság, továbbá nem jöhet létre kompromisszum a közjó rovására. – A kompromisszum tehát csak elv-feladás nélkül történhet.

Fentiek alapján keresztény meggyőződésünk nevében vissza kell utasítanunk

- a tolerancia-hiányt, a merev és hajthatatlan magatartást;
- az alternatív-gondolkodásmód visszautasítását;
- a kompromisszumok elvetését, illetve a megegyezésre való törekvés visszautasítását;
- az elvtelen, mindenáron történő kompromisszumokat.

Természetesen mindezekhez csak akkor van joga az embernek, ha tevékenysége nem ütközik az erkölcsi törvényekbe és a demokratikus állam demokratikusan hozott törvényeibe.

A politikával kapcsolatos feltételeket és követelményeket csak a demokratikus társadalmi- és állam-rend biztosíthatja. Ezért foglalt állást XII. Pius pápa 1944. Karácsonyán – rádiószózatában – a demokrácia mellett és attól kezdve a keresztény szociális felfogás a demokratikus állam-rendet tartja összeegyeztethetőnek a keresztény meggyőződéssel.

Ennyiben láttuk szükségesnek és elégségesnek és elégségesnek a keresztény szociális tanítás politikai tartalmának rövid kifejtését és tárgyalását. Elfogadva természetesen – az itt nem tárgyaltak, vagy éppen csak érintettek vonatkozásában – a Kinyilatkoztatásban foglalt igazságokat keresztény hitünk tanítása szerint.

Fejezetünk lezárásaként szeretném ismertetni Kerkai Jenő jezsuita Atya által megfogalmazott összefoglalást – a keresztény szociális felfogás kapcsán – az isteni elgondolásról. Megállapításai teológiailag igazolhatók.

(P. Kerkai Jenő S. J. a Magyar Örökség díjazottja, – élt 1904 – 1970 között – képzettségére nézve filozófus-, teológus- és szociológus, a magyar keresztény szociális mozgalmak legnagyobb alakja. Ő alapította a fél-millió falusi legényt tömörítő KALOT mozgalmat, több mint 3500 tageszervelettel és 20 népiskolával. A KALOT – kommunisták által történt – erőszakos feloszlata után – igen nagy eredménnyel – megindította a FALU-MANRÉZA mozgalmat, majd Somogy megyében kísérletileg megvalósította a falvak újra történő evangelizálását célzó u. n. SOMOGYI KÍSÉRLETET – 15 évvel a II. Vatikáni Zsinat előtt, – Ő alapította és irányította a jezsuiták SZOCIÁLIS KÖZPONTJÁT, szerkesztette az időszakon kívül megjelenő ÉLET A BETŰK MÖGÖTT című – hazai és nemzetközi – szociológiai áttekintést. Szociális munkáit 19 – hazai és nemzetközi – szociológiai áttekintést. Szociális munkáit 1949. évi letartóztatása szakította meg. Kényszermunkára ítélve 10 évig volt büntetőintézetben, ahol egészsége annyira megrendült, hogy élete utolsó 5 évét súlyos betegségben – megvakult, megnémult, megbénult – töltötte haláláig. – Az alábbi idézet MAGYAR HIVATÁS című kéziratából való.)

A CORPUS CHRISTI INTEGRUM – tana.

„A SZENT-PÁLI teológianyelvén megfogalmazott CORPUS CHRISTI INTEGRUM – a Teljes és Sértetlen Krisztusi Test – a CORPUS CHRISTI MYSTICUM, valamint a CORPUS CHRISTI CULTURALE és a CORPUS CHRISTI SOCIALE egysége.

1. A CORPUS CHRISTI MYSTICUM a történelmi Krisztus folytatása a Világ életének végéig. Az Isten-Ember Krisztusé, aki az egész Emberiség természetes életében is, de főleg az Emberiség természetfölötti, isteni életében bontakozik ki a történelem végnapjáig.

Ebben a sugárzó fókusz, a dinamikus központ: az ECCLESIA CATHOLICA ROMANA ET UNITA, mint a CORPUS CHRISTI MYSTICUM magja, főként kegyelmi életet élő tagjaiban. Ezt a magot veszik körül a LÉLEK által irányított Keresztény Egyházak, továbbá a jóhiszemű és jó-akaratú emberek tömegei, vallásra és fajra való tekintet nélkül.

A római és vele egyesült Katolikus Egyház öröke és szétsugárzója a természetes és természetfölötti igazságoknak, amelyek a „depositum fidei”-ben – (a hit alapját képező

kinyilatkoztatásban) – foglaltatnak. Ezek képezik az alapot az emberhez méltó vallás-erkölcsi, kulturális és szociális élet felépítéséhez.

A CORPUS CHRISTI MYSTICUM intézményei: a Vatikán kongregációitól és hivatalaitól kezdve a legkisebb egyházközségig és valamennyi egyházi intézményig; mozgalmai pedig az oltárhoz kötött vallási és liturgikus egyesületektől, a harmad-rendeken keresztül a lelkigyakorlatos mozgalmakig, bázisközösségekig és biblia-közösségekig, amennyiben mindezek a természetfölötti, isteni élet szétáradását mozdítják elő.

A CORPUS CHRISTI MYSTICUM egyben a MEGTESTESÜLÉS – az INCARNATIO – folytatása a történelemben a természetfölötti, kegyelmi élet területén. – Azonban a kulturális és szociális élet is összefügg az örök Krisztussal. Éppen ezért analógiánk segítségével – „per analogiam” – beszélhetünk a további Krisztusi Testekről.

2. CORPUS CHRISTI CULTURALE. – A Második Isteni Személy – az IGE, a LOGOSZ, – az örök Krisztus, a tudományok, művészetek és egyáltalán az egész kulturális-élet alaptörvényeit öröktől fogva kitervezte, és az időben elindította. Amennyiben ezek az örök gondolatok valósulnak meg a történelem folyamán a kulturális-életben, amennyiben a LOGOSZ az örök Krisztus INCARNATIO-ját, megjelenési formáját jelentik, valósul meg a CORPUS CHRISTI CULTURALE.

A CORPUS CHRISTI CULTURALE felöleli az ember szellemi kultúrájának teljes szélességét, a szakirányú és a technikai kultúrát alanyi és tárgyi vonatkozásban egyaránt.

Az általános emberi kultúra magába foglalja az alapvetően szellemi, a szakirányú és a technikai kultúrát alanyi és tárgyi vonatkozásban egyaránt.

A sajátosan népi kultúrák az egyes népközösségek sajátos biológiai- és miliő-hatásra születnek meg mind a nyelv, mind a ritmika, mind az ének és a képzőművészetek területén; szakrális és profán hagyományok alakjában egyaránt. A népi kultúra lényeges jelentőségét igazolja: az isteni teremtető-művészet – nem sematizáló – sokoldalúsága, valamint az egészséges és a nagy alkotásra alkalmas egyéni és közösségi élet törvénye. (Példaként említhető: Homérosz, Dante, Shakespeare, Petőfi, Bartók, Kodály – valamennyien a népit emelték klasszikus magasságba.)

3. A CORPUS CHRISTI SOCIALE jelenti térben és időben azoknak a lét-törvényeknek érvényesülését, vagyis: INCARNATIO-ját, amelyet a LOGOSZ, az örök Krisztus elgondolt a társadalmi, gazdasági és közéletre vonatkozóan.

Társadalmi síkon: hogy a legkisebb szerepű ember is – az emberi méltóság tudatában – joggal érezhesse teljes értékű embernek magát a közösségben; hogy minden egyén megkapja az egyenlő starthoz-állás lehetőségét az egyenlő kifutási lehetőségekkel együtt; és hogy az egymásközi viszonyban a szolidaritási szolgálat érvényesüljön. – (Egy mindenkiért, mindenki egyért!) – A család és az azon felépülő társadalmi közösségek pedig a természet – vagyis a Teremtés – rendjének alapvető formációi.

Gazdasági síkon: az anyagiak arra szolgáljanak, hogy minél több embernek minél többirányú és a lehető legnagyobb fokú kibontakozása valósuljon meg. Ehhez szükséges, hogy a szabad kezdeményezés lehetősége – minél több önálló egzisztencia! – minél nagyobb mértékben valóra váljon, de határok közé szorítottan a közösségi élet szempontjai szerint. – (Annyi

szabadság, amennyi lehetséges és annyi megkötöttség, amennyi szükséges! Vagyis a szociális igazság – a „justitia socialis” – következetes alkalmazása.)

Közéleti síkon: bármely államforma mellett – amelyet a többség szabadon választ – érvényesülnie kell a demokratikus elvnek, mind az állam vezetésében, mind pedig abban, hogy biztosítatik a kulturális, társadalmi és gazdasági demokrácia.

Ezen a három síkon együtt valósul meg a CORPUS CHRISTI SOCIALE.

4. A CORPUS CHRISTI INTEGRUM alkotóelemeinek kölcsönhatása.

A CORPUS CHRISTI INTEGRUM a teljes-skálájú emberi életnek teológiai és bölcséleti szempontból megalapozott rövid foglalata: valóságos totális világszemlélet kifejezője pozitív szempontból.

A CORPUS CHRISTI MYSTICUM-ba, a Megváltás erőibe kapcsolódó ember kultúra alkotó természetes vágya és szociális kereteket építő természetes akarata felfokozódik, és ennek következtében létrehozza a szakrális gyökérzetű kultúréletet és az ilyen jellegű szociális kereteket, egyrészt örökérvényű, másrészt időhöz szabott törvényszerűségek szerint. A Megváltás energiái az emberiség Krisztus előtti világában is működtek már!

A kultúrák bölcsőjét a vallás ringatta, s a kultúra klasszikus alkotásai is a vallás kék ege alatt tündökölnek. Csodáljuk meg a néger spirituálékat, a székel és csángó népdalokat, vagy Kodály „Psalmus Hungaricus”-át!

Tehát a CORPUS CHRISTI CULTURALE és SOCIALE akkor életerős, ha minél erősebben gyökerezik a CORPUS CHRISTI MYSTICUM talajában. A CORPUS CHRISTI MYSTICUM pedig akkor stabil és biztosított, ha a CORPUS CHRISTI CULTURALE és SOCIALE veszi körül védőhálóként.

E kölcsönös egymásra hatás nélkül – lassan, de biztosan – mindhárom elcsenevészsedik.

5. A CORPUS CHRISTI INTEGRUM alkotó elemeivel szemben ható tényezők.

A világosság és sötétség harca szinte minden nagy gondolkodó és gondolkodási rendszer eszmevilágában helyet foglal, de a keresztény teológiának is alapvető tanítása.

Maga Krisztus, az Isten-Ember jelentette ki, hogy látta a Sátánt az égből lehullani; a Sátánt, aki gyilkos és hazug. – Őt emlegeti Szent Pál, mint „mysterium iniquitatis”-t; őt látja Szent János, mint „Antikrisztus”-t a Jelenések Könyvében; őt nevezte Loyolai Szent Ignác „inimicus naturae humanae”-nak, vagyis az „emberi nem ellenségének”.

A CORPUS ANTICHRISTI MYSTICUM áll szemben a CORPUS CHRISTI MYSTICUM-mal.

A misztika természetfölötti világa helyett a mítoszok lidércfényes ingoványába vezet, akár az Anyag-, akár a Vér-mítoszával. –A Krisztus utáni új vallások nagy része is mítoszt hajszol, gondolok itt az elvadult – az öngyilkos, az öngyilkosságba vagy gyilkosságba hajszoló – szektákra.

De még a keresztény egyházak életében is szerepet kaphatnak a mítoszok: csökönyös és megcsontosodott konzervativizmus, rozsdás formalizmus, bódító álmissztyikák formájában. – Így sokszor lehetünk tanúi a mítikum átsugárzásának.

A CORPUS ANTICHRISTI CULTURALE áll szemben a CORPUS CHRISTI CULTURALE-val és vagy elszakítja a kultúrát szakrális östelevényétől, vagy pedig laicizált szellemiségével szembe is fordul a „szülői házzal”, sőt kultúr-fetisizmusba esik, és ezen az úton dekadens-, végül degenerált kultúrává zülrik.

Antikrisztusi jelenség, ha a civilizációt a kultúra elé, vagy helyébe tesszük; ha a test-kultúrát elébe helyezzük a szellem-kultúrájának; vagy a testi kultúrával szemben a szellemi kultúrát egyenesen letagadjuk.

Antikrisztusi jelenség, ha csak általános emberi kultúrát akarunk sajátos népi-kultúra nélkül; vagy pedig belebomlunk a sajátosan népibe, elzárkózva az általános emberi kultúra elől. – Ha letagadjuk más népek kulturális értékeit és kultúráik kincseit, vagy a magunkét erőszakoljuk rá más népekre.

A CORPUS ANTICHRISTI SOCIALE áll szemben a CORPUS CHRISTI SOCIALE-val, és ez a szembenállás megmutatkozhat a társadalom, gazdaság és közélet területén.

Antikrisztusi jelenségnek kell neveznünk, ha egyének vagy rétegek – osztályok – között válaszfalak merednek, szakadékok tátognak, mint a történelem során a magyar jobbágyság, vagy Indiában – jórészt még most is – a páriák.

Ha az ember lesz a gép szolgája, mint a túlhajtott gépi-kultúrában; ha az anyag és az anyagi jólét nem fejleszti, hanem elsatnyulttá teszi az embert, mint a jóléti társadalmakban.

Tipikusan antikrisztusi jelenség, ha az emberi, nemzeti közösségben a tagok egy része még a kenyérből sem lakhat jól, ugyanakkor a másik rész csömört kap a jólétől.

De az is kiáltóan antikrisztusi, ha az egyik ember, egyik réteg, egyik osztály, egyik ország, egyik világrész a másik hatalmának szorításában eszközzé süllyed. – Hová lesz itt az emberi egyenlőség és méltóság, hová a népek, országok egyenlősége?!...

Döbbenetesen antikrisztusi jelenség, ha Krisztus utolsó ítéleti beszéde: „Éheztem és nem adtatok ennem...” hatástalan marad egyéni és közösségi vonatkozásban és nem mozdul lelkiismeret az éhezők, ruhátlanok, betegek és rabok: egyének és közösségek megsegítésére!

Antikrisztusi az is, ha a Sátánt letagadjuk, vagy szenteltvizes kegyeskedéssel fehérre akarjuk mosni. – De az is, ha a fejlődés „gyermekkori” időleges létformáját örök isteni törvényszerűségnek merészelve feltüntetni! – (Mint sokan Latin-Amerika népeivel teszik!)

Antikrisztusi, ha valaki a kultúra fénye helyett a műveletlenség sötétségét pártolja. – (Még ma is hallani: „Elég a parasztnak, ha annyi esze van, hogy az eső elől beáll az eresz alá...”)

És – főleg – a legnagyobb antikrisztusi jelenségek közé tartozik, ha az állami életben a demokrácia helyett zsarnokság és embertelen diktatúra érvényesül, akár az I. század Nérójánál, akár a XX. század Sztálinjánál, Hitlerénél, vagy Latin-Amerika diktátorainál.”

Ennyiben láttuk szükségesnek Kerkai Atya összefoglalását ismertetni.

X X X

KIEGÉSZÍTÉS az előzőekben ismertetett ÖSSZEFOGLALÁSHOZ.

P. KERKAI JENŐ S. J. életében még csak az „élet-előtti – prébiológiai – bombák”: az atom-bomba, a hidrogén-bomba, a neutron-bomba, valamint vegyi-fegyverek fenyegették az emberiséget. Biológiai vonatkozásban csupán járványokat terjesztő biológiai-fegyverek voltak. Ezek – az úgy nevezett „ABC”-fegyverek – jelentettek állandó fenyegetést az emberiség számára. – 1970., vagyis Kerkai Atya halála óta ezeknek a fegyvereknek a vonatkozásában bizonyos – egyensúlyi állapotot célzó – megállapodások születtek a nagyhatalmak között.

A XX. század vége megkezdte, s a XXI. század eleje teljes erővel folytatta – az emberiség számára legfenyegetőbb – biológiai kutatást, melyet joggal nevezhetünk „biológiai-bombának”: az ember laboratóriumi kitenyésztését. – Ez a „bomba” ugyan még „nem robbant fel”, de lassan már mindent előkészítenek azok a tudósok, akiket – leginkább és joggal – „a Sátán-csatlósainak” lehetne nevezni.

Nézzük végig azokat a lépéseket, amelyeket már megtettek ebben az irányban.

– Antikrisztusnak kell neveznünk a „művi-abortuszt”, melyet már szinte minden civilizált állam törvénye engedélyez.

– Antikrisztusnak kell neveznünk az „eutanáziát”, melyet már több állam törvényileg bevezetett, igen sok államban pedig – úgy tűnik, hogy a hamarosan történő bevezetés érdekében – mindent megtesznek egyes pártok és a törvényhozás egyes emberei.

– Antikrisztusnak kell neveznünk a „homoszexualitást”, vagyis az azonos neműek szexuális-kapcsolatát, mely ma már valamennyi civilizált államban – mint „másság” – engedélyezett, együttélésük „házasság-jellegének” elismerésére pedig komoly törvényi törekvés jelentkezik több civilizált államban.

– Antikrisztusnak kell neveznünk az úgy nevezett „lombik-bébi” programot, amikor mesterségesen több petesejtet termékenyítenek meg, és a legéletképesebbnek tűnőt ültetik be az anya-méhbe, hogy az anya kihordja a magzatot és megszüljön a gyermek. A többi megtermékenyített petesejtet pedig – hitünk és meggyőződésünk szerint: élő, emberi méltósággal és szabadságjogokkal rendelkező emberi-lény! – elpusztítják. (Állítólag egy ideig fagyasztóban tárolják.)

– Antikrisztusnak kell neveznünk a – természetesen, vagy mesterségesen – megtermékenyített petesejtnak laboratóriumban „emberré történő kitenyésztését”, melyet jelenleg ugyan még tilt az államok törvénykezése, de – a „tudomány szabadsága” címén – mindig több biológus követeli annak engedélyezését. – (Hogy titokban hány helyen és mennyi ilyen kísérletet végeznek, azt csak a jó Isten tudja!)

– Legantikrisztusibbnak kell neveznünk az „emberi klónozást”, az ebben az irányban történő törekvéseket, – esetleges kísérletezéseket, – amikor magzataból vagy magzati köldök-vérből kitermelt „ős-sejtet” használnak fel „emberi-teremtény” előállítására laboratóriumi körülmények között.

(Rövid biológiai összefoglalás a klónozásról.

A KLÓN: biológiai másolatkészítés. – El kell különíteni

– a molekuláris;

– a sejtben történő;

– a szövetben létrehozott;

– a szervi;

– az önálló szervezetek szintjén végbevitt klónozást.

A molekuláris klónozás nukleinsavak vagy fehérjék klónozását jelenti. – Ezt a tevékenységet évtizedek óta gyakorolják igen jó eredménnyel.

A sejtek klónozása az erjedési folyamatokban –lesztés, must erjesztése – megvége, de ide sorolandók a kórházi bakteriológiai vizsgálatok eljárásai is.

A szervek klónozása növényi szervezetekben jól ismert – pl. az orchideáknál – de állati és emberi regenerációknál is előfordulhat.

Az önálló szervezetek klónozása során az adott faj egy egyedének petesejtjét, vagy őssejtjét enukleálják – vagyis sejtmagját eltávolítják – és ebbe a sejtmagtól megfosztott petesejtbe a lemásolandó – klónozendó – egyed egyik sejtjének sejtmagját helyezik. Az így kezelt petesejt fejlődésnek indul, mintha megtermékenyült volna, ha egy felnőtt nő – állatnál nőtény egyed – méhébe helyezik. Az így megtermékenyült sejt továbbfejlődik, és bizonyos valószínűséggel eljut a világrajövetelig, tehát megszületik.

Az edinburghi Roslin Intézet két kutatója: Jan Wilmur és K. H. Campbell, kutatótársaikkal együtt ilyen módon hozták létre a DOLLY elnevezésű bárányt. (1997. 02. 27. Natur.) – Természetesen DOLLY világra jötte óriási szenzáció volt, mert 1997-ig nem tartották lehetségesnek a magasabb rendű biológiai struktúrák klónozását. – A kísérlet szépséghibája az, hogy az edinburghi eset 277 egységesítés eredménye, melyek közül csak 8 volt sikeres és indult meg az embrionális fejlődés, DOLLY volt azonban az egyetlen életképes és tudott világra jönni.

Minden esetre az Európa Tanács szinte azonnal reagált az eseményre és Ovideóban 1997. 04. 04.-én kelt egyezménye, mely az emberi lény emberi jogainak és méltóságának a biológia és az orvostudomány alkalmazására tekintettel történő védelméről szól, megtiltja az emberi lény klónozását. Ezt a Párizsban 1998. 01. 12.-én kelt Kiegészítő Jegyzőkönyv I. cikkelye megerősítette: „Tiltott minden olyan beavatkozás, amelynek célja egy másik élő vagy holt emberi lényvel genetikailag azonos emberi lény létrehozása”. (Magyar Közlöny 2002. március 1., 29. szám.) – Ennek ellenére, tekintettel arra, hogy állati egyedek sikeres klónozás segítségével előállítani, egyes biológusok minden lehetséges módot felhasználnak arra, hogy a klónozás fejlesztése révén, emberi egyedek laboratóriumi előállításához közelebb jussanak.)

Miért mondjuk legantikrisztusibbnak az „emberi-egyed előállítására” irányuló törekvéseket? – Azért, mert – amennyiben sikerrel jár és a „klónozás általános gyakorlattá válik, – ez felborítani látszik a Teremtés-, Megváltás- és Megszentelés-rendjét: nincs Isten által megtervezett házasság; nincs a Teremtővel együttműködő gyermek-nemzés és gyermek világra-hozás; nincs Krisztus által meghirdetett áldozat vállalás és a Megváltásban történő közreműködés; nincs Megszentelő és Üdvözítő szeretet-szolgálat; egyáltalán elképzelhetetlenné válik az ember erkölcsi és természetfölötti élete. – Vajon lehetetlen dolgok ezek? Nem a mi alaptalan véleményünk és félelmünk ez? – Úgy véljük, hogy nem. Isten ugyanis az embernek – a szellemi értelmén és törekvésén kívül – szabadságot is adott, és az ember – hasonlóan a tisztaszellemtől teremtett Sátánhoz – visszaélhet a szabadsággal, talán még ilyen mértékig is.

Keresztény meggyőződésünk kötelez arra bennünket, hogy szembeforduljunk valamennyi antikrisztusi állapottal és jelenséggel, cselekedettel és meggyőződéssel. – Teremtő-, Megváltó- és Megszentelő Istenünk, a Szentháromságos Egy Isten segítsen minket és az egész Emberiséget.

2.3. A keresztény szociális felfogás a társadalmi struktúrákról.

Mielőtt a társadalmi struktúrák keresztény szociális értelmezését megkezdénénk, előbb nagy vonásokban meg kell fogalmaznunk: mi is a társadalmi struktúra keresztény meggyőződésünk szerint?

Három alapvető vonásra kell felhívunk a figyelmet. Keresztény meggyőződésünk szerint ugyanis a társadalmi struktúrák nem mások, mint

- az Egy és Háromszemélyű Isten „társas-életének” emberi megvalósulásai;
- az ember egyéni lét-adottságainak, személyi jogainak és kötelességeinek társadalmi vetületei;
- a Teremtés-, Megváltás- és Megszentelés-rendjének alapstruktúrái.

Nézzük talán mindezt részletesebben.

Először: A társadalmi struktúrák a Szentháromság Egy Isten „társas életének” emberi megvalósulásai. – A Biblia és hitünk szerinti tanítás: „Isten az embert saját képére és hasonlatosságára teremtette”, ez nem csupán az egyéni értelmet, szabad törekvést és erkölcsiséget jelenti, hanem a „közösségi-élet adományát” is. Ez az adomány a „többségben az egységet” jelenti az ember számára, legyen az család, nép és nemzet, állam vagy akármilyen közösség a társadalmon belül.

Másodszor: A társadalmi létstruktúrák az ember egyéni lét-adottságainak, személyi jogainak és kötelességeinek társadalmi vetületei.

- Az ember egyéni lét-adottságainak közösségi vetületként valamennyi társadalmi struktúra = tudatos és szabad erkölcsi közösség, ez minden közösség alapadottsága;
- = minden közösség egyszeri és megismételhetetlen, így eltérő speciális adottságai következtében minden más közösségtől különbözik a múlt-, a jelen- és a jövő-időben;
- = minden közösség olyan méltósággal rendelkezik, mely minden különbözősége ellenére biztosítja az Isten szándéka szerint megvalósuló közösségek – egymáshoz viszonyított egyenlőségét. (Ilyen a különböző kulturális közösségek közötti egyenlőség, stb.)
- Az ember személyi jogainak vetületként valamennyi társadalmi struktúra rendelkezik
 - = a tudatos közösség szellemi kibontakozásának jogával;
 - = a tudatos közösség erkölcsi kibontakozásának jogával;
 - = a tudatos közösség szabadságjogaival.
- Az ember egyéni személyi kötelességeinek vetületként valamennyi társadalmi struktúra rendelkezik
 - = a tudatos közösség szellemi kibontakozása szolgálatának kötelezettségével;
 - = a tudatos közösség erkölcsi kibontakozása szolgálatának kötelezettségével;
 - = a tudatos közösség szabadságjogai biztosításának kötelezettségével;
 - = a teljes értékű humanizmus szolgálatának kötelezettségével.

Harmadszor: A társadalmi struktúrák a keresztény ember számára a Teremtés-, a Megváltás- és a Megszentelés-rendjének alapstruktúrái.

- A Teremtés-rendjének alapstruktúrái a keresztény meggyőződés alapján létrehozott társadalmi közösségek, amennyiben birtokolják a Teremtő, Fenntartó és Gondviselő Isten által adományozott és a közösségi élethez szükséges biológiai, pszichikai és erkölcsi képességeket, és azoknak a közösségi kibontakozásához szükséges feltételeket és eszközöket.

- A Megváltás-rendjének alapstruktúrái a keresztyén meggyőződés alapján létrehozott társadalmi közösségek, amennyiben birtokolják a Megváltó Isten által adományozott – és az egyéni-életet, az egyéni-érdeket korlátozó közösségi élethez feltétlenül szükséges – meg-bocsátás, irgalom és áldozathozatal kibontakozásának feltételeit és eszközeit.
- A Megszentelés-rendjének alapstruktúrái a keresztyén meggyőződés alapján létrehozott társadalmi közösségek, amennyiben birtokolják a Megszentelő Isten által adományozott és a közösségi élethez feltétlenül szükséges szolgálat és szeretet kibontakozásának feltételeit és eszközeit.

Mindezek ismerete nélkül sem megfogalmazni, sem megérteni nem tudjuk a keresztyén meggyőződés alapján létesült társadalmi struktúrákat. Különösen a mai körülmények között, mivel „A mi korunkban az a kísértés hangzik felénk, hogy az emberek városát építsük fel Isten nélkül, vagy Isten ellenében. Ami ha megvalósulna, az emberi együttlét – előbb vagy utóbb – helyrehozhatatlanul kudarcba fulladna.” (II. János Pál pápa: Ecclesia in Europa. 5.)

2. 3. 1. A keresztyénység szociális felfogása a családról.

A család – mint előzőleg már megfogalmaztuk – a legalapvetőbb társadalmi képződmény, minden más szociális struktúra alapsejtje, mely a szülőket, gyermekeket és – esetlegesen – a legközelebbi vérrokonokat kapcsolja össze. A család alapja a házasság, mely két ember – férfi és nő – szereteten alapuló egysége és egyben önkorlátozása a családi élet céljának megvalósítása érdekében. – Mindezt keresztyén meggyőződésünk szerint a következőkben kívánjuk értelmezni, sorra véve a keresztyén szociális felfogás legfontosabb állításait a családról és a családi életről az alábbi sorrendben:

- a keresztyén családi élet alapja a felbonthatatlan házasság;
- a keresztyén családi élet természetes célja;
- a keresztyén családi élet belső tartalma;
- a keresztyén családi élet belső kapcsolata;
- a keresztyén családi életben érvényes szabadságjogok;
- a keresztyén családi életben érvényes kötelezettségek.

2. 3. 1. 1. A keresztyén családi élet alapja a felbonthatatlan házasság.

A keresztyén házassággal kapcsolatban a következő három alapvető dolgot kell alaposan megfontolnunk.

- A keresztyén házasság a Teremtés-rendjében nem más, mint a házaspár önkéntes, szereteten – szerelmen – alapuló felbonthatatlan és sírig tartó, esküvel megerősített szövetsége. Keresztyén meggyőződésünk szerint szentség, melyet a házaspár szolgáltató ki egymásnak két tanú és az Egyház képviselője – pap, lelkész – jelenlétében.
= Felbonthatatlan és sírig tartó szövetség, mely kizárja a válást akár az egyik fél akaratából, akár közös megegyezéssel, követve Krisztus tanítását a házasság felbonthatatlanságáról.
= Önkéntes szövetség, vagyis a házaspár tudva és akarva, erkölcsi kötelezettségként vállalják az egymás iránti teljes elkötelezettséget és lekötöttséget.
= Szereteten alapuló szövetség, mely azt jelenti, hogy a házaspár között alapvető és önkéntes összekötő kapocs a szeretet. Valójában ez a szeretet-kapocs – és annak következménye: a szolgálat szelleme – biztosítja a házaspárnak együttes bekapcsolódását – a Teremtés-rendjén túl – a Megváltás- és Megszentelés-rendjébe.
- A keresztyén házasságban a házastársak mindezt önként és szabadon vállalják a családi élet természetes és természetfölötti közössége érdekében. Mint Krisztus mondja: „... otthagyja

apját és anyját és ketten már egy test és egy lélek...” A testi és lelki közösséggel teljesül be a keresztény házasság és válik hatékony szentséggé.

2. 3. 1. 2. A keresztény családi élet természetes célja.

Ha a családi élet természetes célját vizsgáljuk, akkor a Teremtő Isten szándékait kutatjuk ebben az irányban: vajon milyen szándék vezérelte az ember családi életével kapcsolatban természetes síkon? – Megfontolásaink eredményeként a következő megállapításokat tehetjük.

– A keresztény családi élet az egyéni társas képességek kibontakozásának és valóra váltásának első és legfontosabb keret.

= Ebben a keretben élnek meg a házastársak azt, hogy egyéniségük feladása nélkül egységben – ugyanakkor közösségben – lehetnek mással: a házastárssal, aki ugyanazt éli meg, mint házastársa.

= Ebben a keretben élnek meg a házastársak azt, hogy egymást kiegészítsék, mert egésszé, „teljessé” csak együtt válhatnak („A kettő csonka, az egy az egész!...” – írja Sík Sándor.)

= Ebben a keretben élnek meg a házastársak azt, hogy kettőjük egységéből új életek sarjadnak. S az új életek ebben a keretben tanulják meg az egyéni és társas életvitel szabályait.

– A keresztény családi élet az egyéni és társadalmi igények megvalósításának természetes területe.

= Ezen a területen ismerik meg az egyéni és társadalmi igények legfontosabbjait a család tagjai.

= Ezen a területen ütköztetik először az egyéni és társadalmi igényeket, néha komoly feszültségek kíséretében.

= Ezen a területen tanulják meg az egyéni és társadalmi igények egyensúlyban és harmóniában tartását.

– A keresztény családi élet az egyéni és társadalmi önmegvalósításhoz szükséges munka megszervezésének alaprendszere.

= Ebben a rendszerben, amelyet a család képvisel, kapják meg a családtagok az egyéni önmegvalósításhoz az indítást és az alap-eszközöket.

= Ebben a rendszerben kapják meg a családtagok a társadalmi önmegvalósításhoz az indítást és az alap-eszközöket.

= Ebben a rendszerben – a családi munkamegosztás révén – tanulják a családtagok az egyéni és társadalmi munkamegosztáshoz a munka, erőfeszítés és áldozatvállalás mikéntjét és alapgyakorlatait.

Valójában ezek a család természetes céljai, és az ezek irányában történő törekvés teszi teljessé a családi életet a Teremtés-rendjének viszonylatában.

2. 3. 1. 3. A keresztény családi élet belső tartalma.

A keresztény családi életben maradéktalanul megtalálható a keresztény szociális felfogás belső tartalma.

Világnézeti tatalom vonatkozásában a valódi keresztény felfogás szerint élő családokban – legyenek azok művelt, vagy kevésbé művelt családok – maradéktalanul megtalálható

– a Teremtő-, Megváltó- és Megszentelő Istenbe vetett hit, ennek megfelelően a Teremtés-, Megváltás- és Megszentelés-rendjének elfogadása;

– hit abban, hogy a teremtett világnak, a történelemnek és az erkölcsi világrendnek Isten az elindítója és gazdája;

– hit az emberiségnek és a konkrét embereknek – családoknak – Istenhez rendelt voltában;

- hit Krisztus Isten-ember voltában, általa az emberiség megváltásában és Istenhez való emelésében;
- hit a természetfölötti világrendben, a kegyelem erejében, a Krisztussal és egyházával való közösségben.

Kulturális tartalom vonatkozásában a keresztény szociális meggyőződés szerint élő családokban feltétlenül jelen van

- a szellemi értékek többre becsülése a csupán anyagi értékeknél;
- a kultúra és civilizáció értékei közül a kultúrártékek számára a prioritás biztosítása;
- az általános kultúrán belül a vallási kultúrártékek különös megbecsülése;
- a speciális népi kultúra és kultúrártékek elfogadása, megbecsülése (megőrzése és továbbadása az arra hivatottak részéről).

Mindez ugyancsak a Teremtés-, Megváltás- és Megszentelés-rendjének elfogadását jelenti a keresztény családok részéről, de most a kultúra viszonylatában, valamint a kultúréletben való részvételét a családnak, a kultúrártékekre való törekvést és a kulturális intézményekért való munkát.

Szociális tartalom vonatkozásában a keresztény szociális meggyőződés szerint élő családoknak életük központi feladataként kell kezelniük

- az erkölcsi-jón kívül a közösségi-jót;
- a családért és közösségért végzett munkát, erőfeszítést és áldozathozatalt;
- az egyéni és családi önzést kiküszöbölve a szociális gondolkodást és gondoskodást Krisztus és egyháza tanítása szerint;
- a más családokkal való szoros kapcsolatot a keresztény szolidaritás szellemében;
- más felfogásokkal szemben pedig a keresztényi türelmet és – ha szükséges – a keresztényi megbocsátást.

Mindez ugyancsak a Teremtés-, Megváltás- és Megszentelés-rendjének a megélése a keresztény családok részéről, ebben az esetben – a világnézeti és kulturális élet után – a társadalmi élet egész területén. Egyben a család részvétele a közjó szolgálatában és a szociális értékekre való törekvés, a szociális intézményekért végzett munka.

Gazdasági tartalom vonatkozásában a keresztény szociális meggyőződés szerint élő család tudatában van annak, hogy

- az emberi élet célja nem az anyagiak halmozása és az anyagi haszon hajszolása;
- ugyanakkor a gazdasági élet az egyéni és családi élet, valamint a társadalom anyagi bázisa, (de nem több!);
- a gazdasági élet alá van vetve az erkölcsi törvényeknek, a kultúra-, a szellemi élet-, valamint a társadalmi élet törvényinek;
- a gazdasági élet súlyos terhet ró az egyénekre és a családokra egyaránt, ezért igen fontos a családi munkamegosztás és a társadalmi munkamegosztásban való részvétel.

A gazdasági élet nem más, mint a Teremtés- és Gondviselés-rendjébe történő bekapcsolódás, természetesen anélkül, hogy az egyén és a család az anyagiak hajszolásába belemerülne, és az anyagiakat tűzné ki élete céljául. – A keresztény család megéli a Teremtés- és Gondviselés-rendjét a gazdasági életben, sőt éppen a keresztény értelemben vett gazdasági élet kapcsolja igen szorosan az embert a Teremtés-rendjéhez. (Ezt láthatjuk és tapasztalhatjuk, pl. a kereszténységtől áthatott paraszti életformában, ahol a gazda társává válik a Teremtő Istennek.) –

Nem szabad azonban a gazdasági élet folyamán megfedkezni az erkölcsi-jóról és a közösségi-jóról, a szociális gondoskodásról, a szociális értékekre való törekvéstől és a szolidaritásról.

Közéleti tartalom vonatkozásában a következőket mondhatjuk: a keresztény családi élet tartalmazza a keresztény szociális meggyőződés közéleti alapjait, már csak azért is, mert a közélet egyik része – a gazdasági élethez hasonlóan – a társadalmi életnek, és így minden társadalmi struktúrával kapcsolatos. Ebből a szempontból a családi életben belül

- nevelődnek rá a családtagok a közéleti problémák megismerésére, mérlegelésére és értékelésére;
- a keresztény családban is annyira szükséges demokratikus átfarmálódás révén nevelődnek rá a családtagok a közéleti együtt-gondolkodás, együtt-tervezés, együtt-döntés gyakorlatára;
- a demokratikus átfarmálódásnak következménye az alternatívák lehetőségének elismerése, a keresztény szolidaritás és a keresztény türelem;
- ezek azonban elérhetetlenek a megfelelő erkölcsi-, szellemi- és társadalmi-törvények szigorú érvényesülése nélkül.

Valójában a keresztény család közéleti alapjaira és közéleti tevékenységének megnyilvánulásaira is érvényes a Teremtés-, Megváltás- és Megszentelés-rendjével való szoros kapcsolat, ugyanúgy, mint a társadalmi és gazdasági életre.

S még egy megfontolás. – A családnak a társadalmi, állami közéletbe történő bekcsolódása jelenti:

- a család passzív közéleti tevékenységét, vagyis a demokratikus választásokban, közéleti népszavazásokban való részvétel kötelezettségét;
- a család aktív közéleti tevékenységét, vagyis a család arra alkalmas tagjainak az állami, társadalmi demokratikus közéletben való aktív részvételét, természetesen megfelelő világnézeti, kulturális, szociális és politikai megalapozás után.

A keresztény család ugyanis nem térhet ki az elől a kötelezettsége elől, hogy a demokratikus társadalom, a demokratikus állam keresztény szellemű irányításában részt vegyen. Mert – mint előzőleg már kifejtettük – az egyház és az egyháziak nem vehetnek részt a politikai életben, azt a világnézetileg és politikailag jól felkészült világi keresztényeknek kell magukra vállalniuk. Ezért jelentőssé válik a keresztény családok szerepe közéleti szempontból is.

Ilyen formában tükrözi a családi élet belső tartalma a Teremtés-, Megváltás- és Megszentelés-rendjét, jelezvén, hogy a keresztény család minden vonatkozásban a Teremtő, Megváltó és Megszentelő Isten munkatársa kíván lenni és az Ő gondolatainak, szándékainak megvalósítója.

2. 3. 1. 4. A keresztény családi élet belső összefüggései.

A keresztény család belső összefüggései viszonylatában három megfontolandó dologra kell felhívunk a figyelmet:

- a családi együttlét örömeire és boldogságára;
- a gyermeknevelés fáradságos, de örömteli munkájára;
- a család természetfölötti kapcsolataira.

Mindezek – természetesen az első kettőre gondolva – megtalálhatók a stabil nem-keresztény házasságok és azok családi életének egy részében is. A keresztény családi élet azonban mindhárom tekintetben meghaladja a nem keresztény, vagy csupán humanista családok belső összefüggéseit és kapcsolatait.

A családi együttlét örömeivel és boldogságával kapcsolatban meg kell fogalmaznunk magát az örömet és boldogságot. Ez a fogalom ugyanis az emberiség története során folyton változott, majd egyes megfogalmazások újra meg újra visszatértek. – A boldogság jelentett fizikai-testi megelégedettséget (pl. étel-, ital-, szexualitásbeli jóllakottságot), jelentett érzelmi kielégülést, jelentett szellemiek nyugodt birtoklását, de a hatalom csúcsán való elégedett megpihenést (?) is, esetleg a gátlástalan törtetés eredményeképpen. – Közben a Tibériás-tavi lankákon elhangzott a boldogság természetfölötti üzenete, melyet sokan megértették ugyan az elmúlt 2000 év folyamán, de még többen félreértették, az emberiség nagy része pedig – főleg a mai időkben – értetlenül áll mellette. Úgy tűnik, hogy korunknak már „füle sincs a meghallására”. –

A boldogság valójában a birtokbavétel tudatát, a törekvés megnyugvását és a birtoklás feletti örömet jelenti. – Hogyan jelentkezik ez a keresztény családban?

– A házasságban a házastársak kölcsönösen birtokolják egymást, egymás szeretetét és ez örömmel tölti el őket biológiai és szellemi vonatkozásban egyaránt;

– a családtagok – szülők, gyermekek, nagyszülők – kölcsönösen birtokolják egymás szeretetét és a család melegét, és ez örömmel tölti el őket;

– a család együtt él és együtt munkálkodik – (családi munkamegosztás) – a közös törekvések irányában anyagi, szellemi, kegyelmi vonatkozásban, és ez örömmel tölti el a családtagokat: az elért és meglevő anyagi, szellemi és természetfölötti értékek miatti öröm;

– a család együtt örvendezik és együtt szomorkodik: az esküvőkön és gyermekszületéseken együtt örvendezik, a haláleseteket együtt gyászolja, minden élethelyzetben együtt érez, együtt gondolkodik és együtt akar.

A gyermeknevelés fáradságos, de örömteli munkájával kapcsolatban első és legfontosabb megállapítás: a gyermek nem tulajdona a szülőknek! Keresztény meggyőződésünk szerint a gyermek Isten tulajdona: egyszeri és megismételhetetlen teremtmény, tudatos és szabad személyiség, akit a szülők – a teremtő Istennel való közreműködés révén – védelemre, nevelésre, képességei kibontakoztatására kaptak meg az Istentől. A gyermeknevelés tehát a legszorosabb együttműködés az Istennel a Teremtés-, a Megváltás- és a Megszentelés-rendjében. – Mit kell tudnunk a gyermekneveléssel kapcsolatban?

– A gyermeknevelés nehéz és fáradságos. Aki több gyermeket nevelő gyakorló szülő, vagy foglalkozott pedagógiával, az tudja, hogy a gyermek képességeinek felismerése és kifejlesztése, a rossztulajdonságok meglátása és szeretettel történő nyesegetése nagy odaadást, sok türelmet és minden nehézséget áthidaló áldozatos szeretetet kíván.

– Ugyanakkor a gyermeknevelés sok öröm forrása: látni, hogyan nyiladozik az értelme, hogyan jönnek előtérbe az adottságai, hogyan szorulnak mindinkább háttérbe a rossztulajdonságok, mindez szinte végtelen örömet jelent a szülő számára.

– Legnagyobb feladat azonban a fiatalban tudatosítani azt, hogy önálló és szabad erkölcsi személyiség, az önállóságot összekapcsolni az értelmességgel, a szabadságra való törekvést összekapcsolni az erkölcsiséggel. – Legtöbbször ezen csúszik el a tizenévesek nevelése. Na meg a környezetet! – Éppen ezért a fiatalban azt is tudatosítani kell, hogy az önállósághoz az is hozzátartozik, hogy tudja magát függetleníteni a környezetétől, ha kell; a szabadság pedig nem szabadosság, hanem az Isten nagykorú gyermekeinek szabadsága.

Itt jutottunk el a keresztény család legfontosabb belső kapcsolatához: a természetfölötti élethez. Természetfölötti kapcsolat nélkül a keresztény család számára szinte semmit sem ér a családi együttlét és a gyermeknevelés öröme. Valójában ebben a kegyelmi légkörben válik igazi kapcsolattá a családi együttlét, a szülő-szülői és szülő-gyermekei kapcsolat. Ez teszi teljessé a keresztény családi életet, ez hozza meg a keresztény család számára a krisztusi örömet és boldogságot.

2. 3. 1. 5. A keresztény családi életben érvényes szabadságjogok.

A keresztény családban – bár a szülők szerepe vitathatatlan – minden családtagnak megvan a megfelelő szabadságjoga, mely alapvetően a természet törvényekben és a természetjogban gyökerezik. Azonban ha tovább megyünk, a Teremtés-rendjén túl a Megváltás- és Megszentelés-rendjéből is következnek jogok. – Hogy hirtelenében csak egyet említsünk: a keresztény-nagykorúság jogai. – Kísérjük meg tehát – legalább a legfontosabbak tekintetében – sorra venni a keresztény családon belül a házastársak-szülők, a gyermekek és az – esetleg – további családtagok jogait.

Az első csoportot – a házastársi-szülői jogokat – valójában három szempontból lehet és kell tárgyalni: a házastársak jogai egymással szemben, a szülők jogai a gyermekek viszonylatában, valamint a családfői-családanyai jogok.

– A házastársi jogok az elmúlt évszázadok folyamán jelentős változáson mentek át. A XIX. századfordulón a férj még „abszolút mértékben ura és parancsolója” volt feleségének. A XX. század végére viszont mind nagyobb teret hódít a civilizált világban az „emancipált nő”, aki férjétől független anyagilag, biológiailag, szellemileg. Keresztény meggyőződésünk szerint mindkettő ellen tiltakoznunk kell a természet törvény és a természetjog, valamint a krisztusi tanítás és a keresztény nagykorúság nevében. A házastársi jogok tekintetében – keresztény meggyőződésünk szerint – legfontosabbnak tűnnek a következők:

- = jog a bensőséges házastársi élet és szeretet közösségére;
- = jog önmaguk egymásnak történő átadására és egymás elfogadására;
- = jog a kölcsönös házastársi hűség megkövetelésére egymástól;
- = jog a házastársi szerelem és hűség megbecsülésére és tiszteletére mindenki részéről;
- = jog a férfi és női személyi méltóság egyenlőségére, annak kölcsönös tiszteletben tartására;
- = jog a házastársi egyenlőségen alapuló biológiai és szellemi kapcsolat fenntartására és fejlesztésére;
- = jog az anyasághoz, az anyaságnak mindenki részéről történő megbecsüléséhez;
- = jog a születés-szabályozáshoz az isteni törvények szellemében;
- = jog a kulturális és társadalmi fejlődéshez és kiteljesedéshez;
- = jog a természetfeletti életben való részvételhez és állandó fejlődéshez;
- = jog a vallási élet gyakorlásához; stb.

Ezekkel a jogokkal semmiképpen nem fér össze a csak-érzéki alapon alapuló házastársi kapcsolat; a gyermekáldás teljes kizárása a házasságból; az isteni és egyházi törvényekkel össze nem férő születés-szabályozás; a magzatelhajtás és csecsemőgyilkosság; stb. – De ugyancsak nem fér össze a keresztény meggyőződéssel az u. n. „szabad házasság”, amikor kölcsönös megegyezéssel lehetőséget adnak a házastársak egymásnak szexuális kapcsolatok létesítéséhez; valamint a házasságtörések minden formája és a válás. – Nem fér össze a keresztény meggyőződéssel az sem, ha a házastársak – szabadság címen – függetlenítik magukat egymástól anyagi és/vagy szellemi téren. Mindez nem fér össze a krisztusi tanítással: „... ketten már egy test és egy lélek...”

– A szülők jogai a gyermekek viszonylatában. – Itt alapvető megfontolás legyen: a gyermek nem a szülő tulajdona! A szülő csak munkatársa Istennek, hogy az „időtleniségben” elgondolt és „nevén nevezett” emberi lény az „időben” megvalósulhasson. A nevelésben pedig Isten szeretetének tolmácsolója szülő. Ezek figyelembe vételével – keresztény meggyőződésünk szerint – a következők tűnnek a legfontosabb szülői jogoknak:

- = jog a házasságon belül az életadásra és az élet megtartására;
- = jog a gyermekneveléshez szükséges anyagi és szellemi javak birtoklására;

- = jog a személyiség fejlesztésére az egyén és a közösségek javára;
- = jog a vallás-erkölcsi nevelésre, melynek célja a keresztyén világnézet és erkölcsiség megismerése és fejlesztése;
- = jog a keresztyén nevelés eszközeinek birtoklására, a keresztyén meggyőződésnek megfelelő iskola kiválasztására;
- = jog a kulturális nevelésre, melynek célja az emberi élethez szükséges, minél magasabb fokú ismeretek és kultúrártékek megszerzése, a teljes kultúra szolgálata;
- = jog a szociális nevelésre, melynek célja a közösségi élet megismerése és a helyes közösségi magatartás megszerzése, a közösségi értékek és a társadalom szolgálata;
- = jog a gazdasági nevelésre, melynek célja a gazdasági élet és a gazdálkodás megismerése, valamint a család szükséges anyagi javainak előteremtésében való közreműködés;
- = jog a gyermekek testi fejlődésének biztosítására, egészséges lakáskörülményekre, biztos és megfelelő egészségügyi ellátásra;
- = jog a gyermekek képességfejlesztésének, pályaválasztásának irányítására;
- = jog az erkölcsös, kulturált és egészséges szórakozás biztosítására a gyermekek számára; stb.

– A családfői-családanyai jogok forrása: az általános papság. Ez a Teremtés-, Megváltás- és Megszentelés-rendjében gyökerezik és az Istent közvetítő magatartást jelenti a család számára. A családfő nem lehet a család „zsarnoka”, a családanya nem lehet a család „rabszolgája”! Csak a házastársak teljes közössége és egyetértése, a közösen hozott döntések és a közösen végzett munka, a gyermeknevelésben pedig a teljes egyetértés és együttműködés biztosíthatja a családfői-családanyai hivatás teljesítését.

A családfő jogai:

- = a család irányítása, áldozatos szeretettel és keresztyén példával;
- = a családot érintő döntések előkészítése és annak irányítása, az együttes döntés után a végrehajtás irányítása és ellenőrzése;
- = a család vallásos életének irányítása, közös imádkozás, szentírás olvasás kezdeményezése és irányítása, közös szentmise, a szentségekhez való járulás kezdeményezése;
- = közös megbeszélések kezdeményezése, irányítása;
- = fiú-gyermekek számára – koruknak megfelelően – szexuális felvilágosítás, elirányítás az életre; leány-gyermekek számára –ugyancsak koruknak megfelelően – tájékoztatás a fiúk, férfiak viszonylatában;
- = családi együtt-szórakozás, séták és kirándulások szervezése;
- = jog a gyermekek figyelmeztetésére még felnőtt korukban is;
- = imádság a családjért, különösen a gyermekekért; stb.

A családanya jogai:

- = a család irányításában való részvétel, a család minden irányú törekvésében – a családfővel egyenjogú – kezdeményezési jog;
- = a házastárs és a gyermekek számára család otthonossá tétele, a családi meleg, a családi derű és a harmónia, az érzelmi és a szellemi egyensúly biztosítása;
- = a gyermekek között a megértés és az összhang biztosítására irányuló állandó törekvés;
- = a családfővel közös együttműködés a döntések előkészítésében, a döntésekben, azok végrehajtásának ellenőrzésében, a gyermeknevelési elvek meghatározásában, a család közösségi, kegyelmi és szentségi életének irányításában;
- = a leány-gyermekek számára – koruknak megfelelően – szexuális és egyéb felvilágosítás, elirányítás az életre; a fiú-gyermekek számára – ugyancsak koruknak megfelelően – tájékoztatás a lányok és nők viszonylatában;
- = családi ünnepek megünneplésének kezdeményezése, irányítása;
- = a családfő helyettesítése; szükség esetén jogainak átvállalása;
- = állandó imádság a családjért, különösen a gyermekekért; stb.

A gyermekek jogairól – sajnos még keresztény családokban is – gyakran megfélekednek. Pedig a tudatos és szabad erkölcsi személyiség és az emberi méltóság érdekében bizonyos kortól a normális fejlődésű gyermekek számára az alapvető emberi és keresztényi jogokat biztosítanunk kell.

A gyermekek jogai létük első pillanatától, majd születésüktől:

- jog az élethez;
- jog a szülőkhöz, a szülői szeretethez;
- jog a szülők szerető gondoskodásához;
- jog az egészséges életkörülményekhez;
- jog a testi és szellemi fejlődéshez;
- jog a testvéri szeretethez;
- jog a derűs családi légkörhöz;
- jog az életkornak megfelelő testi és szellemi foglalkozáshoz;
- jog a játékhoz és megfelelő szórakozáshoz;
- jog megfelelő játszótársakhoz;
- jog a vallásos légkörhöz és megfelelő gyermeki imákhoz;
- jog a szülőkkel való őszinte beszélgetéshez, a gyermeki problémák és nehézségek feltárásához;
- jog a kérések és panaszok előterjesztéséhez;
- jog a saját vélemény előterjesztéséhez.

12-14 éves kortól:

- = jog a tudatos és szabad erkölcsi személyiség tulajdonságainak a megismerésére, fejlesztésére és kibontakoztatására;
- = jog az önálló gondolkodás, vélemény-nyilvánítás elsajátítására, döntés előkészítésben való részvételre;
- = jog a képességiteljesítésre irányuló törekvésre;
- = jog a család tevékenységeiben – pl. a családi-munkamegosztásban – való önálló részvételre;
- = jog az életpálya megválasztását célzó önálló törekvésre;
- = jog a keresztény szellemű barátok megválasztására, a keresztény kis-közösségek közösségi életében való részvételre;
- = jog a keresztény szellemű időtöltés, szórakozás megválasztására.

18 éves kortól:

- = jog – a saját magát érintő dolgokban – a keresztény szellemű önálló döntésre;
- = jog az önálló pályaválasztásra, a munkahely megválasztására;
- = jog a keresztény szellemű udvarlásra, az udvarlás elfogadására;
- = jog a keresztény házaseletre történő felkészülésre, a keresztény jegyességre;
- = jog a megalapozott keresztény házasságra;
- = jog papi, szerzetesi hivatás követésére; stb.

Minden jogban – keresztény meggyőződésünk szerint – a keresztény szülők és nagyszülők, a lelkiatya, felnőtt keresztény jó-barátok véleményének kikérése és ezeknek a véleményeknek beépítése a döntés-előkészítésbe. Csak így teljesülhet az a szent-ignáci figyelmeztetés: „Saját ügyünkben nem lehetünk ítélő-bírák”.

Egyéb családtagok jogai.

Itt első sorban a családdal együtt élő nagyszülők, család nélküli idős rokonok, beteg és tehetetlen testvérek jöhetnek szóba. Az ő jogaik ugyancsak tudatos és szabad erkölcsi személyiségükben, a természet törvényekben és természetjogban, valamint a krisztusi törvényekben – első sorban a szeretet-törvényben – gyökerezik. – Az első és legfontosabb megállapítás: nincs joguk a keresztény meggyőződés szerint élő családot – sem szóval, sem tettel – önálló életében befolyásolni. Természetesen a családdal együtt élő nagyszülőknek és közeli rokonoknak megvan az önálló vélemény-alkotási szabadságuk. De amíg együtt élnek a családdal, a külön vélemény nem befolyásolhatja a család életét sem a házastársi kapcsolatban, sem a gyermeknevelésben, sem pedig a családfői-családanyai magatartásban.

– Tanácsadási joguk van a nagyszülőknek – akár együtt élnek a családdal, akár nem, – ugyan-csak tanácsadási joguk van – első sorban felkérésre – a családdal együtt élő közeli rokonoknak.

– Döntés-előkészítésben való részvételi joguk van – kizárólag felkérésre – a nagyszülőknek és a családdal együtt élő rokonoknak.

– Figyelmeztetési joguk van a nagyszülőknek és – kizárólag felkérésre – a családdal együtt élő közeli rokonoknak. Ez a figyelmeztetés azonban mindig csak szeretetteljes és tapintatos, minden esetben négy szemközti, a gyermekekre vonatkozó figyelmeztetés mindig közvetve, a szülőkön keresztül történjék, közvetlenül csak a szülők külön beleegyezésével, vagy kérésére.

– Községi jogaik vannak a nagyszülőknek és a családdal együtt élő közeli rokonoknak

= munkaközösség;

= asztalközösség;

= imaközösség és szentségi közösség;

= együtt ünneplés és szórakozási közösség vonatkozásában.

A közösségi jogokat a család szeretet-közösségében való együttlét alapozza meg és biztosítja.

Talán sokáig időztünk a család és a családtagok jogainál. Ez azonban mulhatatlanul szükséges, mert – tudomásunk szerint – a legutóbbi időig nem volt tisztázott ez a kérdés. Természetesen általánosságban vannak alapelvek, melyek a keresztény családok életét elirányíthatják, azonban a családi életforma jelentős eltérései miatt nem lehetett ezeket az alapelveket konkretizálni. – Ma azonban, amikor a családi élet világszerte nemcsak válságban van, hanem – bizonyos mértékig – a felbomlás jelei is mutatkoznak, hazánk vonatkozásában minden bizonnyal hasznos, ha a jogokról részletesen és konkrét formában beszélünk. Hasonló részletességgel kell szólnunk a jogokkal együtt járó köteleességekről is.

2. 3. 1. 6. A keresztény családban érvényes köteleességek.

A jogrend meghatározza a köteleességek rendjét is. Ez mindenütt így van, érvényes tehát a családi életre is. Miután a keresztény családok és családtagok jogait áttekintettük, szükségesnek tartjuk, hogy konkretizáljuk a köteleességeket is. Ezért sorra kell vennünk

– a házastársi-szülői köteleességeket;

– a gyermekek köteleességeit;

– a családdal együtt élő nagyszülők és közeli rokonok köteleességeit.

Ma általában az emberek főleg a jogokra figyelnek, azt kérik számon, a köteleességek inkább kiszorulnak a figyelem perifériájára. Pedig keresztény meggyőződésünk szerint, éppen a Teremtés-, Megváltás- és Megszentelés-rendjében való részvételen keresztül, a köteleességek – első sorban a szeretet- és szolgálat-törvénye következtében – legalább olyan súllyal jelentkeznek, mint a jogok. A keresztény embernek ez a hármas kötöttsége – a Teremtő, a Megváltó és a Megszentelő Istennel való együttműködés – súlyos teherként rója ránk, s természetesen a

keresztény családokra is, a kötelességeket. Mindennek megfelelni ugyancsak a hármaskötöttségéből forrásozó kegyelmek segítségével tudunk.

Kísérjük meg tehát –legalább a legfontosabbak tekintetében – sorra venni a keresztény családon belüli kötelességeket.

A házastársi-szülői kötelességeket – a jogokhoz hasonlóan – három részre lehet osztani:

- a házastársi kötelességek;
- a szülők kötelességei gyermekeikkel kapcsolatban;
- a családfői-családanyai kötelességek.

– A házastársi kötelességek párhuzamba állíthatók a házastársi jogokkal, minthogy amihez az egyiknek félnek joga van, azt a másik félnek kötelessége adni. A keresztény házasság azonban nem „adás-vételi szerződés”! Alapja az együttérzés és egymás szeretete, és a szeretetből fakadó önkorlátozás és önátadás. Ezért a keresztény házasságban a kötelességek ebből az együtt érző szeretetből és a szabad önátadásból fakadnak:

- = a bensőséges házasság és egymás elfogadásának kötelessége;
- = önmaguk átadásának és egymás elfogadásának kötelezettsége;
- = a kölcsönös megbecsülés és tisztelet, az egymás iránti hűség kötelezettsége;
- = a kölcsönös türelem és egymás fogyatékoságai elfogadásának kötelezettsége;
- = a házastársi egyenlőség szellemében a biológiai-, szellemi-, lelki- és kegyelmi-közösség kötelezettsége;
- = a házastársi egyenlőség szellemében a terhek megosztásának és egymás támogatásának kötelezettsége;
- = betegségekben egymás – szeretettel történő – elviselésének és testi-lelki támogatásának kötelezettsége;
- = egymással szemben a kölcsönös nyíltság és őszinteség kötelezettsége;
- = egymás támogatásának kötelezettsége gyengeségben, kísértésben, kishitűségben és minden más problémában szóval, tettel és imával;
- = egymás megvédésének kötelezettsége; stb.

Ez utóbbi nemcsak a fizikai védelemre szorítkozik, hanem – első sorban – egymás szellemi-lelki megvédésére, a rágalomtól ugyanúgy, mint a testi-szellemi kísértésektől. – A kölcsönös nyíltság és őszinteség kötelezettsége pedig azt jelenti: a keresztény házastársaknak el kell jutniuk arra a fokra egymás megértésében, szeretetében és az egymás iránti bizalomban, hogy mindent el tudjanak mondani egymásnak – ez a nyíltság követelménye – és pedig úgy, ahogyan történt, ez ugyanis az őszinteség követelménye. És itt válik világossá teljes valóságában, milyen kárt okoz a házastársak kapcsolatában a féltékenység, és, hogy minden erővel küzdeniük kell a féltékenység ellen. – Házastársnak lenni keresztény módon nem könnyű dolog, de megéri. Amint az Isten sem „kényelmes fogalom”, de mindenekfölött megnyugtató.

– A szülők kötelességei gyermekeik viszonylatában. – Tekintettel arra, hogy a keresztény szülő gyermekeivel kapcsolatosan a Teremtő, Megváltó és Megszentelő Isten munkatársa, kötelességei is ezen a három területen jelentkeznek.

Szülői kötelességek a Teremtés-rendjében:

- = A gyermekek vállalásának kötelezettsége, ezen belül az Isten parancsolataival ellentétes születés-szabályozás – első sorban a művi abortusz – elutasítása;
- = a gyermekek neveléséhez szükséges anyagi és szellemi javak előteremtésének kötelezettsége;
- = a gyermeki személyiség tiszteletben tarásának, fejlesztésének kötelezettsége;

= a gyermek egészséges testi-, szellemi-, társadalmi- és erkölcsi-fejlődésének, a fejlődés fejlesztésének biztosítására irányuló kötelezettsége;

= a gyermek kötelességteljesítésre, munkára való nevelésének kötelezettsége; stb.

Szülői kötelességek a Megváltás-rendjében:

= A világnézet és a vallás megismertetésének kötelezettsége;

= Krisztus megismertetésének és megszerettetésének kötelezettsége;

= a Megtestesülés és a Megváltás titka megismertetésének kötelezettsége;

= a nyolc boldogság és az irgalmasság cselekedetei megismertetésének kötelezettsége;

= a türelem és megbocsátás szelleme megismertetésének kötelezettsége;

= az áldozathozatal, a szenvedés és a halál értelmének fokozatos megismertetése;

= az egyház és az egyházért végzett munka megismertetésének kötelezettsége;

= egyáltalán: a vallásos élet és a vallási gyakorlatok, szentségek vételének megismertetése.

Szülői kötelességek a Megszentelés-rendjében:

= A kegyelmi élet mibenlétének, szükségességének és pótolhatatlanságának megismertetése;

= a szeretet és szolgálat parancsának megismertetése;

= a testi-, lelki-, kegyelmi nagykorúság megismertetésének kötelezettsége;

= a házasság, a családi élet megismertetésének kötelezettsége;

= az önálló életre, a saját családi életre való előkészítés kötelezettsége;

= világnézeti, kulturális, szociális teendőkre való előkészítés kötelezettsége;

= a gyermekekért való állandó imádkozás kötelezettsége; stb.

– A családfői-családanyai kötelességek. – Ezek az általános papságban gyökerező és a család számára a Teremtő, Megváltó és Megszentelő Istennel közreműködő, Őt közvetítő családfői és családanyai kötelességek.

Családfői kötelességek:

= A döntés előkészítések és döntések irányításának kötelezettsége;

= a család testi-lelki jólétére irányuló munka és törekvés irányításának kötelezettsége;

= a család vallási és kegyelmi életére irányuló törekvések irányításának kötelezettsége;

= a családi élet belső tartalmának – világnézet és vallás, kultúra és társadalom – egységesítésére és fejlesztésére irányuló törekvések kezdeményezésének és irányításának kötelezettsége;

= áldozatos szeretettel és keresztény példával történő irányítás kötelezettsége;

= a családjért és az irányítás helyességéért való állandó imádkozás kötelezettsége; stb.

Családanyai kötelességek:

= A családi otthon meleggé és derűssé tételének kötelezettsége;

= a gyermekek számára a harmónia és az egyensúly biztosításának kötelezettsége;

= a családi imaélet biztosításának kötelezettsége;

= a család – tér és időbeli tágulásában – az összetartás biztosításának kötelezettsége;

= a családfői kötelességekben való részvétel, szükség esetén helyettesítés vagy önálló irányítás kötelezettsége;

= a családjért való állandó ima kötelezettsége; stb.

A szülői kötelességekhez kell sorolnunk

a családi nyitottságnak kötelezettségét;

a keresztény családokkal való kapcsolatkeresés és kapcsolattartás kötelezettségét;

a lelki atyával, hitoktatóval, egyházközséggel való kapcsolat felvétel és kapcsolattartás kötelezettségét;

lehetőség szerint a szeretet-szolgálatban való részvétel kötelezettségét; stb.

– A gyermekek kötelességeit nem árt – ugyancsak kellően konkretizálva – részletezni. Az utolsó évtizedekben nagyon kevés szó esik a gyermekek kötelességeiről. A szülők nagy része ugyanis – gyermekeikben akarván kárpótolni magukban azt, ami az ő gyermekkorukból hiányzott – eléggé elkényezteteti és anyagiakkal (zsebpénz, játékszer, rádió, magnó, mobiltelefon, számítógép, stb.) túlságosan elhalmozza gyermekeit, a kötelességekről pedig szinte szó sem esik. Ezért válnak mindinkább enerváltabbá, követelőzőkké és elégedetlenné a gyermekek. – A keresztény családban a szeretetteljes józanságnak kell uralkodnia és – a gyermekek jogainak biztosítása mellett – a kötelességeket és a kötelességek teljesítésére történő nevelést nagyon komolyan kell venni. Ezek a kötelességek kb. a következők:

= a tudatos és szabad erkölcsi személyiség kifejtése érdekében az állandó önnevelés kötelezettsége;

= a szülők, nagyszülők tiszteletének, irántuk való engedelmességnek kötelezettsége;

= a gyermekek közötti egymás megértésének és megsegítésének kötelezettsége;

= az iskolai és hittan tanulás kötelezettsége;

= a család anyagi és szellemi munkamegosztásában való részvétel kötelezettsége;

= a család ima-, kegyelmi- és szentségi életében való részvétel kötelezettsége;

= a családi élet belső tartalmának – világnézet és vallás, kultúra és társadalom – átvételére irányuló kötelezettség;

= a család szellemi és kegyelmi arculatának kifelé való tükrözésére irányuló kötelezettség;

= nyitottság más családok, különösen a keresztény nagycsaládok és gyermekei felé;

= önállóságra irányuló kötelezettség a családban kapott irányelvek alapján;

= önálló döntés előkészítés és döntés kialakítására irányuló kötelezettség;

Egyáltalán kötelezettség arra, hogy keresztény meggyőződés alapján akarja kialakítani önálló egyéni és családi életét, és ennek megfelelően köteles az erkölcsi elveket megtartani udvarlása, udvarlás-elfogadása, jegyesség, házasságkötés, valamint foglalkozás-hivatás választása és az életben való elhelyezkedése során. – Idetartozik – papi-szerzetesi hivatás esetében – a hivatás követésének és arra történő felkészülésnek kötelessége. – (Természetesen adódhat olyan eset, amikor a felnőtt gyermek – nagykorúságának elérése után – a szülők szándéka ellenére, főleg ha a keresztény meggyőződés ellenében hoz döntést házasság, életben történő elhelyezkedés tekintetében. Ilyenkor a szülő tanácsot ad, de a szeretet-kapcsolatot nem bontja fel gyermekével, hanem imádkozik és Istenünk irgalmas szeretetét kéri gyermekük számára.)

– Egyéb családtagok kötelességei: a családdal együtt élő nagyszülők, rokonok

= kötelesek megtartani a családot összetartó szeretet és szolgálat szellemét;

= kötelesek elfogadni a család anyagi, szellemi és kegyelmi irányelveit;

= kötelesek elfogadni a családfő-családanya irányítását, tiszteletben tartani a család érdekében hozott intézkedéseket;

= jó, ha részt vesznek a család szellemi és imaéletében, képességeik szerint a család munkamegosztásában;

= jó, ha imádkoznak a család testi-lelki jólétéért; stb.

Egyáltalán fizikai és szellemi képességeik szerint – szeretettel és jó példával – együtt kell működniük a családi célok elérésében, természetesen megőrizve személyi szabadságukat és szabadságjogaikat.

X X X

A családi élet kérdése – különösen ma – igen bonyolult probléma. A keresztény családok helyzete nem könnyű, mert az egész társadalmi légkör nem kedvez a keresztény meggyőződés szerinti családi életnek. A keresztény gyermeknevelés súlyos akadályokba ütközik az ellentétes környezethatás miatt. Éppen ezért a keresztény családok összefogását erősíteni kell, – ez

egyébként minden keresztény családnak érdeke és erkölcsi kötelessége, – hogy egymásban támaszt és segítséget találjanak keresztény életük és meggyőződésük igazolására.

Az előzőekben vázolt családkép az ideális keresztény családot van hivatva bemutatni. Azt a családot, ahol igyekeznek megvalósítani a Teremtő, Megváltó és Megszentelő Isten elgondolását a családról és a családi életéről. – Sajnos emberi természetünk hiányokkal, hibákkal, a bűnre való hajlandósággal terhes, így Isten elgondolását a családról is csak több-kevesebb sikerrel tudjuk megvalósítani. Ez azonban nem szabad, hogy kedvét szegje a keresztény családoknak, akik Isten elgondolása szerinti családi életre törekednek. Nem szabad ugyanis elfelejteni, hogy

- a Teremtés-, Megváltás- és Megszentelés-rendjében való bennállásunk mérhetetlen sok kegyelmet és kegyelmi tartalékot biztosít a keresztény családok számára;
- kötelez bennünket a krisztusi parancs: „Legyetek tökéletesek, amint a ti mennyei Atyátok tökéletes!...” – vagyis a fejlődés krisztusi törvénye, mely ugyancsak kegyelmi tartalékot jelent a keresztény családok számára;
- keresztény hitünket erősíti a krisztusi kijelentés: „Ahol ketten-hárman együtt vagytok az én nevemben én veletek vagytok!...” és ez teljes valóság a keresztény családban a házasság első pillanatától kezdve;
- keresztény reménnyel tölthet el bennünket a krisztusi ígért: „Én veletek vagyok mindennap a világ végezetéig...”, mely ugyan az egyházra vonatkozik, de – tekintettel arra, hogy – az egyháznak, Krisztus Titokzatos Testének is alapsejtje a keresztény család, ez a remény éltethet minket életünk utolsó pillanatáig.

A Teremtés-, Megváltás- és Megszentelés-rendjében örök példa a keresztény családok számára a történelmi Krisztus és családja: a Szent Család. Az Ő példájuk álljon mindig a keresztény családok előtt, Őket kövessék a szülők, gyermekek, a család többi tagjai. – A Szent Család példája adjon erőt minden keresztény család számára a – minden bizonnyal gyakori – nehézségek között: a szülők Mária és József példáját követve éljenek családjukért és gyermekeikért, a család gyermekei pedig a gyermek és fiatal Jézus példáját kövessék a szülők tiszteletében és szeretetében, irántuk való engedelmességben, a családjukért végzett munkában és szolgálatban. – Adja Isten, hogy minél több keresztény család éljen és dolgozzon hazánk, egyházunk és a világ jövőjéért!

2. 3. 2. Keresztény szociális felfogás a népről.

A NÉP a családon és a családi vérségi kapcsolatokon felépülő szociális alapstruktúra, melyet részben a közös biológiai eredet, részben a közös nyelv és közös hagyományok kapcsolnak össze természetes közösséggé. Keresztény szempontból a közös biológiai eredethez, a közös nyelvhez és a közös hagyományokhoz hozzá kell tennünk a vallási közösséget és a vallási hagyományokat. A nép ugyanis – a keresztény felfogás szerint – létében szervesen kapcsolódik a Teremtő Istenhez, és ez a kapcsolat nemcsak egyéni és családi, hanem ugyanolyan mértékben népi-közösségi is. Mindezt az elkövetkezőkben kívánjuk értelmezni az alábbiak szerint:

- a nép, mint szociális alapstruktúra és természetes közösség;
- a nép kialakulása és célja;
- a népi mivolt belső tartalma;
- a nép belső kapcsolata;
- a nép jogai és kötelezettségei.

2. 3. 2. 1. A nép, mint szociális alapstruktúra és természetes közösség.

A társadalomról szóló I. Részünkben, mikor általánosságban beszélünk a szociális struktúrákról, azt állapítottuk meg, hogy a család és a nép társadalmi alapstruktúrák. A családot jelöltük meg, mint minden társadalmi struktúra alapsejtjét, a népet pedig, mint a családok sejtjeiből felépült – de még mindig alapstruktúrát képviselő – összetett társadalmi struktúrát.

A természetes közösségek mibenlétét a következő jellemző adottságok világítják meg.

- A természetes közösségben az emberre vonatkozó belső – biológiai és pszichikai – törvényszerűségek közvetlenül hatnak és érvényesülnek, a természeti és történelmi törvényszerűségekkel együtt. Ezekben a közösségekben – mondhatni: természetes módon – minimális feszültségek és ütközések mellett, szinte harmóniában jutnak érvényre az emberi belső hatások a természeti és történelmi külső folyamatokkal.
- Ezekben a közösségekben természetes módon, tételes jogalkotás és jogszabályozás nélkül – tehát közvetlenül a természetjog alapján – jön létre a szociális struktúra.
- Ezekben a közösségekben természetből fogva ismertek a belső és külső kapcsolatok, a kapcsolatok kötelező ereje és a kapcsolatokból származó – egyénre és közösségre egyaránt érvényes – közösségi-jó.
- Ezek a természetes kapcsolatok és azok kötelező ereje válik a közösségi erkölcs alapjává, egyén és közösség számára egyaránt.

A keresztény felfogás elfogadja mindezeket – a természetes közösségre vonatkozó – ismertető jegyeket a következő kiegészítésekkel.

- A nép – a Teremtés-rendjében – a Teremtő, Fenntartó és Gondviselő Isten elgondolásának megvalósításában működik közre, mint a testi-lelki fenntartás és gondviselés népi-egységének létrehozója és fenntartója. Éppen ezért a népnek természetből fogva kötelessége a természetjog megtartása, a természetjog érvényesülésének biztosítása és mindezzel ellentétes magatartás visszautasítása.
- A nép – a megváltás-rendjében – a Megtestesült, Megváltó és Üdvözítő Krisztus elgondolásában és tevékenységében működik közre társként, mint a Titokzatos Krisztusi Test népi-egységének létrehozója és fenntartója. Éppen ezért a népnek természetből fogva kötelessége a krisztusi megbocsátás, irgalom és áldozat érvényesülésének biztosítása és minden ezzel ellenkező magatartás elutasítása.
- A nép – a Megszentelés-rendjében – a Megszentelő, Erősítő és Szabaddá tevő Lélek elgondolásában és tevékenységében működik köre, mint a szolgálat és szeretet népi-egységének létrehozója és fenntartója. Éppen ezért a népnek természetből fogva kötelessége a Lélek-szerinti szolgálat és szeretet érvényesülésének biztosítása és minden ezzel ellenkező magatartás visszautasítása.

Keresztény vonatkozásban ez a valódi népi-magatartás az alapja, ezen épül fel egy nép – itt első sorban magyar népünkre kell gondolnunk – természetes magatartás formái, profán és szakrális hagyományai, népi értékei és intézményei, melyeket feladni egyenlő a nép önmagával való azonosságának megtagadásával.

2. 3. 2. 2. A nép kialakulása és célja a keresztény felfogás szerint.

A nép kialakulásában, fennmaradásában és továbbfejlődésében jelentős természeti-, történelmi-, társadalmi- és erkölcsi-tényezők hatása és együttthatása állapítható meg. Ezek a hatások és együttthatások valamennyien a Teremtés-rendjében működnek közre a nép kialakulásában és fejlődésében.

– Természeti hatások vonatkozásában közvetlen- és közvetett-tényezőkről beszélhetünk. Ezek egy nép kialakulásában a feltételek és eszközök első csoportját jelentik.

= Közvetlen-tényezők első sorban a biológiai hatások, melyek a természet genetikai eszközeivel segítik és alakítják a családokat, családokból a nagycsaládi-közösségeket, valamint a népi törzseket, a törzsi-közösségekből pedig a népeknek a létrejöttét, biológiai stabilizációját a testi és szellemi átöröklés révén.

= Közvetett-tényezőként a földrajzi és meteorológiai viszonyokat kell tekintenünk, melyek – fizikai környezeti hatásokon keresztül – befolyásolják a népek kialakulását és fejlődését. Ezek a tényezők megnehezíthetik a más népekkel való biológiai és szellemi kapcsolatok létesítését. Ezért teljesen homogénné és biológiailag zárttá tehetik – természetesen a történeti-tényezők hozzájárulásával – a népet. Mint pl. a magyarság esetében a székelységet és a csángókat, vagy a Kaukázusban élő népeket.

– Történeti hatások vonatkozásában ugyancsak közvetlen- és közvetett-tényezőkről tehetünk említést. Ezek egy nép kialakulásában a feltételek és eszközök második csoportját alkotják.

= Közvetlen-tényezőkként első sorban a történetiség folyamán kialakul közös nyelv és közös hagyományok, a kultúrértékek és kultúrintézmények, melyek összekapcsolják az elődöket az utódokkal. De ugyancsak a közvetlen tényezőkhöz tartoznak a népnek belső történeti hagyományai, mint pl. a vezetők kitermelődése és a vezetői stílus kialakulása a nép fejlődésének egyes szakaszaiban. Mindez a nép formálódásában – történeti szempontból – jelentős szerepet kap.

= Közvetett-tényezők azok a történelmi hatások, melyek a népet kifejlődése során érik a környező népek részéről. Ilyenek pl. a háborúk, hódítások, népvándorlás, továbbá más népek betelepülése, vagy egyszerűen a szomszédos népekkel történő kölcsönhatás formájában.

– A társadalmi hatások vonatkozásában ismét közvetlen- és közvetett-tényezőkről kell beszélnünk. Ezek a népek kialakulásában a feltételek és eszközök harmadik csoportját képezik.

= Közvetlen-tényezőként a különböző társadalmi tagozódásokat – ilyenek a kor szerinti, osztály és réteg szerinti, foglalkozás, stb. szerinti tagozódások – továbbá a társadalmi munkamegosztás mikéntjét kell megemlítenünk. Ez a tagozódás elősegíti a társadalmi struktúrák kialakulását, illetve ezeken a tagozódásokon képződhetnek a további szociális képződmények.

= Közvetett-tényezőként a környező társadalmakkal való kölcsönhatást, vagy a környező társadalmak erőszakos ráhatását kell meghatároznunk. Ezek a közvetett ráhatások is igen jelentősek lehetnek. Pl. ha egy szabad társadalmat meghódít egy olyan társadalom, ahol rabszolgák voltak és a fizikai munkát teljes egészében a rabszolgák végezték, akkor – tartós elnyomás esetén – a leigázott nép társadalma is rabszolga-tartóvá változott.

– Az erkölcsi hatások vonatkozásában újra közvetlen- és közvetett-tényezőkről beszélhetünk. Ezek egy nép kialakulásában a feltételek és eszközök negyedik csoportját képezik.

= Közvetlen-tényezőként kell meghatároznunk az erkölcsi-jó és a közösségi-jó ismeretét, szeretetét, annak közmeggyőződésben és magatartásformában való megjelenését. Ezek hatása szilárdítja meg a nép – biológiai, nyelvi, kultúra- és társadalombeli – közösségét és erősíti kapcsolatukat szétszakíthatatlanná. Ha ugyanis a történelmi, kulturális és társadalmi hagyományokhoz erkölcsi hagyományok járulnak, az aztán igazán megerősíti egy nép közösségtudatát.

= Közvetett-tényezőként kell értékelnünk minden olyan hatást, mely az erkölcsiséget, az erkölcsi közmeggyőződést és magatartást befolyásolja. Ilyen közvetett tényezők a kulturális-, civilizációs- és társadalmi-igények. Ezek lehetnek helyesen megfogalmazottak – vagyis az ember egyéni és közösségi javát szolgálók – és akkor erősítik az erkölcsiséget, ellenkező esetben gyöngítik azt. – Közvetett-tényező a betelepült népek erkölcsi felfogása és magatartása. Ez ugyanis építőleg, vagy rombolólag befolyásolhatja egy nép erkölcsiségét.

Ezek a tényezők a Teremtés-rendjében fejtik ki hatásukat. Keresztény felfogásunk szerint magához a nép fogalmához, illetve egy nép kialakulásához hozzájárulnak azok a tényezők is, melyek a Megváltás- és Megszentelés-rendjében hatnak. Ezek a tényezők az Isten-hittel és a vallási meggyőződéssel vannak kapcsolatban.

– Az Isten-hit vonatkozásában csak utalni szeretnénk Krisztus kijelentésére: „Úgy szerette Isten a világot, hogy egyszülött fiát adta, hogy aki hisz benne, el ne vesszen örökre.” Keresztény hitünknek és vallási meggyőződésünknek ez a kijelentés az alapja. Egy népet – ezek szerint – akkor nevezhetünk keresztény népnek, ha hisz Istenben, emberré lett egyszülött Fiában? Krisztusban, valamint az irgalom, a megbocsátás és az áldozat megváltó erejében.

– A vallásosság vonatkozásában – (itt természetesen nem a külsőséges vallásosságról van szó) – újra csak Krisztusra kell hivatkoznunk, aki „Elküldi a Vigasztalót, az Igazság Lelkét, és Ő megtanít mindenre...” – A Megszentelés-rendjében a Lélek a forrása az igazi vallásosságnak. Ez valójában a szolgálat és szeretet megvalósulása gondolatban, szóban és cselekedetben, vagyis meggyőződésben és magatartásban. Ezért a keresztény-népnek másik alapvető megnyilvánulása a szolgálat és szeretet lelkületének megvalósítása.

– A hit és a vallásosság egy keresztény-népnél – többek között – a vallási néphagyományokban válik valóra. Ez képezi aztán alapját a népi-kultúrának és a népi-kultúrértékeknek. Amint minden kultúrának a vallásos hit és a vallásos hagyományok képezik az alapját, úgy a keresztény-népnél a népi-kultúrának a hitből és vallásosságból fakadó vallásos hagyományok válnak alapjává.

Ezekben határozhatjuk meg egy nép kialakulásának legfontosabb tényezőit.

Jelentőségben ugyanilyen fontos annak a kérdésnek a megválaszolása: mi végre alakult ki a nép ilyen tényezők hatására? – Vagyis: mi a nép célja a Teremtés-, Megváltás- és Megszentelés-rendjében?

Először: Vegyük sorra azokat az összetevőket, melyek egy nép természetes célját alkotják. Ebből a szempontból a nép: közös eredet és/vagy közös nyelv és közös hagyományok által összekapcsolt természetes társadalmi struktúra, melynek célját a következőkben határozhatjuk meg:

- Keretét képezi az egyének, családok, családi- és egyéb népi-közösségek természetes és magasabb rendű társas ösztönei és képességei megvalósításának;
- megvalósítási területét alkotják az egyének, családok, családi- és egyéb népi-közösségek társadalmi igényeinek;
- a munka megszervezésének rendszerét biztosítja az egyének, családok, családi- és egyéb népi-közösségek társadalmi önmegvalósításához;
- jelentősen elősegíti az egyének, családok, családi- és egyéb népi-közösségek erkölcsi tartalmának kibontakozását és erkölcsi magatartásformáinak kialakítását.

Ezeknek a természetes céloknak kitűzése és az elérésükre irányuló törekvés a Teremtés-rendjében valósul meg. – Ha mindezt magyar népünkre vonatkoztatjuk, a „kreativitásnak” – vagyis a teremtő gondolkodásnak és alkotásnak – számtalan jelét és eredményét találjuk meg történelmünkben Szent István ország-alapító tevékenységétől a tudományokon, a jog-alkotáson, társadalmi és gazdasági szerveződésen keresztül egészen a művészetekig.

Másodszor: Keresztény felfogásunk szerint mindehhez szorosan hozzákapsolódik a népnek a természetfölötti világrendben kitűzött és megvalósuló célja.

– A Megváltás-rendjében a keresztény-nép célja az irgalmas, megbocsátó, áldozatvállaló Krisztussal való azonosulás. Hát – ha történelmünkön végigtekintünk – legalább is az áldozatvállalás mindig hozzátartozott népünk életéhez a tatár-jarástól, a török-dúlástól kezdve, szabadságharcainkon keresztül egészen 1956-ig. A magyar nép magát nem-féltő áldozatos-sággal védte Nyugatot és a Kereszténységet a Keletről előtörő pogány seregekkel és hordákkal szemben. De ugyanilyen áldozatossággal szegült szembe a nép szabadságjogait Nyugatról vagy Keletről fenyegető abszolutizmussal és terrorizmussal szemben is. Hogy közben kivérzett népünk és „elhulltanak legjobbjai”, ez az áldozat a Megváltás-rendjében – hisszük – nem hiábavaló és bőségesen megtérül, ha nem is a mi életünkben, akkor utódaink életében. Egy nép még természetes síkon sem adhatja fel a reményt, mert még a Teremtés-rendjében is „Isten támaszthat a kövekből fiakat”. Mennyivel inkább kell, hogy a Megváltás-rendjében eltöltsön minket a remény, ahol „a magnak előbb el kell rothadnia, hogy termést hozzon...” és ahol „más az, aki vet, és más az, aki arat...”

– A Megszentelés-rendjében kapjuk meg a választ előző problémánkra: a szégyen és meg-aláztatás útját a megdicsőülés követi, a halált a feltámadás. Magyar népünk történetét vizsgálva azt tapasztaljuk, hogy a szeretet és szolgálat szentjei – Imre, Gellért, Margit, Erzsébet és a többiek egészen Apor Vilmosig és Kerkai Atyáig – életük látszólagos „csődjével” népünket átsegítették egy-egy nagyobb válságon. Hogy csak a legutóbbira utaljunk: 1956. tudatos vagy tudattalan áldozatai hozták meg az életünkben nem remélt fordulatot. – Az már más lapra tartozik, hogy – sajnálatos módon – eddig még nem tudtuk felhasználni a népünk számára Istentől kapott „haladékat”.

Így foglalható össze röviden – keresztény felfogásunk szerint – a nép eredete és célja. Így válik feltétel-, cél- és eszközrendszer vonatkozásában nagy, egymást kiegészítő és egymással kölcsönhatásban levő rendszerré a Teremtés-, Megváltás- és Megszentelés-rendje a nép viszonylatában. Az eredet adott: a természet-, történelem-, társadalom- és erkölcs-tényezőinek együttes hatása a Teremtés-rendjében. Továbbá a hit, a vallásosság, a vallási hagyományok és az áldozat hatása a Megváltás- és a Megszentelés-rendjében. A nép céljának körvonalai is adottak a természetes- és természetfölötti-rendben egyaránt. – Ezeket a körvonalakat kell kitöltenünk keresztény meggyőződésünknek megfelelően, első sorban népünk vonatkozásában. Hogy aztán Kerkai Atyával együtt mondhassuk:

„Életem-halálom egyetlen szerelme a magyar nép, melynek Istentől rendelt céljában és jövőjében soha nem kételkedtem múltjának arany-fedezete miatt!...”

2. 3. 2. 3. A népi mivolt belső tartalma.

Mint már az előzőekben megállapítottuk: belső tartalom vonatkozásában valamennyi társadalmi struktúra azonos felépítéssel rendelkezik. Ezt már a család tárgyalásánál is kifejtettük. A következőkben a népi mivolt belső tartalmát kívánjuk ismertetni világnézeti, kulturális, társadalmi, gazdasági és közéleti vonatkozásban.

A nép világnézeti tartalma.

A világnézettel kapcsolatban figyelembe kell vennünk a következőket:

– Bármennyire is döntő fontosságú számunkra a keresztény világnézet, számolnunk kell más világnézetek jelenlétével és kölcsönhatásaival.

- A világnézeti pluralizmus adott tény, mellyel – a II. Vatikáni Zsinat tanítása szerint – együtt kell élniük a keresztényeknek, éppen ezért a toleranciát, a keresztény türelmet és a keresztény megbocsátást a világnézettel kapcsolatban is magunkévá kell tennünk.
- Ugyanakkor a világnézeti pluralizmus nem jelenthet közönyösséget és közömbösséget, különösen olyan „közönyösséget” nem, amelyben az ateizmus prioritást élvez. Ez utóbbi fokozott mértékben vonatkozik a nép-nevelésre és nép-művelésre.

Mindezek szem előtt tartásával kell megállapítanunk keresztény vonatkozásban a nép világnézeti tartalmát. Ennek magában kell foglalni a következőket:

- A természetet és történelmet elindító Isten elfogadása. – Ez valójában nem is jelent problémát, hiszen az eredet-mondák minden nép történetében Istenhez nyúlnak vissza. Ezt az Isten-fogalmat kell helyreállítani, megtisztítani és a Biblia Teremtő, Fenntartó és Gondviselő Istenével azonosítani.
- A társadalmi és erkölcsi törvényeket alkotó Isten elfogadása. – Valójában ez sem lenne problematikus, hiszen erkölcsi életünk alapját, a 10 parancsolatot és az abból származó társadalmi törvényszerűségeket minden nép eredetétől hozza magával. – (Legjobb bizonyítékul szolgálnak erre a népmesék és népballadák, melyekben az alapvető erkölcsi és szociális törvények teljes érvénnyel bírnak.) – Ezeket az erkölcsi törvényeket kell helyreállítani, megtisztítani és a Biblia Teremtő, Fenntartó és Gondviselő Istenének törvényeivel azonosítani.
- A Megváltó Krisztus elfogadása és a népnek a Krisztusi Titokzatos Test rész-egységével – a népi-közösséggel – történő azonosítása. Tehát a népi-közösség – keresztény meggyőződésünk szerint – nem más, mint a Krisztusi Titokzatos Test rész-egysége.
- A megszentelő Lélek elfogadása és a népnek a szeretet és szolgálat közösségbe történő beépítése.

Ez utóbbi kettő már kifejezetten keresztény világnézeti tartalmat jelent, melyet nekünk – keresztényeknek képviselnünk, hirdetnünk és megvalósítanunk kell a népi-közösségen belül.

A nép kulturális tartalma.

A nép kulturális tartalmának ugyancsak a pluralizmust kell tükröznie, kulturális magatartásunknak pedig a toleranciát. Ebből a szempontból a keresztény embernek egyaránt tiszteletben kell tartania az általános emberi kultúrát és kultúrártékeket, a vallási kultúrát és kultúrártékeket, valamint a speciális népi-kultúrát és kultúrártékeket. – Mindezek műveléséhez, fejlesztéséhez és továbbadásához különleges elhivatottság kell, de elismerésük és tiszteletben tartásuk egy nép kulturális tartalmához és kulturális magatartásához szükségképpen hozzátartozik. – Ugyancsak szükségképpen tartalma a kultúr-magatartásnak

- a szellemi értékek prioritása a csupán anyagi értékekkel szemben;
- a kultúra és civilizáció értékei közül a kultúrártékek számára a prioritás biztosítása;
- a tudás és a tudomány megbecsülése, a tanulás és az iskolázottság értékének és szükséges voltának az elismerése;
- a tudásért és tudományért, a tanulásért és az iskolázottságért, a kultúra intézményeiért való áldozathozatal egyéni és közösségi vonatkozásban.

A kulturális tartalom és a kultúr-magatartás – az általános emberi kultúra, a vallási kultúra és a speciálisan népi-kultúra vonatkozásában egyaránt – szükségképpen hozzátartozik minden nép belső tartalmához. Ez az egyik és legfontosabb érték, melyet egy nép az emberiség nagy családjá számára különleges ajándékként nyújthat. – Ezt helyreállítani, erkölcsileg megtisztítani és a Teremtő, Megváltó és Megszentelő Istenhez rendelni válik – keresztény vallásunkból kifolyólag – szükségképpen és visszavonhatatlanul kötelességünké.

A nép társadalmi tartalma.

Szociális tartalom vonatkozásában is arra az álláspontra kell helyezkednünk, hogy a társadalmi felfogás szempontjából is pluralizmus van jelen a mai társadalomban. Ezzel kapcsolatban is csak a tolerancia álláspontját lehet képviselnünk, és ha szükséges, a keresztény megbocsátást. Azonban – függetlenül a társadalmi problémák pluralista megfogalmazásától – nekünk, a nép szociális vonatkozásával kapcsolatban, egységes és egyértelmű álláspontot kell képviselnünk:

- az erkölcsi-jón túl a közösségi-jó kérdésében;
- a közösségért végzett munka és erőfeszítés – ha szükséges: áldozathozatal – kérdésében;
- az egyéni- és csoport-önzés kiküszöbölése és a szociális gondolkodás érvényesítése kérdésében;
- a más felfogásokkal szembeni tolerancia kérdésében.

Ezen túlmenően – keresztény meggyőződésünknek megfelelően – kötelességünk a krisztusi gondolkodásnak és gondoskodásnak, a keresztény szolidaritásnak képviselete népünkkel szemben. – (P. Csávossy Elemér S. J. az 1930-as évek egyik szociális apostola, mondta a kommunizmus börtönében: „A jövőben nem beszélhetünk keresztényszocializmusról, hanem csak keresztény szolidaritásról!...”)

/: A keresztény szolidaritás-tant röviden a következőképpen lehetne megfogalmazni.

A világban egység, mégpedig a sokaságnak – többféleségnek – bizonyos rend és törvényszerűség által összefogott és meghatározott egysége ismerhető fel. Hasonlóan a Szentháromság Egy Istenhez, akiben a három Személy révén „többség”, az egyetlen isteni Természet révén pedig „egység” van. Ez a modell nyilatkozik meg valami módon a teremtet, megváltott és megszentelt Világban. Tehát a szentháromság-modellnek megvan a kozmológiai – vagyis: a természetbeli és történelembeli – továbbá a társadalombeli és vallás-erkölcsi vetülete.

– A természet területén ez megnyilatkozik a teremtet világ szemet-szívet gyönyörködtető sokféleségében, ugyanakkor anyagi és biológiai egységében. A történelem területén ugyanez a népek, kultúrák és társadalmi berendezkedések tarka sokaságában, ugyanakkor az emberiség egységes fejlődési tendenciáiban.

– A vallás-erkölcs területén ez azt jelenti, hogy össze kell egyeztetni az egyéni és közösségi vallásosságot és erkölcsiséget.

– A társadalmi rendben pedig a szolidaritás az egyének és közösségek harmonikus egyensúlyát jelenti. A harmóniát a Teremtés-, Megváltás- és Megszentelés-rendjének törvényszerűségei biztosítják. Ha tehát ezeknek a törvényeknek megsértésével akár az egyént, akár a közösséget elnyomják, az minden esetben katasztrófához vezet.

Ez által válik a keresztény szolidaritás a szociális problémák megoldásának egyetlen lehetséges útjává. ./

A szociális tartalom és szociális magatartás szükségképpen hozzátartozik minden nép belső tartalmához. Ezt kell helyreállítani, erkölcsileg megtisztítani, kiegészíteni a keresztény szolidaritás krisztusi elveivel és így a Teremtő, Megváltó és Megszentelő Istenhez rendelni. Ez válik – keresztény voltunkból kifolyólag – szükségképpen és visszautasíthatatlanul a jövő viszonylatában egyik legfontosabb kötelességünké.

Megjegyzés:

Talán nem hiábavaló, ha itt megemlíti az Európai Értékrendszer Kutatás 1982-es – igaz, hogy régi, de nem érdektelen – adataival Kristóf Attila nyomán. /Magyar Nemzet. 1992. március 25./

– Az értékrendszer kutatók első kérdése így hangzott: „Van-e valami, amiért föláldozná magát a családján kívül?” A „valami” alatt – minden valószínűség szerint – „haza, szabadság, mások élete, stb.” értendő. – Spanyolországban 100-ból 38 ember érezte úgy, hogy nincs semmi, amiért érdemes ilyen áldozatot hozni; Magyarországon 100-ból 85 ismerte be az áldozatkészség teljes hiányát. (A nyugat-európai átlag 35%)

– A második kérdés: „A szülőknek is megvan a maguk élete. Fel kell-e áldozni magukat gyermekeikért?” – 100 spanyolból 13, 100 belgából és írből 15, 100 magyarból 44 felelt nemmel. (Nyugat-európai átlag 21%)

– A gyermekneveléssel kapcsolatban az egyik kérdés így szólt: „Neveli-e gyermekét más ember tiszteletére?” – Az angolok 62%-a, a franciák 59%-a, a dánok 58%-a, ugyanakkor a magyarok 38%-a felelt igen-nel. (Nyugat-európai átlag 52%)

– Hűségre és lojalitásra az olaszok 43%-a, az angolok és franciák 36%-a, a magyarok 10%-a kívánta nevelni gyermekét. (Nyugat-európai átlag 28%)

Ezeket a különbségeket, amelyek a magyar és a nyugat-európai népesség között ilyen döbbenetes módon nyilvánulnak meg, nem lehet sem népi-, sem faji-jelleggel magyarázni. Ugyanúgy, mint az öngyilkosságok arányát, vagy a művi-abortuszok kétségbeejtő számát sem. – Ezek az adatok kétségtelenül az u. n. „szocialista nevelés” eredményeit takarják. Bár 1982 óta két évtized telt el, ebből azonban még 6 év kifejezetten „szocialista körülmények” között. Azóta ugyan megérintett bennünket a társadalmi változás, de 45 év beidegződéseit semmiképpen nem változtathatták meg az azóta – főleg individualista nevelésben – eltelt évek. Önzésünk fokozott volta, tisztelettudásunk, lojalitásunk és hűségünk hiánya nem más, mint társadalmi és erkölcsi elnyomorodásunk bizonyítéka. – Hogy idézzem Kristóf Attilát: „Félő, hogy ebben az elnyomorodásban a nevelés, a tájékoztatás és a társadalom hamis, képzműtató jellege játszott döntően szerepet és így egyformán elért öreget és fiataalt. A fiataalt – szülein keresztül – kétszeresen is. – Félő, hogy ez a nyomorúság jelenünket is befolyásolja: ott van gyűlölködésünkben, hazugságainkban, megátalkodott fennhéjázásunkban, tiszteletlenségünkben, a közhöz és a hithez való viszonyunkban.” –

Ezek az adatok és ez az idézet kell, hogy gondolkodóba ejtsen bennünket, keresztényeket: vajon hogyan éltük és éljük népünk elé a keresztény értékrendet?! – Keresztény lelkiismeretvizsgálatunk csak az lehet, hogy társadalmi tartalom vonatkozásában adósai vagyunk népünknek!...

Bár ezek az adatok évekkel ez előttről származnak, megkérdezhetjük ma is: ugyan hol állunk ma? – Sajnálatos módon a 45 év örökségei – megtetőzve az individualista hatásokkal – még ma is hatnak. És nem tudhatjuk, hogy még meddig?! –

A nép gazdasági tartalma.

A gazdasági élet a keresztény ember számára – mint az előzőekben (2. 2. 4. és 2. 3. 1. 3. kifejtettük) – nem más, mint a Teremtés- és Gondviselés-rendjébe történő bekapcsolódás, a nélkül, természetesen, hogy az ember az anyagiak hajszolásába belemerülne, és az anyagiakat tűzné ki élete céljául. – Mit jelent tehát az emberi élet gazdasági tartalma a nép viszonylatában?

– A gazdasági élet az egyén, a család, a nép számára az élet anyagi bázisa, de ennél soha nem lehet több. A mennyiben egy nép számára többet jelent, mint az élet – világnézet, kultúra, társadalom – anyagi feltételeinek biztosítása, annyiban az a nép már nem közreműködőn társa a Teremtő, Fenntartó és Gondviselő Istennek, mert a Teremtés- és a Gondviselés-rendjében szembefordul az isteni elgondolással.

– A gazdasági élet alá van vetve az erkölcsi törvényeknek. Amennyiben egy nép gazdasági élete, gazdasági életének irányelvei ütköznek az erkölcsi törvényekkel, annyiban az a nép a Teremtés- és Gondviselés-rendjében szembefordul az isteni elgondolással.

– A gazdasági élet alá van vetve a szellemi és társadalmi élet törvényszerűségeinek. Amennyiben egy nép életének értékrendjében a gazdasági élet, a gazdasági élet irányelvei ellentmondásban vannak a kulturális és társadalmi élet törvényszerűségeivel, annyiban az a nép a Teremtés- és Gondviselés-rendjében szembefordul az isteni elgondolással.

– A gazdasági élet súlyos terhet ró egyénre, családra, népre egyaránt. Éppen ezért szükséges, hogy a nép igazságosan megvalósítsa a gazdasági munkamegosztást. Amennyiben egy nép nem valósítja meg, vagy a megvalósítás során szembefordul az erkölcsiség és a szociális igazságosság elveivel, annyiban szükségképpen kialakul a népen belül a kizsákmányolók és kizsákmányoltak osztály-tagozódása. Ezzel pedig az a nép a Teremtés- és Gondviselés-rendjében szembefordul az isteni szándékkal és elgondolással.

(Természetesen még így is valóság a krisztusi kijelentés: „... szegények mindenkor vannak veletek...” Ez vonatkozik az önhibájukon kívül – sajnálatos módon – az élet peremére kiszorultakra és a velünk együtt élő „lumpen elemekre”. Itt kap óriási jelentőséget gazdasági vonatkozásban a keresztény szolidaritás! – Viszont a „lumpen elemekkel” kapcsolatban nem a szolidaritás az irányadó, hanem a nevelés, a példamutatás, a türelem és – végső soron – a keresztény megbocsátás.)

A nép közéleti – politikai – tartalma.

A nép életében a közéleti – politikai – tartalom lényegesen nagyobb szerepet kap, mint azt a család életében láttuk. Egyrészt egy nép életének irányítása lényegesen több és átfogóbb tevékenységet igényel, másrészt a minden területen megnyilvánuló pluralizmus a nép életében feltétlenül nagyobb feszültségeket eredményez. Ezért a toleranciának, a keresztény megbocsátásnak és a szolidaritásnak jóval nagyobb a jelentősége, mint a családban, vagy a törzsi élet keretén belül. Ugyanis a népen belül nevelődnek rá a nép tagjai

- = a közéleti problémák érzékelésére és megértésére;
- = a demokratikus közéleti formák szükséges voltára;
- = az alternatív közéleti formák elfogadására;
- = a keresztény türelemhez és szolidaritáshoz szükséges magatartás elsajátítására;
- = az erkölcsi-, szellemi- és társadalmi-normák megismeréséhez, elfogadásához és megvalósításához szükséges magatartás kialakításához.

Egy nép keresztény közéleti tevékenységének alapjaihoz és megvalósításához szükséges a Teremtés-, Megváltás- és Megszentelés-rendjéhez történő szoros kapcsolódás. Ennek megnyilvánulásai

- = a természeti-, történelmi-, társadalmi- és erkölcsi-törvények érvényesítése;
- = a türelem, a megbocsátás és az áldozatosság szellemének tettekben történő megvalósítása;
- = a szolgálat és szeretet magatartásának megvalósítása.

Való igaz, hogy mindezek megvalósítása a politikában utópisztikusnak tűnik. Mikor annyi feszültség, különböző törekvések ütközése, sokszor önzés, erőszak és rosszindulat van jelen, nehéz elképzelni, hogy a keresztény elvek érvényesülni tudjanak a közéletben. Ennek ellenére a keresztényeknek kötelességük a népen belül a kereszténység közéleti magatartását, a keresztény toleranciát és szolidaritást – a lehetőség szerinti legnagyobb mértékben – képviselni és érvényesíteni. Mind a demokratikus választói jog gyakorlása segítségével, mind pedig a nép vezetésében és irányításában való részvétel révén. Törekednünk kell arra, hogy a demokratikus hatalomgyakorlás a keresztény elveknek megfelelően történjék, vagy legalább is a tendencia afelé tartson.

X X X

Ennyiben láttuk szükségesnek és elégségesnek a nép – mint szociális struktúra – belső tartalmának megfogalmazását a keresztyén meggyőződés alapján. Ennek a megfogalmazásnak jelentősége akkor válik számunkra valóban elsőrendű fontosságúvá, ha magyar népünkre és a népünkkel együtt élő kisebbségi-népekre vonatkoztatjuk. Ennek segítségével tárhatjuk fel népünk eredetét és célját, értékelhetjük történelmét és a közelmúlt eseményeit. Erre a belső tartalomra építve határozhatjuk meg népünk jelenlegi és jövőbeli célját, a célhoz vezető eszközöket. Ennek segítségével tudjuk minden törekvésünket a Teremtő, Megváltó és Megszentelő Isten szándékához és elgondolásához igazítani.

2. 3. 2. 4. A nép belső kapcsolatai.

A nép belső kapcsolatainak vonatkozásában három alapvető szempontot kell figyelembe vennünk.

Először: A nép belső kapcsolatai ugyanúgy a Teremtés-, Megváltás- és Megszentelés-rendjében gyökereznek, mint a nép belső tartalmának összetevői.

Másodszor: Ezek a belső kapcsolatok – a Teremtés-, Megváltás- és Megszentelés-rendjének szükségképpen egybekapcsolódása és együtthatása következtében – ugyanolyan szoros összefüggésben vannak egymással, mint a belső tartalom összetevői.

Harmadszor: Ezek a belső kapcsolatok egyrészt előmozdítják az egyének és a családok – családi közösségek – szociális képességeinek kibontakozását és kiteljesítését, másrészt ezeknek a belső kapcsolatoknak szilárdsága képezi a további – magasabb rendű – szociális struktúrák – nemzet, állam és az egész társadalom – szellemi és erkölcsi alapját.

A következőkben ezeket a belső kapcsolatokat kívánjuk megfogalmazni az alábbiak szerint:

- belső kapcsolatok a nép önzonosság-tudata révén;
- belső kapcsolat a nép megújulás-tudata révén;
- belső kapcsolat a nép természetfölötti-tudata révén.

2. 3. 2- 4. 1. Belső kapcsolat a nép önzonosság-tudata révén.

Mindenekelőtt meg kell fogalmaznunk az azonosságot és az önzonosság-tudatot.

Azonos-nak nevezzük a valamennyi szempontból megegyezőt. (Van azonban az azonosnak még egy értelme: jelentheti a változatlant, az állandót.)

Azonosság (identitás) – matematikai értelemben – a változók értékétől független egyenlőséget jelent.

Önzonosságnak kell neveznünk – egyén, család, nép vonatkozásában egyaránt – a belső képességeknek (értelem, törekvés, erkölcs) azt az állandó állapotát, amely a külső adottságoktól függetlenül biztosítja az emberi személyiségnek és szociális struktúráinak belső stabilitását és az önmagával való állandó egyenlőséget.

Önzonosság-tudat az a belső állapot és magatartás, amely ezt az állandóságot és az önmagával való mindenkori egyenlőséget értelmileg, törekvésileg és erkölcsileg birtokolja.

A nép legfontosabb belső kapcsolata az önzonosság-tudat.

Ebben a viszonylatban külön kell hangsúlyoznunk azt a belső strukturális – tartalmi – állapotot és magatartást, a mindenkori egyenlőségnek értelmi, törekvési és erkölcsi birtoklását, a

külső tényezőktől való függetlenséget, ezek képezik ugyanis az önazonosság-tudat forrásait. – Következményeit tekintve pedig

- egyrészt ez garantálja az egyének és családi-közösségek néppé történő egyesülését,
- másrészt az önazonosság-tudat és annak tudati, törekvési és erkölcsi vállalása – a biológiai és külső adottságoktól függetlenül – válik döntő tényezőjévé valamely néphez való tartozásnak.

Ez az önazonosság-tudat nagyon erős – mondhatni: széttéphetetlen – belső kapcsolatot jelent a népen belül, amely igen gyakran megtapasztható az anyaország népe és a tőle elszakított kisebbség között. (Több helyen, így Észak-Írországon, a rosszul értelmezett önazonosság-tudat sajnálatos véres konfliktusokba torkollt.)

A belső kapcsolatok meglazulása az önazonosság-tudat elvesztése, vagy feladása következtében.

Tekintettel arra, hogy az önazonosság-tudat a legerősebb természetes belső kapcsolat, ezért annak elvesztése, vagy éppenséggel a feladása, képezi egy nép természetes belső kapcsolatainak meglazulásában és felbomlásában a legjelentősebb okot.

Természetesen a belső kapcsolat meglazulásához vezet az is, ha az önazonosság-tudatnak nem megfelelőek a forrásai. Ezért a belső kapcsolat meglazulásához vezet

- ha a nép önazonosság-tudata alapjává a biológiai tényezők válnak, mert ebben az igen kétséges fajiság határozza meg a néphez való tartozást, illetve faji alapon történik a népközösségből történő kizárás (pl. faji elkülönülés vagy elkülönítés, a „vér-mítosza”);
- ha a nép önazonosság-tudatának alapját hamis meggyőződésbeli tényezők képezik, mert ebben az esetben is csak bizonyos rétegek tartozhatnak a „néphez” (pl. hamis vallási elkülönülés vagy elkülönítés, mint a fundamentalista mohamedanizmus, náci vagy kommunista ideológia, terrorista felfogás);
- ha a népi önazonosság-tudatot döntően befolyásolják a külső tényezők, mert ekkor is a kizárólagosság elve érvényesül a népen belül (pl. civilizációs, társadalmi, gazdasági, politikai elkülönülések és elkülönítések).

Valójában a bármilyen vonatkozású apartheid, a túlzó nacionalizmus, a sovinizmus (stb.) a nép önazonosság-tudatát lazítja, vagy teljesen hamis, hazug népi önazonosság-tudatot fejleszt ki, és ezáltal a népen belüli belső kapcsolatok felbomlásához vezet.

Beszélnünk kell a népi önazonosság-tudat felbomlásáról is.

Itt két, a belső természetes kapcsolatokat egyaránt veszélyeztető magtartásformáról kell említést tennünk.

Egyik a kozmopolita magatartás, mely a népi-nemzeti tényezőket és azok természetes belső kapcsolatait figyelmen kívül hagyva, a „világ-polgárság” vitatható jelszavát követi. Keresztény meggyőződésünk szerint ez a magatartásforma nem felel meg a Teremtő Isten elgondolásának, aki különböző adottságokkal és képességekkel egyének, családok és népek létrejöttét irányozta elő a Teremtés-rendjében. – Ebben a történelmi Krisztus is példát adott nekünk, aki családban született és néphez való tartozását egész földi életében kinyilvánította. – Egyébként a kozmopolita magatartás alapvetően más, mint az egyházak népek fölötti összeforrása., mely igen jól megfér a természetes népi belső kapcsolatokkal. Ezen túlmenően – keresztény meggyőződésünk szerint – nem felel meg igazán saját egyháza követelményeinek az, aki népének

nem igaz gyermeke. – Csak idézném Kerkai Jenő jezsuita atyát: „Életem-halálom egyetlen szerelmének ma is a magyar Hazát és a magyar Népet tekintem...”

Második az úgy nevezett internacionalista magatartás, az ateista kommunizmus terméke, mely a népi-nemzeti tényezőket és azokon alapuló természetes belső kapcsolatokat egyenesen tagadja és – „nemzetek-fölöttiség” címen – elsorvasztja ezeket a belső kapcsolatokat, a hazafi-ságot pedig megszüntetni törekszik. A kommunista internacionalista magatartásnak ellene kell mondanunk nemcsak keresztény meggyőződésünk, hanem az alapvetően a Teremtő Isten akarata szerinti hazafiasság nevében. Hazánkban az elmúlt – rossz-emlékű – 45 év megmu-tatta, hogy az ateista kommunizmus nemcsak önazonosság-tudatunkat igyekezett felszámolni, hanem népünk belső természetes kapcsolatait is fellazította. Olyannyira, hogy népünk rétegei egymás ellen fordultak, erre legkirívóbb példa a még ma is kísértő értelmiség-gyűlölet, a szellemi munka és a művészetek lenézése, stb.

Valójában mindkét magatartásforma egy töről fakad: a nép önazonosság-tudatának elveszté-séből és a belső természetes kapcsolatoknak – mint abszolút felesleges sallangoknak – szét-rombolásából.

A népi önazonosság-tudat visszaszerzése.

A nép szempontjából egyáltalán nem közömbös: hogyan áll az önazonosság-tudat szempont-jából. Éppen ezért, ha egy nép azt elveszítette, akkor mindenképpen vissza kell szereznie azt. Ha pedig megvan az önazonosság-tudata, azt feltétlenül tovább kell fejlesztenie. – A követ-kezőkben ezekről kívánunk gondolkodni, s az önazonosság-tudat visszaszerzésének és fejlesztésének lehetőségeit, valamint eszközeit felmérni.

Az elveszített – feladott, vagy erőszakosan lerombolt – önazonosság-tudat visszaszerzésének útját és módját a következőkben közelíthetjük és fogalmazhatjuk meg.

Először: Fel kell adni a kozmopolita- és internacionalista-magatartást. – Ez nem megy könnyen, mert

- egyrészt a kozmopolita- és internacionalista-magatartás – hangzatos jelszavai ellenére – nem követel az egyéntől, a családtól, de még a néptől sem olyan munkát, erőfeszítést és áldozatot, mint az önazonosság-tudattal rendelkező magatartás;
- másrészt az előző magatartás reflexei még hosszú ideig – talán évekig – működnek és akadályozzák az önazonosság-tudat visszaszerzését.

Másodszor: Felül kell vizsgálni a hamis és meglazult önazonosság-tudat alapjait.

(Megjegyzés: Itt nem tennék különbséget a tényezők között, mer valamennyi – ha nem is azonos mértékben – rombolja a népi önazonosság-tudatot, és ezzel a nép belső természetes kapcsolatait. – A felszámolás szükségessége viszont, úgy vélem, vitathatatlan!)

– A biológiai tényezők felszámolása látszólag – legalább is számunkra, európaiak számára – viszonylag könnyűnek tűnik. LÁTSZÓLAG! – mondom. Mert nálunk is – a biológiai keve-redés ellenére, mert hol találunk Európában tiszta fajú népeket?! – adottak az évszázadok óta beidegződött reflexek, pl. cigányokkal, zsidókkal, egyes kisebbségi népekkel, mint az arabok-kal, törökökkel, balkáni népekkel szemben. – (Nem kívánok a „bőrfejűek” faji háborújával foglalkozni.) – Mennyivel inkább fennáll ez a faji averzió az Egyesült Államokban, Dél-Afrikában – egyáltalán: a volt rabszolga-tartó államokban – a színes-bőrűekkel szemben. Minden állami intézkedés, bírói ítélet, egyházi megnyilatkozás ellenére. – Pedig a biológiai-tényezők felszámolása nélkül lehetetlen visszaszerezni az elvesztett népi önazonosság-tudatot.

– A hamis meggyőződésbeli-tényezők felszámolása tekintetében ugyancsak felmerül a kétely az emberben. Mert pl. a mohamedán népekben mindinkább a megalkuvás és tolerancia nélküli fundamentalizmus válik a népi önazonosság-tudat alapjává elmosva az arab és egyéb mohamedán népek közötti minden más – még a legalapvetőbb – különbséget is.

(Megjegyzés: az ember akaratlanul is a XIV-XVI. századi harcos-mohamedanizmusra gondol. Bár ugyanígy gondolhat a XVI-XVII. századi Európa „keresztény-fundamentalizmusára” is, amikor az önazonosság-tudat alapjává a vallási hovatartozás vált és eredményezett hosszan-tartó véres háborúkat, eretneküldözéseket és égetéseket.) – Jelenleg a nemzetiszocialista meggyőződés még parázslík a hamu alatt, a meglevő – sőt erősödő – faji megkülönböztetésnek ez az egyik oka. És a terrorizmussal, mint meggyőződésbeli tényezővel együtt, valamennyi nép önazonosság-tudatát veszélyezteti.

– A külső tényezők felszámolása – éppen azért, mert civilizációs, társadalmi, gazdasági, politikai gyökerek kitépését igényli – ugyancsak nagyon nehéznek tűnik. Ezek ugyanis minden népben, illetve a népek társadalmilag, gazdaságilag, politikailag jelentős rétegében mély gyökerekkel bírnak. És ezek a gyökerek roppant nagy egyesítő erővel rendelkeznek.

Harmadszor: A lazító tényezők felszámolása – akár csak részleteiben is – lehetetlen az önazonosság-tudat alaptényezőinek folyamatos és fokozatos erősítése nélkül. – (Analóg módon a keresztény aszketika alapelveivel: a bűnöktől, hibáktól való megszabadulás nem lehetséges az erények tudatos gyakorlása nélkül.) – Éppen ezért a lazító és akadályozó tényezők kiküszöbölésére való törekvéssel párhuzamosan nagy gondot kell fordítanunk

– a belső strukturális tartalom építésére;

– a külső tényezőktől való függetlenség előmozdítására;

– az egyének, családok és népek közötti alapvető – értelmi, törekvés és erkölcsi síkon megnyilvánuló – egyenlőség tudatosítására.

A népi önazonosság-tudat fejlesztése.

Utóbbi megállapításunkkal elérkeztünk a népi önazonosság-tudat fejlesztésének problémájához. – Mindenekelőtt vissza kell utasítanunk azt a felfogást, mely szerint: „Ez az önazonosság-tudat nem fejleszthető, mert vagy megvan az egyénben vagy nincs. S minthogy a nép nem más, mint az egyének összessége, így ha a többségnek megvan, akkor a nép is rendelkezik önazonosság-tudattal, ellenkező esetben nincs, és nem is lehet meg a népben.”

Ez a felfogás – attól függetlenül, hogy alapvetően a kényelmi szempontokból táplálkozik – két okból sem helytálló. És pedig

– a nép nem akármilyen egyének matematikai összessége, hanem a közös nyelv, a közös történelem, közös kultúra és hagyományok – (esetleg közös biológikum) – által összekapcsolt családok, nagycsaládok és azokban együtt élő egyének közössége;

– az önazonosság-tudat pedig, mint minden fizikai, szellemi és erkölcsi adottság, megfelelő módon fejleszthető és kiteljesíthető.

Jelen megfontolásunkban éppen ennek a kiteljesítésnek a módját kívánjuk szemügyre venni. – Meggyőződésünk szerint a népi önazonosság-tudat fejlesztéséhez szükséges feltételek a következők.

Először: A népi belső strukturális tartalom építése az egyénben és a közösségekben. – Annál magasabb fokú és fejlettebb az önazonosság-tudat, minél fejlettebb és magasabb fokú a nép belső tartalma. Itt legjelentősebbnek kell minősítenünk a világnézeti, a kulturális és a szociális tartalmat. – (Természetesen nem hanyagolható el a gazdasági és a közéleti tartalom sem, mert az előzőek anyagi bázisát és közéleti megvalósulását is szükséges biztosítani.) –

Ennek a belső tartalomnak azonban – keresztény meggyőződésünk szerint – helyesen megfogalmazottnak kell lennie, és biztosítani kell a belső tartalmi egyensúlyt. Éppen a XX. század bizonyította, hogy a hamis belső tartalom, az egyes tényezőknek – a többi rovására történő – egyoldalú hangsúlyozása, milyen tragédiákhoz vezetett. Ezért húzzuk alá a helyesen megfogalmazott és kellő egyensúlyt biztosító belső tartalmat.

Másodszor: A külső tényezőktől való függetlenség biztosítása. – Annál magasabb fokú és fejlettebb az önazonosság-tudat, minél inkább biztosított a külső tényezőktől való függetlenség. Itt első sorban arra gondolok, hogy pl. hazánkban az elmúlt több mint fél évszázad alatt a szomszédos nagy-népek – a nemzetiszocialista Németország, a fasiszta Olaszország, a kommunista Szovjetunió – ideológiai, kulturális, társadalmi, gazdasági és politikai hatása nyilvánult meg és komoly mértékben befolyásolta – mondjuk ki nyíltan: rontotta – népi önazonosság-tudatunkat. (Sajnálatos módon ma is adottak ilyen külső befolyásoló tényezők.) – Adottak azonban olyan bomlasztó „külső” tényezők, melyek nem szorulnak „importra”. Ilyenek a civilizációs, társadalmi, gazdasági tényezők. Ha a népen belül túl nagyok ezen a téren a különbségek, ha a civilizáltak túlságosan civilizáltak, ugyanakkor a civilizálatlanok túlságosan elmaradnak a civilizációtól; ha a gazdagok túlságosan gazdagok és a szegények túlságosan szegények, akkor bizony a népen belül olyan feszültségek keletkeznek, melyek negatív módon befolyásolják az önazonosság-tudatot.

Harmadszor: Ebből nyilvánvaló, hogy az önazonosság-tudatnak szociális alapjai is vannak, és a társadalmi-gazdasági feszültségek erős hatást gyakorolnak az önazonosság-tudatra. Éppen ezért – a külső tényezőktől való függetlenség előmozdításán túl – a szociális tényezők okozta feszültségek feloldása is szükséges feltétele az önazonosság-tudat fejlesztésének.

(MEGJEGYZÉS. A MAGYAR IDENTITÁS-TUDATHOZ ÉS ANNAK FEJLESZTÉSÉHEZ.

Az igazat megvallva: felettébb restelném, ha a magyarság-tudat megfogalmazásához, elemzéséhez és értékeléséhez „marxista-leninista” és „Lukács György-féle” ideológiához és frazeológiához kellene folyamodnom. Mint annak a magát „magyar történésznek” valló volt honatyának, aki a magyar nép szavazatai révén került az Ország Házába. És képviselőként gyakorta megragadta az alkalmat annak kifejtésére, hogy kevésbé érezné „világpolgárnak” magát, ha véletlenül – esetleg akaratán kívül – lehorgonyozna a „szégyellni való magyarság” mellett. Magam részéről a gondolat- és szólásszabadság híve vagyok, éppen ezért engedtessek meg nekem is, hogy – hasonlóan képviselő honfitársamhoz – én is kifejtsem gondolataimat a „magyarság kérdésében”. – Mielőtt azonban az érdemi tárgyalásba kezdenék, beszélnem kell: családomról és a magyarságot hordozó lelkületről, valamint arról, hogy kik is voltak azok, akik a magyarságot belém ültették.

Családom.

Családom biológiailag korántsem színmagyar. De hát: ki színmagyar itt a Kárpát-medencében??? Beleértve arisztokratáinkat, nemeseinket és az úgy nevezett „mély-magyarjainkat”! – Nem beszélve a magyarosítás időszakáról, amikor az idegen nevű közalkalmazottaknak kötelező volt magyar-névre változtatni a nevüket. Így lettek a Bayerokból Borsok, a Hauserokból Hadházyak, a Mosbacherekből Nagybátonyiak, a Wagnerekből Vágvölgyiek, és így tovább, sokan közülük azt híván, hogy a magyar névvel már magyar lélek is költözik a magyarosító személybe. – Pedig könnyen lehet, hogy a „magyar lélek” már nemzedékeken keresztül bennük volt az idegen név ellenére.

Bácskai bicskás őseim szerették és tisztelték magyar, horvát, sokác asszonyaikat. Még az anyai ágon jelentkező román ősökkel sem acsarkodtak. A bácskai Takátsok, Faragók,

Martonosok békésen megfértek a máramarosi Krespayakkal és a Kolozs megyei Hetkókkal és Brankovánokkal. Ugyanúgy, ahogy feleségem családjában a lengyel Muzsikok, a pest megyei Simonyiak, a budai német Hettingerek és Bersteinek az amerikai magyar Tóbiásokkal.

Gyermekeim tehát apai részről magyar-szláv-román, anyai részről lengyel-magyar-német, és Isten tudja, milyen amerikai őseket tudnak maguk mögött, melyből nincs az a számítógép, amelynek segítségével a domináns géneket meg lehetne határozni.

A magyarságot hordozó lelkület.

A magyarságot bennem – a kromoszómák szövevényét képező testen belül – az a lélek hordozza, amely a magyarságot elsődlegesen nem a gén-láncon, nem a dezoxinukleinsav alfa-hélixén keresztül örökíti, hanem a szellem szívó hatása révén veszi fel és egyesíti örök – és véleményem szerint – széttephetetlen és megmásíthatatlan állománnyá. – Ezt a magyarságot „Hunor és Magor” regéjétől, „Fehérlő-fia” meséjétől, Szent István „Intelmein” keresztül az Árpád házi Szentek és Hősök történeteivel szívtam magamba. És Juliánusz barát története, majd Petőfi, Vörösmarty, Arany rege- és monda-világa, Jósika és Kemény regényei, Benedek apó meséi ugyanúgy hozzátartoztak a magyarsággal való ösztönös és tudatos töltekezéshez, mint a népdalok és népballadák, a Fekete Bojtár Vallomásai és Németh László történelmi drámái, Sík Sándor, Radnóti és Pilinszky költeményei.

Mit számít ezek után nekem Móricz Zsigmond? – Mert milyen magyar az, aki halálos ágyán nem azokat a bűneit bánja meg, amelyeket elkövetett, hanem azokat, amelyeket már nem volt ideje elkövetni? – Vajon ki növeli az ifjúságban az igazi magyarságot és az igazi magyar értékeket? – A lázadó pogány Vata korába való Móricz és követői? Pedig ők lennének az úgy nevezett „mély-magyarok”! – Hát én megtagadok velük minden szellemi közösséget, és inkább vagyok egyedül – családommal és barátaimmal – egyszerűen csak magyar. És vállalom a magyar létet, a magyar sorsot, a magyar felelősséget és a magyar küldetést!...

Kik voltak azok, akik a magyarságot belém ültették.

Hol kezdtem el megtanulni a magyarságot? – Már az elemiben: nyáron mezítlábas, élen patkós-csizmás kispajtásaimmal, akik ugyanolyan fogékonyak voltak a magyar mesére, a magyar versre, a magyar népdalra, mint a gregorián Jeremiás-síralmaira és a Máté-passióra, mert édesapám, aki az egyházi éneket tanította, velem és velük – a Nagypál Bercivel és társaikkal – énekelte a Nagyhét felséges dallamait.

A tanyák és szállások népeinél tanultam meg, hogy mi a magyar föld, a magyar ég, a magyar határ. A magyar haza szeretete ott ivódott belém, a bácskai löszön, a pusztamérgesi homokon, a jázság fekete földjét túró Urbánok, Bagik, Borbások, a „kutyabőrrel rendelkező” Tajthyk között és László Pistáék tanyáján a jákóhalmi határban, meg a jász Kiss Endre doktortól, aki ingyen gyógyította a község szegényeit. – Konok jászok, kérges a kezük, kérges az arcuk, sokszor kérges még talán a szívük is, de akik az agyongyötört-agyonfáradt asszonyszemek egyetlen simogató tekintetére kezes-báránnyá válnak. – Hányszor láttam ezt a fekete népet bevonulni az Isten Házába harsogó énekkel, amely leborulva tesz tanúságot egyetlen Ura és Parancsolója: a Mindenható előtt.

Meg azoktól a 12-13 éves kis cseléd lányoktól tanultam a magyarságot, akiket szüleim – hatan voltunk testvérek – kishúgaim mellé szegődtek koszt-kvártély és 6-8 pengő mellett, mert többre nem tellett a tanítói fizetésből. De ezek a kiscselédek családtagok voltak nálunk, a „Ténsasszony” anyjuk helyett anyjuk volt, mi pedig a testvéreik, akik vágtuk a fát, hordtuk a

vizet fürdéshez és nagymosáshoz az ártézi-kútról, pedig mi fiúk is csak 10-14 évesek voltunk. – Talán ez volt a mi korunk nagy-családja, családi-közössége, a régi törzs utóda?! – Ahol együtt olvastuk a meséket és a Bibliát, ahol mindent meg lehetett beszélni, s ahol a lényeges kérdések – hitünk és magyarságunk sorskérdései – nem maradtak válasz nélkül és megülepdedhettek felnőtt korunkra is. Valahogy így kellett lennie, mert még szétszórattatásunk, a fegyház és internáló-tábor után is megmaradt a mély kapcsolat közöttünk.

Milyennek ismertem meg a magyart?

(Most csak a 45 év kommunista időszak előtti magyarságról tudok beszélni, őket ismertem igazán. Az az eltelt 45 év és ami utána következett – sajnos – nagyon sokat rontott: a magyarság értékrendje szinte teljesen fölborult. Akik számára azelőtt első volt az Isten és a család, a vallás és az otthon értékei, azok közül mára sokak számára a pénz és az ital lett az első, és ennek szinte mindent alárendelnek. A családok pedig esnek szét... Fegyház-életem alatt – a rabkórházban – találkoztam egy Urbán-fiúval, az elemiben alattam járt vagy 2 évvel. Nehezen állt szóba velem, annyira szégyellte magát. Ittasan garázdálkodott, majdnem agyon verte egyik társát. A beszélgetés végén könnyezve kérdezte meg: Lehet még belőlem valami?... – Azóta is gondolkodom: Vajon megfordíthatatlanná vált ez a folyamat? Bízom benne, hogy nem! – Éppen ezért mondom el, hogy milyennek ismertem meg fiatal koromban a magyart.)

Nem akarom népemét idealizálni. – Konok volt, szilaj és dacos, de bosszúálló soha! – Szótartó, egy parolája többet ért, mint tíz közjegyzői okirat. – Okos volt és ravasz, nehéz volt túljárni az eszén, de haszonleső nem volt soha. És szándékosan nem csapott be senkit: nem engedte a becsülete. – Büszke volt és méltóságteljes, megkövetelte azt a helyet, amelyet joggal megérdemelt, de mást nem tűrt ki a helyéből. – Szorgalmas volt és találékony, a becsületes hasznot megtalálta és megbecsülte. – Nem volt fukar, nem volt irigy, szeretett és tudott nyágelkülüen adni, de a maga igazából nem engedett.

Hogy voltak rossz-tulajdonságai is? – Kinek nincs? – Hogy első felháborodásában, feldúltságában bicskát rántott, vasvillát ragadott, vagy kitépte az első szőlőkarót? – De ha tört-zúzott, becsülettel megtérítette a kárt, és ha véletlenül – sose szándékosan, sose előre eltervezve! – életben kárt okozott, vagy ölt, zokszó nélkül letöltötte a büntetést és megbánta szívből, amit cselekedett. De bosszút sohase forralt! – Ha elszántott egy barázdát a szomszédja földjéből, azt nem kapzsiságból tette: „Bosszankodjon csak az égetni való!” – S ha rájöttek, zokszó nélkül visszaadta, hacsak nem volt jogos az az elszántás.

Van még hibája a magyarnak bőven: hiú és nem egyszer „felvág”. Hogyan is mondja? – „Az ő vetése a legszebb... Az ő gabonája a legsúlyosabb... Az ő kukoricája a legnagyobb csöví... Az ő lánya a legtűzről pattantabb... Az ő fia a legnagyobb legény a faluban... Nála van a legfényesebb lakodalom... Nála legdíszesebb a temetés... Nála legmélyebb a gyász...”

És mindezt lehetne tovább sorolni, hozzá véve a 45 év alatt keletről importált hibákat és bűnöket, melyeket most tetézőnk meg a nyugati importtal...

Nagyapám volt előttem a magyar paraszt példaképe. 78 éves volt, amikor születtem, 15 gyermekéből akkor már csak 5 élt. Ő vezette első lépteimet a bácskai földeken, ő ültetett föl először a ló hátára, az ő példája – sose láttam tétlenül – tanított meg dolgozni. És ő tanított meg az élet legnagyobb igazságára.

Hogyan is volt? – A kert végében volt egy alacsony eperfa, melynek érett gyümölcsei hüvelykujjnyi nagyok voltak. Egy nyári napon ott beszélgettünk a kis fa alatt Nagyapámmal, és közben eszegettük a mézédés epret. Velünk volt másfél éves kis-húgom, ugrándozott az érett eperszemek után. Nagyapám – kis töpörödött öreg volt már, következő tavaszon meg is halt – fel-felnyúlt egy-egy szemért és adott a kislánynak. Aztán megszólalt: „Fiam, a nagyság kötelez! Amit te el tudsz érni, azt meg kell osztanod a kisebbekkel is!...” – Egy életre megjegyeztem ezt az igazságot, egy életen át akartam megvalósítani Nagyapám intelmét, ez az igazság vezetett Kerkai Atya mellé is, mer Ő aztán igazán élte ezt az igazságot! – Talán ez a megemlékezés a magyarság identitás-tudatról is egy ilyen „felfelé nyúlás a fa teteje felé”!

Milyen volt az ifjú koromban általam megismert magyar? – Milyennek is ismertem?

– Olyannak, aki mindenét odaadja földért...

– Aki odaadja a földet az életért...

– Aki odaadja az életet a tisztességért...

– Aki odaadja a tisztességet a becsületért...

– Aki odaadja a becsületet az áldozatért...

– Aki meghozza az áldozatot a szeretetért... a családjáért és a felebarátjáért, aki az Isten képe és hasonmása...

Hol tanultam ezt a magyarságot? – Paraszti véreimen kívül Adynál, az önpusztító magyarnál; Móránál, az őszintén kitárulkozó magyarnál; Babitsnál a „poéta doctus”-nál; Bálint Sándornál a „Szögedi Szent Embörmél”; és Kerkai Jenőnél, akinél nagyobb apostola a magyarságnak Szent Gellért óta nem volt.

Marxista magyarság-tudat.

A „történész és képviselő” úr magyarázhat nekem szakadásig az „an sich Nation”-ról és a „für sich Nation”-ról. Mindez marxista mellébeszélés, amely csak arra jó, hogy megzavarja a józanul gondolkodni elfelejtett, vagy még nem tudó magyarokat, amin nem lehet csodálkozni – sem az elfelejtésen, sem a nem-tudáson – hiszen 45 évig nálunk „még a vízcsapból is marxizmus folyt”, mint egyik kis egyetemista barátom mondta. – Lehet, sőt bizonyos, hiszen a „történész úr” maga is elismeri, hogy a marxistáknak szükségük van élcsapatra, amely beleverje a fejekbe a proletariátus számára teljesen idegen osztály-, osztályharc-, hatalmi tudat fogalmakat és azok tartalmát. – De mi az, ami idegen a magyarság-tudatból, annak tartalmából a lélekben valóban magyar számára? – Milyen ideológia az, amelyet keservesen kell kidolgozni és beleverni az „értetlen magyar tömegbe”? – És milyen elit az, amelynek ezt a keserves munkát el kell végeznie?...

Nem kell nekünk ilyen import-elit, de a Móricz-féle „mély-magyarság” sem! – A magyar elit az igazi magyar parasztság és annak leszármazottjai a valódi nemeseinkkel együtt! – Vagy netán a „történész úr” még mindig azt gondolja: „Elég a magyar parasztnak annyi ész, hogy beálljon az eresz alá, ha esik az eső”? Mert – sajnos – 1945 előtt ez volt sokaknak a meggyőződése a magyar parasztról. Arról a magyar parasztról, aki 1935-től – a KALOT megalapításától – igyekezett a saját kezébe venni a sorsa irányítását, csak hogy 1948-ban megint kivették a kezéből. – De úgy látszik, a téveszmék még ma is kísértenek, legalább is következtetésekben...

Kint a fronton az egyszerű katonák között – karpaszományos tisztjelölt voltam, akit Galíciába is, Erdélybe is a tiszt iskoláról vezényeltek – ; a hadikórházban: többször sebesültem; az ÁVÓ-n; a Markóban; a Pestvidéken; a Gyűjtőben; a Csillagban; Kistarcsán és Recsken, a

megsemmisítőnek szánt kényszermunka-táborban, mindenütt azt éreztem, azt tapasztaltam, azt tudtam, hogy fél-szavakból, szemvillanásokból, gondolat-foszlányokból megértettük egymást a magyarságra vonatkozó leglényegesebb dolgokban.

Pokol Gyula barátom, a szabolcsi almás-gazda, – egy utolsó recski munkatársam – élet-programja Recskén három mondat volt:

„Gondolj a családra! Gondolj a hazára! Gondolj az Istenre! – Ne engedd, hogy ezek tönkre tegyenek!” – Azzal a tenyerébe köpött: „No, Jézus, Segíts!” És csákányozott, lapátolt tovább... – Az én nyírségi barátomtól ezt tanultam. Egy egész életre!...

Ide nem kellett „parancsuralmi bevitel” a köztudatba. – A parancsuralmi bevitel éppen a marxista-leninista eszmék begyökereztetéséhez, elterjesztéséhez és a következmények ki-kényszerítéséhez kellett. – Nagy merészség és elfogultság kell éppen az ellenkezőjét állítani!

Mit jelent magyarnak lenni?

Sokan vannak és lesznek, akik nem értenek egyet az előzőekben elmondottakkal. Sokan kapzsinak, irigynek, haszonlesőnek, követelőzőnek, erőszakosnak tartják a magyart. Vannak, akik „vér-patakot” jósoltak és „harag-napját” emlegettek. Voltak, akik az elégedetlen magyarságot több mint másfél-millióra becsülték. De közismert, hogy az uszítók, a hordó-szónokok mindig sokkal többre becsülik vélt híveik táborát. – Rákosi is annak idején azt szónokolta Csepelen: „Egyik kezemben a rendőrség, másik kezemben a katonaság, mögöttem a Szovjetunió, mitől féljek hát?...” – És 1956-ban elegendő voltak néhány Angyal Istvánok, Pongrácz Gergelyek, Dudás Józsefek, Szabó Bácsik és társaik – nézzünk csak szét a 301-es parcellában! – és máris lesöpörték Rákosit és garnitúráját a magyar politika színpadáról.

Nem vitás, sokan vannak ma félrevezetettek, akikbe beleszuggerálták, hogy az Antal-kormány, Orbán Viktor és fiataljai felelősek mindenért, az állandó pénz-leértékelésért és áremelésekért is. De – bár kezd kinyílni sokaknak a szeme – az elégedetlenkedők nagy része mégis a dagadt bugyellárisban méri a magyarságot. Furcsa módon nem a kis-nyugdíjasok az elégedetlenkedők, – nem ők, aki a lét-minimumot sem, vagy alig érik el, – pedig talán nekik lenne okuk az elégedetlenségre. De nem ők lázonganak, hanem azok, akiknek a húsos fazékból nem jutott, vagy nem jutott elegendő.

Vitathatatlan, hogy gazdasági helyzetünk jelenleg kétségbe ejtő, de főleg azért, mert a múlt század eleji kapitalizmust akarják visszahozni azok, akiknek kezében összpontosul a gazdasági hatalom. – És ugyancsak a múlt század eleji – de nemzetietlen – liberalizmust szeretnének megvalósítani a „szabadság bajnokai”. – Holott Ludwig Erhard óta a németek eltávolodtak a monopol-kapitalizmustól és általános jólétet teremtettek – legalább is Nyugat-Németországban. Az európai keresztény középpártok pedig – botlásaik, bukdácsolásaik, bűneik ellenére – megmaradtak a keresztény értékrend és a keresztény szolidaritás vonalán.

Mit jelent tehát magyarnak lenni?

– Őrizni magyar értékeinket: mind az általános emberi, mind a sajátosan népi, mind pedig a speciális szakmai kultúra területén.

– Sajátos népi értékeinket beépíteni az általános emberi kultúrába.

– Társadalmi vonatkozásban – a testileg és lelkileg erős családi életre alapozva – építeni az erős és egészséges népet és nemzetet.

- A gazdaság területén – az életerős önálló gazdálkodás mellett – kifejleszteni a beszerzési és értékesítési szövetkezeteket, valamint mellettük – alkalmasint és szükség szerint – a sajátos célokra kifejlesztett termelési szövetkezeteket.
- Politikai vonatkozásban – a helyreállított keresztény értékrend és erkölcsiség alapján – magunkévá tenni a keresztény szolidaritást, kompromisszum-készséget és toleranciát.
- S mindezek alapját keresztény hitünknek és erkölcsiségünknek kell képeznie, hogy megvalósulhasson KERKAI ATYA – nemzetünk nagy apostola – alapeszméje, amelyet négyes jelszávaiban foglalt össze, és amely soha nem volt olyan aktuális, mint ma:

KRISZTUSIBB EMBERT! – MŰVELTEBB ORSZÁGOT! – ÉLETERŐS NÉPET! – ÖNTUDATOS MAGYART!)

2. 3. 2. 4. 2. Belső kapcsolat a nép megújulás-tudata révén.

A népi önazonosság-tudat fejlesztésével valójában már a nép megújulás-tudatához jutottunk el. Itt arról kell gondolkodnunk:

- mi a megújulás-tudat mibenléte;
- mi a megújulás-tudat – mint magatartás – megjelenési formája;
- és talán arról is tájékoztatást kaphatunk: mik mindennek a kilátásai?

Megújulás – innováció – és megújulás-tudat.

Ha alapvető kiindulásként elfogadjuk, hogy a megújulást – innovációt – újja válási folyamatként szemléljük, akkor a Teremtés-rendjében közvetlen folyamatként jelentkezik az egyéni és közösségi megújulás.

- Az egyéni megújulási-folyamatnál célként a szellemi élet minél magasabb szintre történő emelése jelölhető meg. Ennek feltételei a belső kapcsolatok – tudati, törekvési és erkölcsi kapcsolatok – újra történő felfedezése, megújítása. Eszközei pedig a szellemi lélek megismerési-, információs- és döntési folyamatainak szabályozása, összehangolása és megalapozása az erkölcsi-jó érdekében.
- A közösségek megújulási-folyamatainál az egyén megújulásának összetevőit kell alkalmaznunk a szociális síkra, azzal a kiegészítéssel, hogy a közösség megújulása elképzelhetetlen intézményinek megújulása nélkül. Egyébként az egyénre vonatkozó feltételek, célok és eszközök általánosíthatók a közösségre. Vagyis: szükséges a közösség belső kapcsolatainak újra történő felfedezése, megújítása; a közösség megismerési-, információs- és döntési-folyamatainak szabályozása és összehangolása; valamint a közösségi-jó érvényesítése. – Tekintettel az intézményekre és a közösségben valóra váló eredményekre, a tudat előtti – tehát a prébiológiai és biológiai – szinteket is be kell vonni a megújulás folyamatába.

A megújulást – innovációt – legfontosabb összetevői révén fogalmazhatjuk meg:

Az embernek, mint tudatos és szabad erkölcsi személyiségnek, továbbá az emberi közösségnek, mint tudatos és szabad szociális struktúrának, azokat a tudati, törekvési és erkölcsi kölcsönhatásait, melyek új strukturális változást hoznak létre, s ez a változás az egyénben és közösségben új fejlődési folyamat formájában realizálódik, új magatartásformákat és állapotváltozásokat hoz létre. – Tekintettel azonban arra, hogy az ember nemcsak individuális, hanem – egyszersmind – szociális létre is hivatott, ezért egyéni kiteljesedését, megújulását a közösségben elfoglalt helye is meghatározza.

- Jelenti tehát az egyén vonatkozásában a szellemi élet megújulását, a szellemi igény növekedését, valamint az állandó és felfokozott vágyat a szellemi értékek megragadására.

Továbbá jelenti az erkölcsi élet megújulását, az erkölcsi igények állandó növekedését, valamint az állandó és felfokozott vágyat az erkölcsi értékek megragadására.

– Jelenti ugyanakkor az emberi közösségek szellemi és erkölcsi megújulását, a közösségi igények növekedését, az állandó és felfokozott vágyat a közösségi szellemi és erkölcsi értékek megragadására. Ne feledjük azonban, hogy a közösségek megújulására döntő befolyást gyakorolnak a nagy egyéniségek, a nagy sorsfordulók, az erkölcsi-jó és a közösségi-jó nyilvánvalóvá válása, azokban gyökerező magatartásformák és magatartás-változások. – A közösség szellemi és erkölcsi megújulása így segíti a kibontakozás és kiteljesedés felé az egész emberi szellemi és erkölcsi magatartást.

A megújulásnak ugyanis egyetlen mértéke van csupán: a létbeli és értékbeli fejlődés.

A megújulás-tudat ezek következtében tartalmazza

- a tudati, törekvési és erkölcsi folyamatokat;
- az új strukturális változások mibenlétét;
- az egyéni és közösségi fejlődés irányát;
- az új magatartásformáknak és állapot-változásoknak ismeretét;
- tudatos döntést azok vállalására;
- erkölcsi kötelezettséget a megvalósításhoz szükséges munka elvégzésére és áldozathozatalaira.

A megújulás-tudatnak tehát olyan formákban kell megjelennie, melyek a létrendben és az értékrendben újat és többet jelentenek. Ez a nép vonatkozásában különösen a következőkben valósulhat meg:

- a nép-oktatásban;
- a nép-művelésben;
- a nép-nevelésben.

Az első – vagyis: a nép-oktatás – az iskolai és az iskolán kívüli oktató munkát jelenti.

- Ez tartalmazza az iskolai oktatásban
 - = az oktatás tárgyának – tehát a tantárgyaknak – megfelelő kiválasztását és csoportosítását;
 - = az új és hatékony tanítási módszerek kutatását és használatba vételét;
 - = az oktatás személyi feltételeinek és eszközigényének minél teljesebb biztosítását.
- Az iskolán kívüli – vagyis a felnőtt oktatás – tartalmazza
 - = az analfabetizmus elleni hatékony küzdelmet;
 - = a logikus gondolkodás és beszéd oktatását alapfokon;
 - = az önálló gondolkodásra és cselekvésre való oktatást.

Mindkét oktatási formánál szükséges és elengedhetetlen a tantárgyak és tanítási módszerek célra irányítása a nép szellemi szintjének emelése érdekében.

A második – vagyis: a nép-művelés – a nép műveltségi szintjének emelésére hivatott, tervszerű iskolán kívüli tevékenységet jelent. A műveltség alapfokát az általános-iskolának kell biztosítania. A népművelés a műveltség „középfokának” megszerzését hivatott szolgálni a csupán általános-iskolát végzettek számára, „felsőfokát” pedig a középiskolát végzetteknél. – Ugyanakkor a népművelés feladata a szakmai egyoldalúság kiküszöbölését és az egységes világkép kialakítását szolgáló humán, illetve természettudományos szemlélet beépítése az egyéni és közösségi műveltségbe. Egyben az európaiságunkat szolgáló nyelvek alap-, közép- és felsőfokú oktatása is a népművelés tárgyát képezi.

Ide tartozik továbbá a népművelést végző szakemberek kiképzése és állandó továbbképzése. – Ne feledjük: valóban hatékony népművelést csak megfelelő önazonosság- és megújulástudattal rendelkező szakemberek tudnak végezni.

A harmadik – vagyis: a nép-nevelés – az előző kettőre épülve, és azokkal együttthatásban, a közösségi megújulás legfontosabb lépcsőfokát képezi. Tárnya elsődlegesen az erkölcsi megújulás. – (Tekintettel az elmúlt évtizedek erkölcsi meglazulására, sőt – bizonyos mértékű – felbomlására, feltétlenül nagyobb súlyú, mint a nép-oktatás és a nép-művelés!) – Éppen ezért tartalmaznia kell

= az erkölcsi-jó és a közösségi-jó megfogalmazását, megjelenésformáinak ismeretét és megvalósításának eszközeit;

= az erkölcsi-rossz és a közösségi-rossz megfogalmazását és megjelenésformáinak ismeretét, valamint elkerülésének eszközeit;

= az erkölcsi magatartás különböző megjelenésformáit, az erkölcsi magatartásváltozások mikéntjét;

= az erkölcsi magatartás konkrét jellemzőit az egyén, a család, a nép vonatkozásában.

A nép-nevelésnek legfontosabb helyei a különböző vallási, világnézeti és társadalmi szervezetek, a népőiskolák, lelkigyakorlatos házak, (pl. Falu-Manrézák), stb. – Fontos, hogy ezek irányítói, helyi vezetői megfelelő lélektani és pedagógiai kiképzésben részesüljenek, és olyan önazonosság- és megújulás-tudattal rendelkezzenek, mely alkalmas a tagok és a társak, az intézményben továbbképzésre megjelenők erkölcsi megújulásának előmozdítására.

A megújulás-tudat minden megjelenési formájában új alapokat igényel. Kell, hogy a megújulás egész folyamatában és minden megnyilvánulásában a Teremtés-, a Megváltás- és a Megszentelés-rendjének követelményei érvényesüljenek. Ezen a területen mindent – elvileg és erkölcsileg megalapozva – gyakorlatilag szükséges megvalósítani.

2. 3. 2. 4. 3. A nép belső kapcsolata a transzcendenciával.

A megújulás és megújulás-tudat vezet el a természetfölötti – vagyis a transzcendencia – felismeréséhez és a természetfölötti igények felébredéséhez. A megújulás – innováció – mint alkotó-tevékenység, visszavezethető a teremtő – kreatív – tevékenységre. Ennek forrása pedig maga a Teremtő Isten. Ezért a megújulás – az alkotó-tevékenység révén – szoros kapcsolatban van a természetfölöttivel. – Tekintettel arra, hogy a megújulás minden esetben létbeli és értékbeli állapotváltozásra irányul, ezért a megújulás a természetfölötti létben és értékben kapja meg végső értelmét és célját.

A transzcendenciával kapcsolatban néhány kérdésre feltétlenül válaszolnunk kell.

Először: Mi a transzcendencia?

A természetes létállapotot meghaladó léttartalmat kell természetfölöttinek – transzcendensnek – neveznünk. Ez a létállapot a természetes szintet meghaladó törvényszerűségekkel és képességekkel rendelkezik. A természetfölöttiség csúcán pedig – elérhetetlen transzcendens létállapotot képviselve – a Teljesség-struktúrája áll, akit mi Istennek nevezünk, és aki a Háromszemélyűségben az Energia-teljesség, mint Teremtő, az Információ-teljesség, mint Megváltó és a Szabadság-teljesség, mint Megszentelő Lélek a Szeretet-teljesség birtokosa. – Ő a mindenható, mindentudó és minden – elképzelhető és elképzelhetetlen – kötöttségtől mentes, végtelenül, abszolút autonóm módon szabad ISTEN.

Másodszor: Mi emberek hogyan viszonyulunk a transzcendenciához?

Emberi mivoltunkban állandó transzcendens hatások alatt élünk. Egyszersmind az ember számára adottak bizonyos képességek és lehetőségek, melyek meghaladják a természetrendjét és a természet bizonyos törvényszerűségeit. Ezek közül a legfontosabbak:

- az ember tudata és törekvése révén – bizonyos mértékig – fölül tud emelkedni a tér és idő korlátain;
- rendelkezik erkölcsiséggel, melynek megjelenését egyáltalán nem indokolja a biológiai fejlődés;
- rendelkezik bizonyos mértékű szabadsággal, és szabad törekvése révén szembe tud fordulni a természettörvényekkel, sőt legértékesebb léthányadát: magát a létet is el képes dobni;
- önfelülmúlási igénye az időtlenség és a halhatatlanság felé mutat.

Ezek segítségével megállapítható, hogy az ember a megtapasztalható Valóság talajából nőtt ki, és a Transzcendenciába nyúlik. – Másként fogalmazva: az ember a természetes és természetfölötti Valóság találkozájának létezője, és így az ember minden létbeli összefüggésének, törvényszerűségének, relációjának megvan a transzcendens el irányulása, értelme és sorsszerű kihatása.

Harmadszor: Mi a transzcendens megújulás?

A megújulás – innováció – mint alkotó tevékenység, visszavezethető a kreativitásra, a teremtő tevékenységre. A kreativitás pedig – meggyőződésünk szerint – közvetlen módon kapcsolódik a transzcendenciához, a Teremtő Istenhez. Az alkotás, teremtés folyamata ugyanis alapvető energetikai-, információs- és kibernetikai- (vezérlési-) feltételekkel bír. Ezek forrása azonban – abszolút formában – a Teljesség-struktúrájában vannak jelen. Ezért minden alkotás – energetikai-, információs és kibernetikai feltételeivel – a Háromszemélyű Egy Istenre: az Energia-teljességre, az Információ-teljességre és a Szabadság-teljességre vezethető vissza.

Ezekből kiindulva kíséreljük megfogalmazni a transzcendens megújulást.

Transzcendens megújulásnak kell neveznünk azt a folyamatot, amelyben

- természetfeletti és természetfelettiével érintkező struktúrák,
 - transzcendens törvényszerűségek irányítása mellett,
 - transzcendens fejlődés megvalósításához lépnek kölcsönhatásra,
- kimondva vagy kimondatlanul a Teljesség struktúrájára, ISTENRE irányultan. – Ennek a transzcendens állapotváltozásnak eredményeként nemcsak az ember válik teljesebbé és fejlődik a természetfölöttiségben, hanem ebben a transzcendens megújulásban résztvevő valamennyi struktúra – egyén, család, nép, nemzet, az egész társadalom – aktivitásban, dinamizmusban és megújulásban teljesebbé válik.

Mindezek után nézzük a nép belső kapcsolatainak transzcendens vonatkozásait.

Természetfölötti kapcsolatok a humánumban.

A humanizmust ember-középpontúságban fogalmazhatjuk meg. Ennek a humanizmusnak a megjelenési formái a következők:

- Individuális humanizmus, amikor egyedül és kizárólag az egyént helyezzük a tudat, törekvés és az erkölcs középpontjába;
- Szociális humanizmus, melynél minden folyamat középpontjában egyedülés kizárólag a közösség áll;

– Teljes értékű – integrális – humanizmus, ha az emberi tudat, törekvés és erkölcs közép-pontjában a teremtet, megváltott és megszentelt ember áll, minden természetes és természetfölötti relációjával.

A humanizmus első két formája az ateizmus drámáját hordozza magában, minthogy a folyamatok részecskéire irányultak, még a természetes „teljességet” is tagadva, az Önimádat vagy a Közösségimádat, az önmagának való elégségesség vagy a közösségben történő feloldódás révén kizárja a humanizmust végső céljának megismeréséből, a feléje való törekvésből és a célba jutás reményéből. – Egyedül a teljes értékű – integrális – humanizmus képes természetfölötti kapcsolat létesítésére és a transzcendens megújulás-tudat hordozására. Csak ez képes biztosítani az egyensúlyt az egyén és a közösség, a természetes és a természetfölötti viszonylatában. Éppen ezért a közösségi megújulás tengelyében is a teljes értékű humanizmusnak kell állnia keresztény meggyőződésünk szerint.

Természetfölötti kapcsolat a lét- és értékrendben.

A létrend a természeti és transzcendens jelenségek léttartalom szerinti besorolását tartalmazza; az értékrend pedig ugyanezeknek erkölcsi tartalom szerinti sorrendjét.

A létrendben – alulról fölfelé – a léttartalom szerinti sorrend a következő:

Pusztaság <biológiai lét <értelme és akarat: pszichikai lét <erkölcsi lét <a természet korlátaitól mentes transzcendens lét <<<mindezek csúcsán a Létteljesség: ISTEN.

Az értékrendben: legmagasabb szinten a legteljesebb, abszolút erkölcsi tartalom: ISTEN áll; alatta – az Istenhez fűződő kapcsolat mértéke szerint – a többi erkölcsi lény; az élet és a pusztaság lét, minthogy saját erkölcsiséggel nem rendelkezik, messze az értékek végén állnak. Ez utóbbiak – meggyőződésünk szerint – csak annyiban rendelkezhetnek erkölcsi értékkel, amennyiben az emberi lét és az emberi erkölcsiség anyagi-biológiai alapját képezik és így az erkölcsi folyamatokban történik a bekapcsolódásuk.

A lét- és értékrend természetfölötti kapcsolatai az Istenre történő irányulással, valamint a transzcendens megújulásba és fejlődésbe történő bekapcsolódással válnak valóra. És annál szilárdabbak ezek a kapcsolatok, minél tudatosabban és erőteljesebben történik az Istenre irányulás, a transzcendens folyamatokba történő bekapcsolódás.

Meg kell azonban még azt jegyezni, hogy lét- és értékrend vonatkozásában a kapcsolat értékét emeli, ha nemcsak mint egyén, hanem mint közösség tagja vesz részt az ember a transzcendens folyamatokban. – Krisztus szava: „Ha ketten-hárman együtt vagytok az én nevemben, én veletek vagyok.” – Ennek következtében az egyénnek a családhoz, a néphez való kapcsolata transzcendens vonatkozást nyerhet.

Természetfölötti kapcsolatok a kegyelemben.

A nép belső kapcsolatainak a megkoronázását, a természetes kapcsolatoknak kegyelmi síkra történő emelését és kegyelmi síkon történő kiteljesedését jelenti a transzcendens folyamatokba való bekapcsolódás. Keresztény meggyőződésünk alapját hitünk tanítása képezi:

- a kegyelem nem rontja le, hanem feltételezi és kiteljesíti a természetet;
- a kegyelem transzcendens síkra emeli a természetes folyamatokat.

Vagyis: számunkra emberek számára, a természetes tudati, törekvési és erkölcsi cselekedetek

képezik természetfölötti életünk alapjait, mert a kegyelem ezekre a természetes folyamatokra épít, természetes adottságainkat segíti a kiteljesedés felé, és emberi tudati, törekvési és erkölcsi folyamatainkat transzcendens síkra emeli. – Mindezek alapján bátran állíthatjuk, hogy az Isten által adott néphez való tartozásunk nem csupán biológiai, kulturális és társadalmi kapcsolatot jelent, hanem jelenti

- a kegyelemmel megkoronázott és transzcendens síkra emelt önazonosság-tudatot;
- a kegyelemmel megkoronázott és transzcendens síkra emelt megújulás-tudatot;
- a nép belső kapcsolataiban a Teremtés-, Megváltás- és Megszentelés-rendjének transzcendens egységét.

Ezért az egyén, a család, a nép együtt és egymásba kapcsolódva – a Teremtés-, a Megváltás- és a Megszentelés-rendjében együttműködve – transzcendens relációval fűződnek egymáshoz. Számunkra – keresztények számára – egy néphez való tartozás nem földrajzi, biológiai, kulturális és társadalmi folyamatok következménye. Nem népi romantika. Hanem olyan tény, amely természetes folyamat ugyan, de mindenkor megvan a transzcendens vetülete és következményei. Olyan valóság, mely a Teremtés-, Megváltás- és Megszentelés-rendjében gyökerezik és itt kapja meg igazi értelmét hazaszeretetünk.

2. 3. 3. A keresztény szociális felfogás a nemzetről.

A NEMZET – mint az előzőekben már megfogalmaztuk – a népnek olyan történelmileg kialakult tartós közössége, mely önálló területtel rendelkezik, önálló belső tartalommal és önálló kapcsolat rendszerrel bír, valamint – a nemzet alkotmányában rögzített – elidegeníthetetlen jogai és kötelességei vannak.

A nemzet tehát a nemzeti öntudatra ébredt többségi nép szociális közössége, mely a területén élő többségi és kisebbségi népek számára – az alkotmányban rögzített módon, a mindenkor érvényes jogok és kötelességek mellett – biztosítja a speciálisan népi belső tartalom és belső kapcsolatrendszer érvényességét.

Ha részleteiben kívánjuk szemlélni a nép belső tartalmát és kapcsolatrendszerét, akkor a népnél rögzített megállapításokat kell alapul vennünk azzal a kiegészítéssel, hogy

- az alkotmány szabályozza – a természettörvényeken és természetjogon túlmenően – a nemzet területén élő és jogszerűen tartózkodó népek jogait és kötelességeit, belső tartalmát és belső összefüggéseit, kapcsolatrendszerét és mindezekon alapuló magatartását;
- ezt az alkotmányt, annak részleteit és gyakorlati végrehajtását a demokratikusan választott parlament határozza meg;
- a parlament tagjait az alkotmány által meghatározott módon, az alkotmányban engedélyezett pártok jelöltjeiből a nemzet nagykorú tagjai választják meg,
- valójában maguk a nemzetek alkotják az ÁLLAMOT, még pedig az alkotmány joghatósága alatt álló népek, tehát a többségi nép és a nemzeti kisebbségek, – vagy pedig az egyesült népek, mint az Észak Amerikai Egyesült Államok, vagy az Európai Unió esetében.

Keresztény meggyőződésünk szerint, mint a saját nemzetünk tagjai

- valamennyien – világnézetre, kultúrára, társadalmi-, gazdasági- és politikai rétegeződésre való tekintet nélkül – alá vagyunk vetve a nemzet alkotmányának;
- ugyancsak alá vagyunk vetve az alkotmány végrehajtása céljából demokratikus kormány-

- ugyanakkor birtokában vagyunk az alkotmány adta jogainknak, és teljesítenünk kell az alkotmányban előírt kötelességeinket;
- éppen ezért – keresztény meggyőződésünk szerint – el kell ismernünk valamennyi probléma alternatív megfogalmazásának lehetőségét, képviselnünk kell a szolidaritás és szubszidiaritás szellemét, rendelkezünk kell a keresztény toleranciával és – szükség esetén – alkalmaznunk kell a keresztény megbocsátást;
- összefoglalásként annyit mondhatunk: képviselnünk kell keresztény meggyőződésünk szerint a Teremtés-, Megváltás- és Megszentelés-rendjének törvényszerűségeit, a Kinyilatkoztatás – különös tekintettel – az Evangéliumok szellemét, hogy a Háromszemélyű Egy Isten szándékai valósuljanak meg Hazánkban.

(MEGJEGYZÉS. – Ezeket tartjuk elengedhetetlenül szükségesnek a NEMZETTEL kapcsolatban megfontolni. – Minden más kérdésben eligazítást ad a NÉPNÉL és az ÁLLAMNÁL kifejtett keresztény meggyőződés.)

2. 3. 4. Keresztény szociális felfogás az államról.

Az ÁLLAM – mint Szociális Katekizmusunk elején már megfogalmaztuk – olyan magasabb rendű szociális struktúra, mely a NEMZET, vagyis a többségi NÉP és a kisebbségi NÉPCSOPORTOK számára jelenti

- a politikai joghatóságot;
- a természet törvényen és természetjogon, valamint az emberi szabadságjogokon alapuló alkotmányos formát, benne az alkotmányos jogokat és kötelességeket minden állampolgár számára;
- az állam polgárai – vagyis az egyének, családok, többségi és kisebbségi népek – szabadságjogai vonatkozásában az alkotmányos garanciát;
- az államiság keretén belül a belső és külső – világnézeti, kulturális, társadalmi, gazdasági és politikai – rendszert, azok biztonságát;
- a joghatósága alatt álló – valamint a területén jogosan tartózkodó – egyének és közösségek fizikai és szellemi védelmét.

Az állam – keresztény meggyőződésünk szerint – a természet törvények és természetjog révén, létében szorosan kapcsolódik a Teremtő Istenhez, a jogok gyakorlásán és az állampolgárok, valamint azok közösségeinek védelmén keresztül pedig a Gondviselő Istenhez. – Ennek a kapcsolatnak a részletezését kívánjuk a következőkben jobban kifejteni az alábbiak szerint:

- az állam, mint magasabb rendű szociális struktúra, mint a természet törvény és a természetjog alapján álló közösség;
- az állam, mint a jogalkotás forrása;
- az állam viszonya a természetes szociális közösségekhez;
- az állam kapcsolata más államokkal.

2. 3. 4. 1. Az Állam, mint magasabb rendű szociális struktúra.

Valójában az állam nem „természetes szociális struktúra” a szó szoros értelmében, hanem a természetes szociális struktúrákból, azokon felépülő „magasabb rendű” struktúra. Alapját – a Teremtés-rendjében – a természet törvényeken és természetjogon felépülő természetes szociális struktúrák – a család, a vérségi kötelékkel összekapcsolt „nagy-család”, a nagycsaládok közösségeként létrejött nép, majd a nemzet összessége képezi. – Feltétel-, cél- és eszközrendszerét tekintve a következőképpen fogalmazhatjuk meg.

– Feltételrendszer vonatkozásában az ember közösségi mivoltára kell hivatkoznunk. Ezen belül azt kell hangsúlyoznunk, hogy az ember a természetes közösségekben nem képes maradéktalanul megfelelni mindazon kihívásoknak és követelményeknek, melyekkel az élet szembeállítja. Mind a világnézet, mind a kultúra és civilizáció, mind a társadalmi élet, mind a gazdálkodáson belül a termelés, értékesítés és elosztás vonatkozásában olyan problémákkal találkozhat, és a civilizáció fejlődésével mindinkább találkozik is, melyeket az alap-közösség keretén belül megoldani nem lehet.

– Célrendszer tekintetében elég csak az ember egyéni és közösségi létére, sorsára, felelősségére és küldetésére utalni. – Az Állam célja ezek szerint – legalább is a mi keresztény meggyőződésünk szerint – az egyén és a közösség létének kiteljesítése, sorsának figyelemmel kísérése és könnyebbé tétele, az emberi felelősség és küldetés megfogalmazásában pedig segítségnyújtás. – Vagyis: az Állam és az államhatalom soha nem lehet öncélú, hanem mindig az ember – tehát az egyén és közösség – szolgálatában kell állnia.

– Eszközrendszer viszonylatában viszont a jogalkotásra és a jogszolgáltatásra, valamint ezek szankcionálására kell gondolnunk. Ezzel kapcsolatos a demokratikus parlamentarizmus és annak valamennyi tartozéka.

Mindezek – természetsszerűleg – az államiság szociális strukturáltságának alapvető paramétereit jelentik a Teremtés-rendjében.

2. 3. 4. 2. Az Állam, mint a természettörvény és a természetjog alapján álló közösség.

Értelmezzük először a természettörvényt: A természettörvény nem más, mint a természet-rendjébe írt kötelező szabályozás, melyet minden természeti jelenségnek követnie kell. Valójában a Teremtés-rendjének szabályozása, mely a pusztalét és az élet síkján szükségképpen érvényesül. Tekintettel azonban arra, hogy az ember is „természeti jelenség”, valójában rá is vonatkoznak. Az ember azonban tudatos törekvése révén szembe fordulhat a természet szabályaival és törvényeivel. De ezek minden esetben visszaütnek, és ezt tapasztalhatjuk is lépten-nyomon, ha a természettörvény ellenében cselekszünk.

Értelmezzük most a természetjogot: A természetjog a szociális – társadalmi – természettörvényeknek az emberi személyekre és az emberi közösségekre vonatkozó jogi megfogalmazása, mely tartalmazza az emberre és közösségeire vonatkozó – természettől fogva érvényes és kötelező – jogokat és kötelezettségeket. Tekintettel arra, hogy mindez a természetben gyökerezik, mely mögött a Teremtő Isten áll, a természetjog maga is a Teremtés-rendjébe tartozik, annak részstruktúrája.

Vegyük most szemügyre az Államot a természetjog viszonylatában. – A szociális alap-közösségeknek – a családnak, népnek, valamint az ezeken felépülő nemzetnek – megvannak a társadalmi természettörvényekben gyökerező jogai és kötelezettségei. Ezeket azonban nem tudja maradéktalanul érvényesíteni és teljesíteni egyik közösség sem önmaga erejéből. Ezért van szükség egy magasabb rendű szociális közösségre, az Államra, hogy – a természettörvény és a természetjog alapján – biztosítsa a szociális jogok és köteleességek teljesíthetőségét. Ezen megfontolás szerint állíthatjuk, hogy az Állam a természetjog alapján jön létre.

– Ugyanakkor az Államnak – éppen a természettörvény és a természetjog alapján – van lehetősége, sőt kötelessége a szociális jogok és köteleességek szankcionálására, minthogy – éppen a természettörvény és a természetjog alapján – válik a jogalkotás forrásává. Ezen azt kell értenünk, hogy jogosult a joghatósága alá tartozó személyek, családok és népek számára – a természettörvénynek és a természetjognak megfelelő – alkotmány, törvények és rende-

tek alkotására, kihirdetésére és végrehajtására, a végrehajtás ellenőrzésére, valamint az alkotmány és törvények ellen vétők megbüntetésére.

- A természetjog alapján kötelessége az Államnak a joghatósága alá tartozó személyek, családok és népek fizikai és szellemi védelméről gondoskodni.
- A természet mai – úgy is mondhatjuk, hogy ma már tökéletesebb – értelmezése szerint, az Államnak kötelessége a demokratikus államformát és államrendet megvalósítani, megtartani és megvédeni a külső és belső ellenhatásokkal szemben.

Így válik az állam – keresztény meggyőződésünk szerint a Teremtés-rendjében – a természet-törvényekben gyökerező természetjog révén a tételes jogok forrásává.

2. 3. 4. 3. Az Állam viszonya a természetes szociális közösségekhez.

Négy nagyon komoly dokumentum áll rendelkezésünkre, amelyek világosan rámutatnak nemcsak az Állam és a természetes szociális közösségek viszonyára, hanem az Államnak ezen szociális közösségek belső tartalmával szembeni kötelezettségére. – Ezek a dokumentumok a következők.

- Az Egyesült Nemzetek Szövetségének Polgári Politikai Jogok Egyezségokmánya;
- Az egyesült Nemzetek Szövetségének Gazdasági, Szociális és Kulturális Egyezségokmánya;
- A II. Vatikáni Zsinat „Gaudium et Spes” dokumentumára;
- VI. Pál pápa „Populorum Progressio” kezdetű enciklikájára.

A következőkben ezen dokumentumok szellemében kívánunk választ adni jelen szakaszunk és következő szakaszunk kérdéseire.

Először vegyük sorra a „Gaudium et Spes” sorait.

- „Az ember társas természetéből következik, hogy a személy tökéletesedése és a társadalom fejlődése kölcsönösen függ egymástól. Valamennyi közösségnek ugyanis a személy az alapja és egyben a célja; nem is lehet másként, hiszen a személy természetétől fogva rászorul a közösségre.” (II. 25.) – Az Állam megfogalmazásánál és vizsgálatánál ezt mindenképpen figyelembe kell venni. –
- „A társadalomban való élet nem valami mellékes körülmény az ember számára: ezért van az, hogy a másokkal való kapcsolat révén, a velük való kölcsönös tevékenységben és párbeszédben bontakozik ki az ember minden tehetsége és felelhet meg emberi hivatásának.” (II. 25.) – Valójában ez teszi az embert állampolgárrá. –
- „A társadalom rendje és ennek továbbfejlődése kell, hogy mindig a személy és a közösség javára irányuljon, mert a dolgok rendjét kell a személyek és közösségek rendjéhez szabni, nem pedig fordítva.” (II. 26.) – Az államhatalom rendjét ez az elv kell, hogy irányítsa! –
- „Szükséges, hogy a társadalmi rend állandóan fejlődjék és alapja az igazság legyen, igazságosságban építsék és szeretettel itassák át.” (II. 26.) – A modern Államban – sajnálatos módon – pont ezek a tényezők: fejlődés, igazságos építés és szeretet jelentik a legnagyobb hiánycikket! –
- „Tisztelet az emberi személy iránt, ez a kiindulópont a szociális kérdés tárgyalásánál.” (II. 27.) – Ez kellene, hogy legyen az államhatalom alapvető álláspontja minden döntő kérdésben!
- „Túl kell jutni az egyénekre vagy kisebb közösségekre szabott erkölcsi korlátokon, mert az igazságosság és a szeretet azt kívánja, hogy egyenlő társadalmi mértékkel mérjünk, mert csak az erkölcsi és szociális erények elterjedése révén alakulhat ki az új-arculatú emberiség.” (II. 30.) – Mindehhez nem kell kommentár, a zsinati dokumentum önmagáért beszél.

– Vállalni kell a felelősséget és a sorsközösséget, ennek megvalósulása csak a nevelésben és a társadalmi magatartásban lehetséges. – „Joggal hihetjük – mondja a Gaudium et Spes dokumentum – hogy az emberiség jövője azoknak a kezében van, akik fel tudják tární az utánunk jövő nemzedék előtt az élet és a remény forrásait.” (II. 31.)

(Szeretném ehhez hozzáfűzni Kerkai Jenő jezsuita Atya megfogalmazását, melyet 1949-ben, az ellene megindított koncepciós perben a bíróság előtt – az utolsó szó jogán – kifejtett:

„Nem, ismerek nagyobb vétket annál, mintha valaki Egyháza vagy Nemzete ellen fordul, ha olyan cselekedetet követ el, mely Egyházát vagy Nemzetét létében fenyegeti. És nem ismerek üdvösebb cselekedetet annál, mintha valaki Egyháza és Nemzete létének érdekében, azok fennmaradásáért tesz valamit és hoz áldozatot.” – És a 14 év megfeszített munka után az áldozatot is meghozta: a magyar Egyházért és a magyar Nemzetért végzett szakadatlan munkájáért 10 év kényszermunkára ítélték, melyet az utolsó napig letöltött. Azt követően további 10 év elviselhetetlen szenvedését hordozta a fegyházban szerzett súlyos betegségek következtében egészen 1970-ben bekövetkezett haláláig...)

Az Egyesült Nemzetek Egyezségokmánya egyértelműen kimondja a következőket:

– „Mindenkinek joga van a gondolat, a lelkiismeret és a vallás szabadságára. Ez a jog magában foglalja a vallás vagy meggyőződés szabad megválasztását vagy elfogadását, és azt a szabadságot, hogy vallását vagy meggyőződését vallásos cselekmények és szertartások végzése útján akár egyénileg, akár másokkal együttesen, nyilvánosan vagy magánkörben kinyilváníthassa, gyakorolhassa és taníthassa.”

– „Senkit sem lehet olyan kényszernek alávetni, amely csorbítaná azt a szabadságát, hogy saját vallása vagy meggyőződése legyen, vagy hogy ilyent elfogadjon.”

– „Az Egyezségokmány részes államai kötelezik magukat a szülők – és adott esetben a törvényes gyámok – azon szabadságának tiszteletben tartására, hogy gyermekeik vallási és erkölcsi nevelését saját meggyőződésüknek megfelelően biztosítsák.”

– „Nézetei miatt senki sem zaklatható.”

Mindebben az Államnak felmérhetetlen lehetősége – ugyanakkor felmérhetetlen felelőssége – van mind pozitív, mind pedig negatív irányban. De egyszersmind meg is köti az Állam „kezét”. Fel kell tehát mérnie az állampolgároknak és közösségeiknek, hogy olyan Államra és államhatalomra van szükségük, mely egyént, családot, népet ebben a szellemben és ezeknek az eszközöknek a felhasználásával segít és támogat.

Az Állam vezetőinek és felelős politikusoknak pedig szóban, tettben és magatartásban példát kell tudniuk adni az igazságosság, erkölcsösség és az emberszeretet vonatkozásában. – Valójában ezeknek kell szabályozniuk az Államnak a természetes közösségekhez való viszonyát.

2. 3. 4. 4. Az Állam viszony a szociális közösségek belső tartalmához.

Az Állam viszonyát a szociális közösségek belső tartalmához a felsorolt dokumentumok alapján kívánjuk meghatározni.

– Világnézet vonatkozásában a „Gaudium et Spes” kijelentésére kell hivatkoznunk., mely szerint minden emberi tevékenység értelmét és értékét a „húsvéti titokba” történő bekapcsolódás adja meg. Ez – az Isten akarata szerinti – emberi tevékenység lesz az alapja az „új földnek és új égnek”, mely Krisztus újra-eljövetelével valósul meg, és amelyben helyet kap minden helyes emberi gondolat, minden jó törekvés. És az Úr Lelkének erejével megvalósul minden emberi érték: emberi méltóság, testvéri közösség, a szabadság, valamint az emberi

iparkodás minden gyümölcse. Ez az alapja a valódi humanizmusnak, mely nem önző-humanizmus, nemcsak a kollektív-érdekeket szolgáló humanizmus, hanem a teljes emberséget, mindenki teljes-emberségét és a teljességre-törekvő emberek közösségét szolgálja. (III. fejezet.) –

Az ateista-humanizmus drámája a szemünk előtt játszódott – és bizonyos szempontból még most is – játszódik le, mely nemcsak az egyént és a közösséget taszította a tönkremenetel szélére, hanem az ateista-államot is darabokra szakította. – Világnézeti alap nélkül – keresztény meggyőződésünk szerint – nincs emberszabású humanizmus és nincs humanista Állam!

– Kultúra szempontjából ugyancsak az Egyesült Nemzetek Egyezségokmányára és a Populorum Progressio enciklikára kívánunk hivatkozni.

„Az Egyezségokmányban részes államok elismerik, hogy mindenkinek joga van a művelődéshez. Egyetértenek abban, hogy az iskolai nevelésnek az emberi személyiség és méltóság kifejlesztésére kell irányulnia, az emberi jogok és alapvető szabadságok iránti tiszteletet kell erősítenie. Egyet értenek a részes államok abban is, hogy az iskolai nevelésnek minden személyt képessé kell tennie arra, hogy hasznos szerepet töltsön be a szabad társadalomban, előmozdítva a megértést, türelmet és barátságot valamennyi nemzettel, minden faji, népi és vallási csoport között és támogassa az Egyesült Nemzeteket a békéért kifejtett tevékenységében.”

(Gazdasági, Szociális és Kulturális Egyezségokmány 13. cikkely.)

A Populorum Progressio enciklikából négy megállapítást kívánunk idézni.

„Isten terve mindenkinek azt írja elő, hogy fejlődjön, ugyanis az egész élet: hivatás. Születése alkalmával mindenki megkapta képességei és tehetsége csíráját, ezt kell termővé érlelnie. A kibontakozás a családtól és a környezettől kapott nevelés és az egyéni erőfeszítések gyümölcse, amely lehetővé teszi, hogy mindenki betájolódjék a Teremtője által felkínált cél felé. Az intelligencia és a felelősség birtokában éppen úgy felelős fejlődéséért, mint üdvösségéért. A nevelés és a környezet olykor segítik, máskor hátráltatják az embert. De bármilyen hatások érik is, sikerét vagy kudarcát ki-ki magának köszönheti, mert hacsak értelmét és akaratát veti is latba, fejlődhet emberségben, értékesebb lehet, többé válhat.” (I. 2. 15.)

„A kulturális intézmények tevékenysége és szerepe a fejlődés sikerre vitelében nem csekély jelentőségű. – Hacsak nem támadnak bölcs emberek – hangzik a Zsinat súlyos figyelmeztetése – a világ jövő sorsa forog veszélyben. És hozzáfűzi: számos gazdaságilag szegény, de bölcsességben nagyon is gazdag nép e tekintetben rendkívül nagy segítséget tud nyújtani a többieknek. – Legyen gazdag vagy szegény, minden népnek megvan az őseitől örökölt kultúrája, vannak szellemi életének magasabb rendű – művészi, tudományos és vallási – megnyilvánulásai. Ezek igazi emberi értékeket tartalmaznak, súlyos hiba lenne tehát feláldozni őket az anyagiak kedvéért. Ha volna nép, amelyik ebbe beleegyezne, legjobbuk énjét veszítené el, azt áldozná fel a megélhetésért, amiért egyáltalán élni érdemes.” (I. 3. 41.)

„A testvériséget a kultúrák és az emberek őszinte párbeszéde teremti meg.... Ez akkor lesz termékeny, ha a benne résztvevő népeknek megadja a felemelkedés és szellemivé válás eszközeit... hogy felépítse a szolidáris világ kultúráját.” (II. 3. 73.)

„Ha igaz az, hogy a világ azért beteg, mert hiányzik belőle a gondolat, hívó szavunkat az elmélyedés embereihez intézzük: a bölcssekhez, bár legyenek keresztények, istenhívők, vagy az igazságra és az igazságosságra szomjazók: minden jóakarátú tudóshoz szólunk. Krisztus példája nyomán bátorkodunk nyomatékosan kérni benneteket, keressetek és találtok, nyissátok meg az utakat, amelyek egymás megsegítéséhez, a szívek kitágításához és a testvéribb élethez vezetnek a valóban egyetemes emberi közösségben.” (II. 3. 85.)

Az Állam és a társadalom viszonylatában az Egyesült Nemzetek Gazdasági, Szociális és Kulturális Egyezségokmánya egyértelműen kimondja „a férfiak és nők közötti egyenjogú-

ságot” (3. cikkely), „az Egyezségokmányban részes államon elismerik, hogy mindenkinek joga van a szociális biztonságra” (9. cikkely); „egyben elismerik, hogy a legszélesebb körű védelmet kell nyújtani a családnak, mely a társadalom természetes és alapvető egysége, ezt a védelmet különösen kell biztosítani a családalapítás időszakában és addig, amíg a család felelős

a gyermekek gondozásáért és neveléséért” (10. cikkely 1.); „az anyáknak a gyermek születése és után – ésszerű időtartamra – külön védelmet kell biztosítani” (10. cikkely 2.); „különleges intézkedéseket kell tenni a gyermekek és fiatalok védelmére és segítésére, tekintet nélkül származásukra vagy egyéb körülményekre és védeni kell őket a gazdasági vagy társadalmi kizsákmányolás ellen” (10. cikkely 3.).

A 11. cikkely külön intézkedik a következőkről:

– mindenkinek joga van a saját maga és családja életszínvonalának biztosítására;

– mindenkinek joga van arra, hogy ne éhezzen, ezért

meg kell javítani az élelmiszertermelést, és biztosítani kell a világ élelmiszertermelésének méltányos és szükség szerinti elosztását.

„Elismerik mindenkinek a jogát arra, hogy a testi-lelki egészség elérhető legmagasabb fokát élvezze” (12. cikkely 1.)

Az Egyesült Nemzetek Polgári és Politikai Jogok Egyezségokmánya félreérthetetlenül kijelenti:

„A család a társadalom alapvető és természetes egysége, joga van a társadalom és az állam védelmére” (23. cikkely 1.)

„Minden gyermeknek fajra, színre, nemre, nyelvre, vallásra, nemzeti vagy társadalmi eredetre, vagyonra vagy születésre való tekintet nélkül joga van arra a védelemre, amely őt kiskorú állapotától folytan a családja, a társadalom és az állam részéről megilleti” (24. cikkely 1.)

A társadalmi problémák és azok politikai vetülete vonatkozásában a Populorum Progressio enciklika legfontosabb megállapításai a következők.

„Mi az, ami kevesebb az emberinél? A létminimummal sem rendelkezők anyagi szorultsága és azok erkölcsi hiányosságai, akiket megmérgezett az önzés. Az emberinél kevesebb: az elnyomó rendszer, amely a vagyonnal vagy a hatalommal való visszaélés, a dolgozók kizsákmányolása, vagy az igazságtalan kereskedelmi egyezmények szülötte. Emberi: kiemelkedni a nyomorból és rendelkezni azzal, ami szükséges; elhárítani a társadalmi bajokat, bővíteni az ismereteket, elsajátítani a kultúrát. És még emberibb: mindjobban megtisztelni mások emberi méltóságát, tájékozódni a lemondás és önzetlenség szelleme felé, együtt munkálkodni a közösségi-jón, és azt akarni, hogy béke legyen. Még ennél is emberibb a legfőbb értékek elismerése, és Istené, aki minden értékek forrása és végcélja.” (I. 2. 21.)

„Sietni kell: túlságosan sok ember szenved, és egyre fokozódódik a helyzeti különbség azok között, akik egy helyben vesztegelnek vagy visszafejlődnek. De ami megoldásra vár, azt harmonikusan kell végrehajtani, mert különben megbillen a nélkülözhetetlen egyensúly.” (I. 3. 29.)

„Értse meg mindenki: bátran szembe kell nézni a jelenlegi helyzettel, meg kell birkózni igazságtalanságaival, és azt le is kell győzni. A fejlődés merész, gyökeresen megújító átalakulást kíván. A sürgős reformokat késedelem nélkül végre kell hajtani. Vegye ki ebből a részét mindenki nagylelkűen, főként azok, akik tanultságuk, helyzetük és hatalmuk révén többet tehetnek.” (I. 3. 32.)

„Csupán egyéni kezdemény nem képes biztosítani a fejlődés sikerét. Nem szabad megkockáztatni azt, hogy a gazdagok tovább gazdagodjanak, s még hatalmasabbak legyenek, szentesítve ezzel a szegények nyomorúságát és tetézve az elnyomottak szolgátságát. Programok kellenek, amelyek biztosítják, serkentik, összehangolják, pótolják és kiegészítik az egyének és közbülső testületek tevékenységét. A közhatalom feladata viszont az, hogy kiválogassa, sőt előírja a

követendő és elérendő célokat, a hozzájuk vezető utat, és az ő dolga, hogy ösztönözze a közös ténykedésben résztvevő összes erőket.” (I. 3. 33.)

„A világ beteg. Nem az a baj, hogy esetleg kiapadtak az erőforrások, vagy hogy egyesek kaparintják meg azokat. A baj az, hogy nincs testvériség az emberek és a népek között.” (II. 3. 66.)

„A népek közötti túlságosan nagy gazdasági, társadalmi és gazdagsági különbségek feszültségeket, viszályokat teremtenek és veszélyeztetik a békét... A nyomorúság ellen vívott küzdelem, az igazságtalanság elleni harc egyenlő a jobblét, az emberi és haladás ösztönzésével, vagyis az egyetemes emberiség javával. A béke nem csupán a háború szünetelése, de nem is az erők ingatag egyensúlya teremti meg azt, hanem fokozatosan kell azt felépíteni, haladva a felé az Isten akarta rend felé, amely tökéletesebb igazságot teremt az emberek között.” (II. 3. 76.)

„A jobb világ nem hiú reménység. Ezt a reményt egyesek bizonyára vágyálomnak tartják. Lehetséges azonban, hogy éppen az ő realizmusuk bizonyul hézagosnak, mert nem ismerik fel a világ dinamizmusát. Azét a világét, amely a testvéribb légkörben akar élni, és amely annak ellenére, hogy tudatlan, téved és vétkezik, hogy vissza-visszahull a barbarizmusba, és hogy az üdvösség útjáról letérve kerülőutakon tévelyeg, lassan-lassan mégis Teremtőjéhez közeledik, még ha erről nincs is tudomása. A több-emberségre vezető út erőfeszítést és áldozatot követel, de a testvéri szeretetből vállalt szenvedés maga is olyan szilárd alépítmény, amely képes hordozni az egész emberi család haladását.” (II. 3. 79.)

„Államférfiak! Rátok vár, hogy a világ-közösség érdekében mozgósítsátok társadalmaitokat és meggyőzzétek őket arról, hogy a fejlődés és a béke érdekében csökkenteni kell a fényűzést és a pazarlást. Nemzetközi szervezetek vezetői! Tőletek függ, hogy az erők veszélyes szembenállása átadja-e helyét annak az emberiség fejlődését szolgáló barátságos, békés és önzetlen együttműködésnek, amely mindenki előtt megnyitja a kibontakozás útját.” (II. 3. 84.)

A gazdasági élet vonatkozásában először az Egyesült nemzetek egyezségokmányára hivatkozunk néhány pontban.

„Az Egyezségokmányban részes valamennyi állam kötelezi magát arra, hogy minden megfelelő eszközzel fokozatosan biztosítja az Egyezségokmányban elismert jogok teljes gyakorlását.” (2. cikkely 1.)

„Az Egyezségokmányban részes államok kötelezik magukat arra, hogy az egyezségokmányban foglalt gazdasági, szociális és kulturális jogok gyakorlását a férfiak és nők számára egyenjogúságuk alapján biztosítják.” (3. cikkely.)

„Az Egyezségokmányban résztvevő államok elismerik a munkához való jogot, és megfelelő lépéseket tesznek e jog biztosítása érdekében.” (6. cikkely 1.)

„Az Egyezségokmányban részes államok által teendő intézkedések magukban foglalják a műszaki-szakmai tanácsadási és képzési programok, eljárásmodok és módszerek kidolgozását, amelyek az állandó gazdasági, társadalmi és kulturális fejlődést, a teljes foglalkoztatottság elérését szolgálják, olyan körülmények között, amelyek biztosítják az egyének alapvető politikai és gazdasági jogait.” (6. cikkely 2.)

„Az Egyezségokmányban részes államok elismerik mindenkinek a jogát az igazságos és kedvező munkafeltételekhez az alábbiak szerint:

- olyan díjazást, amely minden dolgozó számára legalább a méltányos munkabért és az egyenlő munkáért minden megkülönböztetés nélkül járó díjazást jelenti, és tisztességes megélhetést biztosít saját maga és családja számára;
- biztonságos és egészséges munkakörülményeket;
- mindenki számára azonos lehetőséget arra, hogy munkahelyén – kizárólag a munkában eltöltött idő és a szakmai képességek figyelembe vétele alapján – megfelelő magasabb kategóriába léptessék elő;

– pihenést, szabadidőt, a munkaidő ésszerű korlátozását, rendszeres fizetett szabadságot és a törvényes ünnepekre járó díjazást.” (7. cikkely.)

Ezek olyan jogszabályok, melyek egyént, közösséget, társadalmat és államot egyaránt köteleznek.

A *Populorum Progressio* enciklikának a gazdasági életre vonatkozó megállapításai.

„Ha valaki semmi egyebet nem akar szerezni, csak vagyont, az nemcsak az emberi lét növekedésének vet gátat, hanem szembe kerül az ember igazi nagyságával is: akár nemzetekről van szó, akár személyekről, fösvénységük az erkölcsi fejletlenségnek legkézzelfoghatóbb bizonyítéka.” (I. 2. 19.)

„Ha a föld azért van, hogy biztosítsa mindenkinek a megélhetés lehetőségét, és mindenkit ellásson a haladás eszközeivel, akkor mindenkinek megvan a joga, hogy megtalálja rajta azt, ami számára szükséges... Minden egyéb jog ennek rendelődik alá, még a tulajdon és a szabad kereskedelem joga is.” (I. 3. 25.)

„Az új társadalmi körülményekre, sajnos, egy olyan rendszer épült fel, amely a hasznot tekinti a gazdasági haladás lényeges indítékának, a szabad versenyt a gazdasági élet legfőbb törvényének és megfellebbezhetetlen jogot lát a termelőeszközök korlátlan, társadalmi kötelezettségektől mentes birtoklásában... Ezeket a visszaéléseket nem lehet eléggé elítélni, újra és újra ünnepélyesen kijelentve: a gazdasági élet arra való, hogy az embert szolgálja.” (I. 3. 26.)

„A termelés növelését célzó programoknak – végső soron – csak annyiban van létjogosultságuk, amennyiben az embert szolgálják. Arra való, hogy csökkentsék az egyenlőtlenséget, leküzdjék a megkülönböztetést, felszabadítsák az embert a szolgaságból, és képessé tegyék arra, hogy maga váljék jobb anyagi helyzete, erkölcsi haladása és szellemi kibontakozása felelős tényezőjévé. A fejlődés szó azt mondja ki, hogy a társadalmi haladásra éppúgy gondot kell fordítani, mint a gazdasági növekedésre... Az ember ad értelmet gazdaságának, haladásának, őt kell szolgálnia.” (I. 3. 34.)

„Manapság senki sem hunyhat szemet a fölött a tény fölött, hogy teljes földrészek népét gyötri az éhség; hogy megszámlálhatatlanul sok a hiányosan táplált gyermek, ezért java részük elpusztul, még mielőtt felnőhetne, de veszély leselkedik a többiek testi növekedésére és értelmi fejlődésére is, és ezek a tények nagy kiterjedésű vidékeket ítélnak csüggedésre, kilátástalanságra és kétségbeesésre.” (II. 1. 45.)

„Ide nem lesz elegendő sem a magán emberek, sem a nemzetközi intézmények adományai, sem pedig az ajándékok vagy a kölcsönök. Nemcsak arról van szó, hogy le kell győzni az éhséget, még csak arról sem, hogy meghátrálásra kell kényszeríteni a szegénységet. A nyomorúság ellen vívott égetően szükséges harc még elégtelen. Arról van szó, hogy fel kell építeni azt a világot, melyben – tekintet nélkül fajra, vallásra, nemzetiségre – mindenki teljes emberi életet élhet, amelyben mentesül attól a szolgaságtól, amit mások vagy pedig a még teljesen le nem igázott természeti erők raknak az ember vállára, azt a világot kell felépíteni, amelyben a szabadság sem lesz üres szó.” (II. 1. 47.)

„A fejletlen országok növekvő ínsége láttán természetesnek kellene tekinteni azt, hogy a fejlett országok termésük egy részét rááldozzák az ínségben levők szükségleteinek enyhítésére, de ugyanúgy azt is, hogy nevelőket, mérnököket és tudósokat képezzenek, akik tudásukat és szakértelmüket a gyengén fejlettek szolgálatába állítják.” (II. 1. 48.)

„A szabadpiac játékszabályai nem irányíthatják tovább a nemzetközi kapcsolatokat... Nem igazságos, ha az egyik ország helyzete túlságosan eltér a másiktól. A piacon szabadon kialakuló árak méltánytalan és igazságtalan eredményeket szülnék. Be kell tehát látni: kétségtelen, hogy a liberalizmus alapelvei nem szabályozhatják a kereskedelmet sem.” (II. 2. 58.)

„A békéhez vezető úton ezek a szükséges mérföldkövek: az egymás környékén élő népek közötti kölcsönös támogatást rögzítő megállapodások; a szélesebb körű egyezmények a

gyengébben vagy alig fejlettek megsegítésére; a segítők és a megsegítettek – összehangolt programjait tartalmazó – nagyobb horderejű szerződések.” (II. 3. 77.)

„Ti, akik meghallottátok a szenvedő népek jajkiáltásait, és azon dolgoztok, hogy válaszoljatok is rájuk, ti mindannyian a jó és helyes fejlődésnek vagytok a küldöttei, mely nem az önző és önmagáért szeretett gazdagság és jólét, hanem az ember szolgálatában álló bőség, az éhezőknek naponta szétosztott kenyér, az embertestvériség forrása és jele vagytok és lesztek a Gondviselés-rendjében.” (II. 3. 86.)

A Populorum Progressio ajánlásai egyaránt vonatkoznak az emberiség valamennyi társadalmi berendezkedésének tagjai, vezetői, a kultúra és tudomány művelői, a civilizáció és gazdasági élet irányítói számára. – Bárcsak megindulna az emberibb élet kibontakozása minden ország, az egész emberiség és az egész Világ számára!

Az ember személyi és közösségi szabadságjogai.

A következőkben először vegyük sorra az Egyesült Nemzetek Polgári Politikai Jogok Egyezségokmányának, majd a Gazdasági, Szociális és Kulturális jogok Egyezségokmányának a jogszabályait.

„Minden népnek joga van az önrendelkezésre. E jog értelmében a népek szabadon határozzák meg politikai rendszerüket, és szabadon biztosíthatják gazdasági, társadalmi és kulturális fejlődésüket.” (1. cikkely 1.)

„Céljai elérése érdekében minden nép – a kölcsönös előnyök elvén alapuló nemzetközi gazdasági együttműködésből és a nemzetközi jogból eredő kötelezettségeinek tiszteletben tartásával – szabadon rendelkezik területi kincseivel és erőforrásaival. Semmiféle körülmények között sem fosztható meg valamely nép a létfenntartásához szükséges eszközöktől.” (1. cikkely 2.)

„Az Egyezségokmányban részes valamennyi állam kötelezi magát arra, hogy tiszteletben tartja a területén tartózkodó és joghatósága alá tartozó minden személy számára az Egyezségokmányban elismert jogokat, minden megkülönböztetés, nevezetesen: faj, szín, nem, vallás, politikai vagy más vélemény, nemzeti vagy társadalmi származás, vagyoni, születési vagy egyéb helyzet szerinti különbségtétel nélkül.” (2. cikkely 1.)

„Az Egyezségokmány egyetlen rendelkezésér sem lehet úgy értelmezni, hogy az jogot adna bármely államnak, csoportnak vagy személynek olyan tevékenység kifejtésére vagy olyan cselekedetre, amely az Egyezségokmányban elismert jogok és szabadságok megsemmisítésére, vagy azoknak az Egyezségokmányban meghatározottnál nagyobb mértékben való korlátozására irányul.” (5. cikkely 1.)

„Minden emberi lénynek veleszületett joga van az életre. Ezt a jogot a törvénynek védenie kell. Senkit sem lehet életétől önkényesen megfosztani.” (6. cikkely 1.)

„Mindenkinek joga van arra, hogy mindenütt jogképesnek ismerjék el.” (16. cikkely.)

„Senkit sem lehet alávetni a magánéletével, családjával, lakásával vagy levelezésével kapcsolatban önkényes vagy törvénytelen beavatkozásnak, sem pedig a becsülete vagy a jó hírneve elleni támadásnak.” (17. cikkely 2.)

„Ilyen beavatkozás vagy támadás ellen mindenkinek joga van a törvény védelmére.” (17. c. 2.)

„Mindenkinek joga van a gondolat, a lelkiismeret és a vallás szabadságára. Ez a jog magában foglalja a vallás vagy meggyőződés szabad megválasztását és gyakorlását.” (18. cikkely 1.)

„Mindenkinek joga van a szabad véleménynyilvánításra; ez a jog magában foglalja minden adat és gondolat határokon való tekintet nélküli – szóban, írásban, nyomtatásban... – keresésének, megismerésének és terjesztésének szabadságát.” (19. cikkely 2.)

„Minden háborús propagandát törvényben kell megtiltani.” (20. cikkely 1.)

„Törvényben kell megtiltani minden nemzeti, faji vagy vallási gyűlölet bármilyen hirdetését, mely megkülönböztetésre, ellenségeskedésre vagy erőszakra izgat.” (20. cikkely 2.)

„Minden állampolgárnak ésszerű korlátozások nélkül joga és lehetősége van arra, hogy

- a közügyek vitelében közvetlenül, vagy szabadon választott képviselők útján részt vegyen;
- szavazzon és megválaszthassák az általános és egyenlő választójog alapján, titkos szavazással tartott olyan valódi és rendszeres választásokon, melyek biztosítják a választók akaratának szabad kifejezését;
- az egyenlőség általános feltételei alapján hazájában közhivatali tisztséget viselhessen.” (25. cikkely.)

„Az olyan államokban, ahol nemzeti, nyelvi vagy vallási kisebbségek élnek, az ilyen kisebbségekhez tartozó személyektől nem lehet megtagadni a jogot, hogy csoportjuk más tagjaival együttesen saját kultúrájuk legyen, hogy saját vallásukat vallják és gyakorolják, vagy hogy saját nyelvüket használják.” (27. cikkely.)

„Az Egyezségokmány egyetlen rendelkezését sem lehet úgy értelmezni, hogy az csorbítaná a népek veleszületett jogát arra, hogy teljes mértékben és szabadon élvezzék és használják természeti kincseiket és erőforrásaikat.” (47. cikkely.)

Az Egyezségokmánynak ezek a személyi és közösségi jogokra vonatkozó határozatai olyan jogszabályok, amelyek minden egyént, közösséget, társadalmat és államot köteleznek. Aki ezen jogszabályok ellen vét, az bűnt követ el a társadalom ellen, és ezek a szociális bűnök hátráltatják a szociális kérdés valódi, az erkölcsi-jó és az igazságosság szellemében történő megoldását.

Ezek az emberi személyi és közösségi szabadságok képezik az alapját az egyének és közösségek politikai jogainak. – Hogy miért nem szerepelnek a politikai jogok és köteleességek a II. Vatikáni Zsinat határozataiban és a Populorum Progressio enciklikában? – Válaszunk könnyű és magától értetődő: a Zsinati dokumentumok és a Pápai Enciklikák elsődlegesen a Teremtés, a Megváltás és a Megszentelés-rendjének problémáival foglalkoznak, és az azokból következő társadalmi kérdésekkel. – Az Egyesült Nemzetek Szövetségének Egyezségokmányai viszont, – éppen azért, mert az embernek és közösségeinek lényeges belső tartalmához tartoznak a világnézet, kultúra, szociális és a közélet, – szabályozza mindezeket a kérdéseket, és ez szükséges is.

Idéznem kell viszont azokat a közösségi állásfoglalásokat, melyeket az Egyesült Nemzetek Szövetségének Egyezségokmánya bevezetőjében tartalmaz:

„Az Egyezségokmány részes államai

- tekintetbe vették, hogy az Egyesült Nemzetek Alapokmányában meghirdetett elveknek megfelelően az emberi közösség valamennyi tagja veleszületett méltóságának, valamint egyenlő és elidegeníthetetlen jogainak elismerése a szabadság, az igazságosság és a világbéke alapja;
- felismerték azt, hogy ezek a jogok az emberi lény veleszületett méltóságából erednek;
- felismerték, hogy az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatának megfelelően a polgári és politikai szabadságjogokat élvező, a félelemtől és a nélkülözéstől mentes szabad emberi lények eszménye csak akkor valósítható meg, ha olyan feltételeket hoznak létre, amelyek révén mindenki élvezheti polgári és politikai, valamint gazdasági, szociális és kulturális jogait;
- tekintetbe vették az államoknak az Egyesült Nemzetek Alapokmányából folyó kötelezettségét az emberi- és szabadságjogok tiszteletben tartására;

- figyelembe vették, hogy az egyénnek kötelességei vannak más egyének és közösségek iránt, amihez tartozik, és törekedni köteles az Egyezségokmányban elismert jogok előmozdítására és tiszteletben tartására;
- ezért megállapodtak az Egyezségokmány cikkelyeiben.”

Ez képezi alapját az államközi kapcsolatoknak is. Mert mindazt, amit az Egyezségokmány részes államai saját magukra – és más államokra is – kötelezőnek ismernek el, ugyanazt követniük kell az egymással szemben történő magatartásban is.

Befejezés.

A XX. század szörnyűségeibe sokan belepusztultak, még többen testileg-lelkileg bele-rokkantak. A rengeteg belefáradt és belefásult ember után most a XXI. század keresztény fiataljaihoz szeretnénk szólni.

Kérjük, ne veszítsék el a keresztény reményt! – Higgyenek a Teremtő, Megváltó és Megszentelő Szentháromságos Egy Isten ígéletében: „Ne féljete, én veletek vagyok a Világ végezetéig!” Mert Ő, aki megadta, hogy felismerjük a Világ veszélyeit, bajait és betegségeit, megadja azt is, hogy megtaláljuk a megoldás útját és eszközeit. A Teremtés-, a Megváltás- és a Megszentelés-rendje változatlanul fennáll és működik, de azt várja tőlünk Urunk, hogy hittel, reménnyel és szeretettel beleálljunk ebbe a rendbe és együttműködjünk Átala, Vele és Benne...

Szociális katekizmusunk végén szeretném közvetíteni üzenetünket a XXI. század fiataljai számára, úgy ahogyan – majdnem egy évtizede ágyhoz és tolókocsihoz kötött – Feleségem üzent 21 Unokánk számára:

„Próbáljátok Ti is elmondani a kisemmizettek-imáját az ‘Advent a Hargitán’ öreg-székelyével: ‘Add meg, Uram, nekünk a kiáltás jogát és vedd le rólunk a hallgatás kényszerét!’ – Mert ne gondoljátok azt, hogy most már minden megváltozott, mert a dátum kettes számmal kezdődik! – Ne adjátok fel az igazságért való kiáltás jogát! – Ne higgyétek azt, hogy az Istent vagy a társadalmat szolgáljátok azzal, ha ál-humanizmusból vagy hamis szeretetből megkíméletek gyermekeiteket, a rátok bízottakat, és akiket szerettek az erőfeszítéstől, a nehézségektől, tetteik következményeitől. –

Testi és lelki értékeket csak kemény munkával lehet elérni. Vasakaratot kívánó önfegyelem kell ahhoz, hogy „a kiáltás jogát” ne kiabálásra, ne lármázásra, ne önértékeik kikövelésére használjátok fel, hanem a szellemi, az erkölcsi, a közösségi érdekekért való kiáltásra és azok megvalósítására. –

Ne engedjétek, hogy bárkik hallgatásra kényszerítsenek és elvegyék Tőletek az életért való kiáltás jogát! – Aki pedig nem képes kiáltani, mint a meg-nem-született magzat, vagy a testi-szellemi fogyatékos, vagy a mindenből – még emberi méltóságából is – kisemmizett ember és a már használhatatlanná vált öreg, azok helyett kiáltsatok Ti! – Kiáltsatok az igazságért még akkor is, ha félelmetek vagy saját érdeketek visszatartana benneteket! – De ez soha ne legyen a gyűlölet szava, hanem a megbocsátásé és a megtisztító bánaté...

Azt kérdezitek: ki itt a bűnös? – Mindenki bűnös, aki tagadja, hogy van jó és van rossz; aki tagadja, hogy van érték, amely önmagában jó, amelyért érdemes áldozatot hozni, amelyért érdemes a haszonról és az elismerésről is lemondani, amelyért érdemes élni. –

Mit üzenek Nektek és a következő Nemzedékeknek? – Azt, hogy minden szép és jó, és mindenért érdemes élni, amit és ahogyan a Teremtő elgondolta és megalkotta. – Azt, hogy mindenkiért érdemes élni, áldozatot hozni és akár szenvedni is, akiért Megváltónk közénk jött, tanított és szenvedett, meghalt és feltámadt. – Azt, hogy most is lehet és kell itt élni minden jóért, igazért és szépért, mert mindenkor ad hozzá erőt a Megszentelő. –

Kérlek Benneteket, éljete úgy Mindnyájan, hogy valóban megvalósulhasson minden, ami megvalósulásra vár és megvalósulásra érdemes!”

Magam részéről csak egy fél mondatot fűzök hozzá, amely egy nemrég meghalt jó-barátom mondása volt:

„Jónak lenni... jó...”